

Porin Konepajanranta

Porin Konepajan ja Isosannan sahan rakennusinventointi
Porin kaupunkisuunnittelu 2022
Helene Kaarnametsä

PORIN KONEPAJANRANTA

1. PORIN KONEPAJAN JA ISOSANNAN SAHAN RAKENNUSINVENTOINTI

1.1. Inventoinnin tausta ja tarkoitus	5
1.2. Inventoinnin rajaus	5
1.3. Inventoinnin toteutus ja raportointi	8

2. KONEPAJANRANNAN HISTORIAA

2.1. Teollisuuden Isosanta	9
2.2. Porin Konepajan vaiheita	17
2.3. Componentan valimon vaiheita	26
2.4. Electroluxin kodinkonetehtaan vaiheita	27
2.5. Isosannan sahan vaiheita	30

3. KONEPAJANRANNAN NYKYTILA

3.1. Alueen kuvaus	37
3.2. Arvoalueet	43
3.3. Rakennussuojelu	48
3.4. Arvottaminen, kriteerit ja luokittelu	53
3.5. Alueen suunnittelijat	57

4. PORIN KONEPAJA

Kartta rakennuksista	61
4.1. Vanha valimo	62
4.2. Aura- ja äestehdas	66
4.3. Höyrykeskus	69
4.4. Pääporttirakennus	71

4.5. Viilaverstas ja koneistamo	74
4.6. Terveyskeskus	80
4.7. Puuma	82
4.8. Polttoainevarasto	87
4.9. Läntinen porttirakennus	90
4.10. Puimakonevarasto	91
4.11. Mekani	94
4.12. Konttori	97
4.13. Pannuverstas eli P-tehdas	101
4.14. Höyryputkisilta	106
4.15. Itäinen porttirakennus	107
4.16. Puutavarakuivaamo	108

5. COMPONENTAN VALIMO

Kartta rakennuksista	109
5.1. Uusi valimo	111
5.2. Päämuuntoasema	114

6. ELECTROLUXIN KODINKONETEHDAS

Kartta rakennuksista	116
6.1. Kodinkonetehtas	117
6.2. Keskusvarasto	120
6.3. Suuli	122

7. ISOSANNAN SAHA

Kartta rakennuksista	124
7.1. Saha	127
7.2. Voima-asema	130

7.3. Muuntamo	132
7.4. Porttirakennus	134
7.5. Varastorakennus	136
7.6. Pumppaamo	137
Lopuksi	138
Lähteet	140

Vanha valimo ja Teollisuuskatu 1950-luvulla. Kuva Elkan arkisto.

1 PORIN KONEPAJAN JA ISOSANNAN SAHAN RAKENNUSINVENTOINTI

1.1. Inventoinnin tausta ja tarkoitus

Porin Konepajan ja Isosannan sahan rakennusinventointi on tehty Konepajanrannan kaava-alueen tulevan asemakaavamuutoksen perusselvitykseksi vuonna 2022. Konepajanrannan asemakaavaa koskeva aineisto on tallennettu kaupunkisuunnittelun verkkosivuille [Isosanta 609 1756 | Pori.fi](#)

Inventoinnin tarkoitus on ollut kerätä tietoa kaupunkikuvallisesti ja teollisuushistoriallisesti merkittävästä tehdasalueesta ja sen rakennuksista sekä antaa alueesta ajantasainen kokonaiskuva kaupunkisuunnittelua ja kaavoitusta varten. Selvitys palvelee myös museoviranomaisten tekemää ohjaustyötä.

1.2. Inventoinnin rajaus

Konepajanrannan teollisuusalue sijaitsee Kokemäenjoen pohjoisrannalla Porin Isosannan kaupunginosassa. Etelässä aluetta rajaavat Konepajanranta-katu ja joki, lännessä Valajankatu ja idässä Vanhasahankatu. Nykyisin mm. Porin yliopistokeskuksen käytössä oleva entinen puuvillatehdas sijaitsee Konepajanrannan länsipuolella.

Inventointialueen rajaus noudattaa pääosin Konepajanrannan asemakaava-alueen rajausta (ks. kartta seuraavalla sivulla). Tästä poikkeuksena on kaava-alueen ulkopuolella sijaitseva, nykyisin Componentan käytössä oleva valimo. Valimo on otettu samalla tontilla sijaitsevan päämuuntoaseman kanssa mukaan selvitykseen rakennusten historian vuoksi: kaikki tämän työn yhteydessä inventoidut rakennukset ovat aiemmin olleet osa Rosenlew-yhtiön tehdaskokonaisuutta.

Porin Konepajan ja Isosannan sahan inventointi on jaettu selvityksessä neljään osaan: Porin Konepajaan (nykyisin Sampo-Rosenlew), Componentan valimoon, Electroluxin kodinkonetehtaaseen sekä Isosannan sahaan. Kaikki rakennukset ovat alueella leikkuupuimureita ja metsäkoneita valmistavan Sampo-Rosenlew Oy:n omistuksessa.

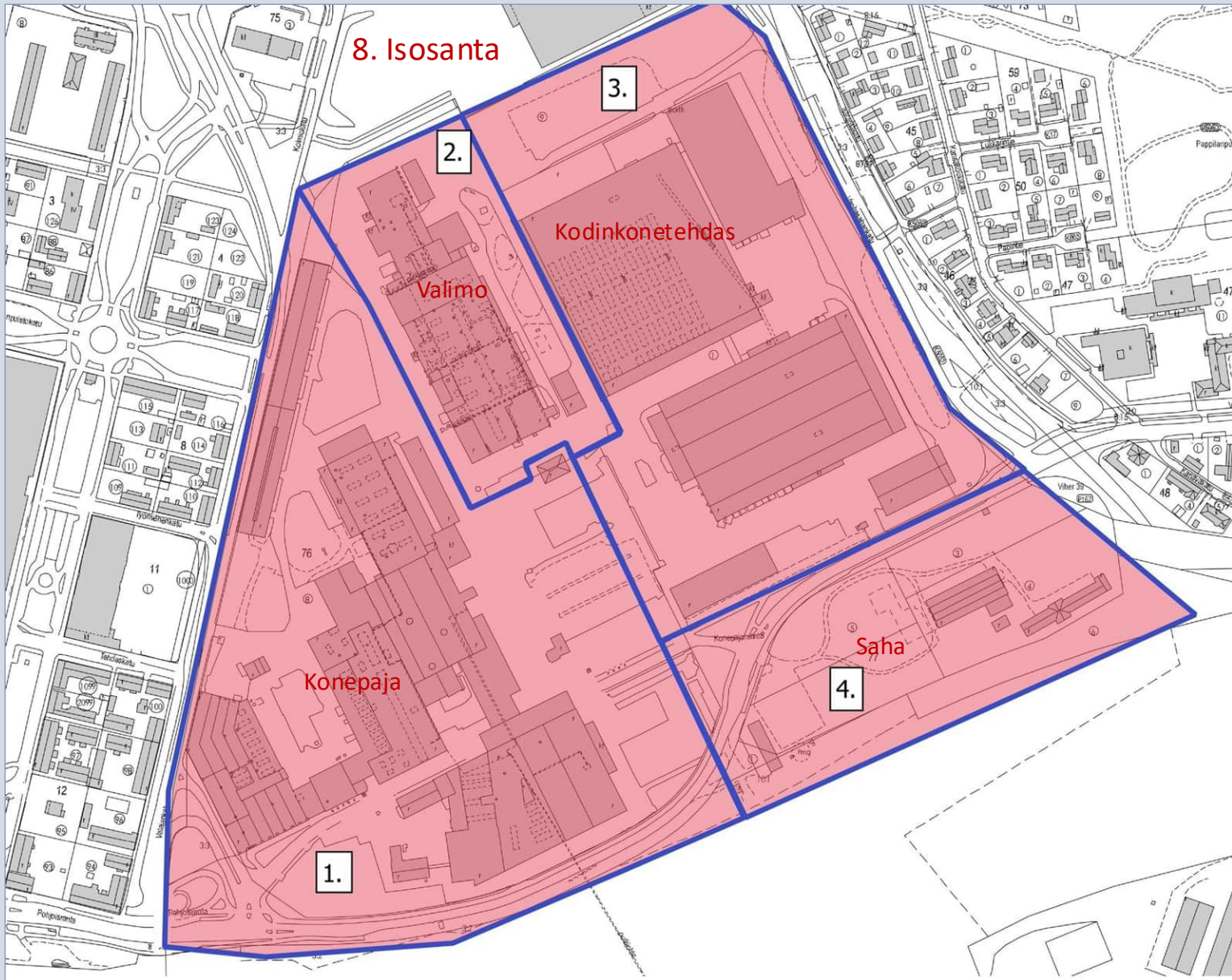
Kuhunkin kohteeseen kuuluu useampia rakennuksia. Inventoituja rakennuksia tai niihin rinnastettuja rakennuskokonaisuuksia on 27. 1980-luvun jälkeen valmistuneita rakennuksia tai niiden osia ei ole tässä inventoinnissa arvioitu.

Konepajanranta. Isosannan saha näkyy kuvan alareunassa joen rannalla ja Konepajan punatiilinen rakennusmassa sen yläpuolella. Kuva Vallas Oy, Porin kaupunkisuunnittelu.

Alueen nykyinen, vuonna 2001 voimaan tullut asemakaava. Kohteista Konepajan, valimon ja kodinkonetehtaan tontit on osoitettu asemakaavassa teollisuuskäyttöön (kaavamerkinntä TK-7 ja TK-8). Kaavakartta Porin kaupunkisuunnittelu.

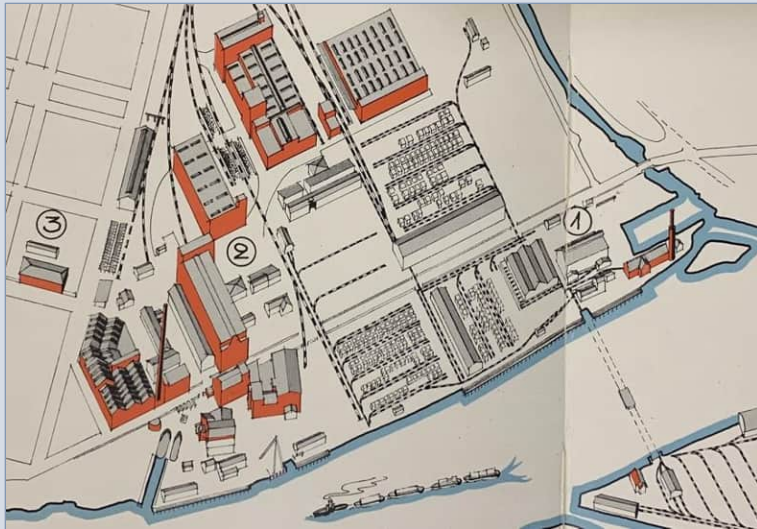
Alueen ja kohteiden rajaus. 1. Porin Konepaja (nykyisin Sampo-Rosenlew), 2. Componentan valimo, 3. Electroluxin kodinkonetehtas ja 4. Isosannan saha.

1.3. Inventoinnin toteutus ja raportointi

Inventoinnin tilaajana on toiminut Porin kaupunkisuunnittelu ja sen tekijänä Helene Kaarnametsä. Työtä ovat ohjanneet Satakunnan Museon rakennustutkijat Liisa Nummelin ja Olli Joukio.

Inventointiin ovat kuuluneet arkistotyöt mm. Satakunnan Museossa, Rosenlew-museossa ja rakennusvalvonnan arkistossa, maastokäynnit sekä tämän raportin laadinta. Kohteita ja rakennuksia koskevat tarkemmat inventointitiedot, arkisto- ja nykykuvat sekä rakennuspiirustukset on tallennettu Satakunnan Museon ylläpitämään Pakki-tietokantaan.

Rakennusten kuvaukset ja arvioinnit löytyvät kohteittain luvuista 4-7. Kunkin rakennuksen valmistumisvuodeksi on kirjattu raportissa pääsääntöisesti se vuosiluku, joka kiinnitetty rakennuksen julkisivuun. Raportin nykykuvat ovat inventoijan, ellei kuvatekstissä toisin mainita.

Ote Rosenlewin teollisuusalueen kartasta julkaisussa Rosenlew 1853-1953. Kartan kohteet 1 ja 2 kuuluvat inventointiin.

Senaatinkartta 1900-luvun vaihteesta. Teollisuuskatu kulkee konepaja-alueen läpi kohti itää. Kartta Maanmittauslaitos.

8 W. Rosenlew & Co Oy:n omistama Porin Konepaja 1950-luvulla. Kuva Sven Raita, Satakunnan Museon kokoelmat.

2 KONEPAJANRANNAN HISTORIAA

2.1. Teollisuuden Isosanta

Museoviraston valtakunnallisesti merkittävien rakennettujen kulttuuriympäristöjen inventoinnissa (RKY) Porin teollisuusmaiseman arvoalueeseen kuuluvien Porin Konepajan ja Isosannan sahan historiasta kerrotaan seuraavasti:

”Porin konepaja kuuluu kaupungin ensimmäisiin teollisuuslaitoksiin. Yritys perustettiin 1858 Isosantaan, Vaasaan vievän tien varrelle. Alue oli vuoden 1686 lahjoitusmaata ja siitä asti kaupungin maata, joskin rakentamatonta aluetta.

Konepajan perustivat ruukinomistaja K.J. Lönegren ja kauppias G.S. Björnberg. Toimialan nousukaudet ovat yhä nähtävissä konepajan 1900-luvun alun sekä 1910- ja 1930-lukujen rakennusvaiheina. Alueelle leimaa-antava, Johan Nordstrandin suunnittelema valimorakennus oli valmistuessaan 1903 yksi maan suurimmista. Monumentaalisen konehallin suunnitteli Torkel Nordman ja se valmistui 1918. Nordmanin suunnittelema konttorirakennus rakennettiin 1916. Koneistusosasto ja puimakonetehdas rakennettiin 1930-luvulla Jarl Eklundin ja tiilinen uusi valimo 1948 Jaakko Tähtisen suunnitelman mukaan.

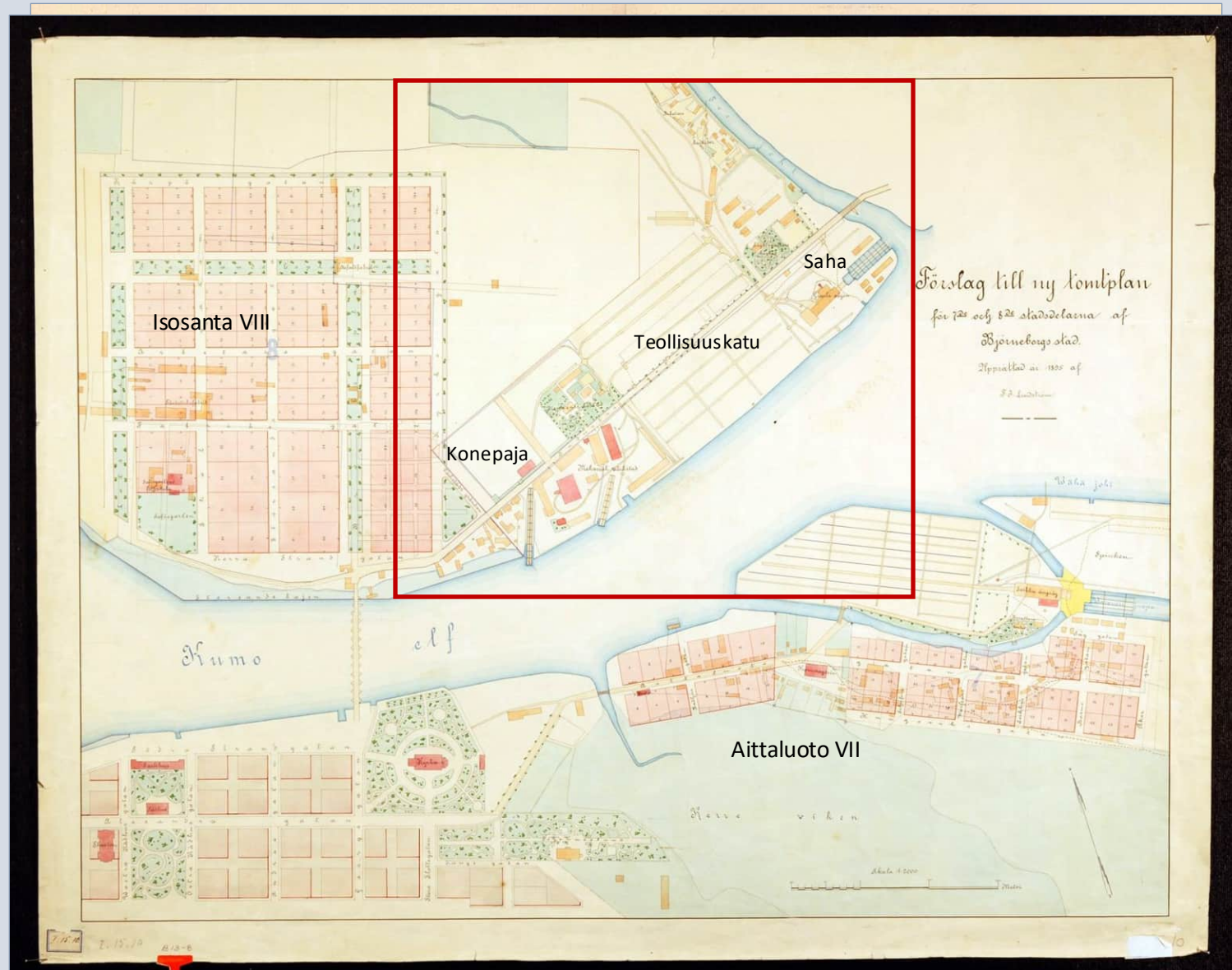
Konepajan tuotantoon kuuluivat keittiöliedet, silitysraudat, työkalut, höyrykoneet, laivat, puimakoneet ja rautatievaunut. Porin kirkon valurautainen torni valettiin konepajalla 1860-63. Konepaja siirtyi Rosenlew-yhtiön omistukseen 1870-luvulla ja säilyi (sen omistuksessa) aina 1980-luvulle saakka, jonka jälkeen uudeksi omistajaksi tuli Rauma-Repola. Tilat ovat edelleen suurelta osin alkuperäisessä käytössä.

Isosannan saha lukeutuu (...) maamme ensimmäisiin höyrysahoihin. Senaatti myönsi 1860 kauppias Carl Johan Borgille luvan perustaa höyrysahan Poriin Isosannan saarelle. Tämä oli ensimmäinen askel Satakunnan sahateollisuuden siirtymisessä sisämaasta rannikolle.

Konepaja ja saha siirtyivät 1870-luvulla Rosenlew-yhtiölle. Sahalaitos muutettiin 1941 Rosenlew-yhtiön puutalotehtaaksi, jona se toimi 1950-luvulle saakka.”

Konepaja Keski-Porin kirkon tornista vuonna 1965. Leveä Kokemäenjoki erottaa tehdasalueen kaupungin ruutukaavakeskustasta. Kuva kirjasta Kahden kuvan aika.

Ehdotus Isosannan (VIII kaupunginosa) ja Aittaluodon (VII kaupunginosa) asemakaavaksi vuodelta 1895. Teollisuuskatu on jo nykyisellä paikallaan. Kartta Satakunnan Museon kokoelmat.

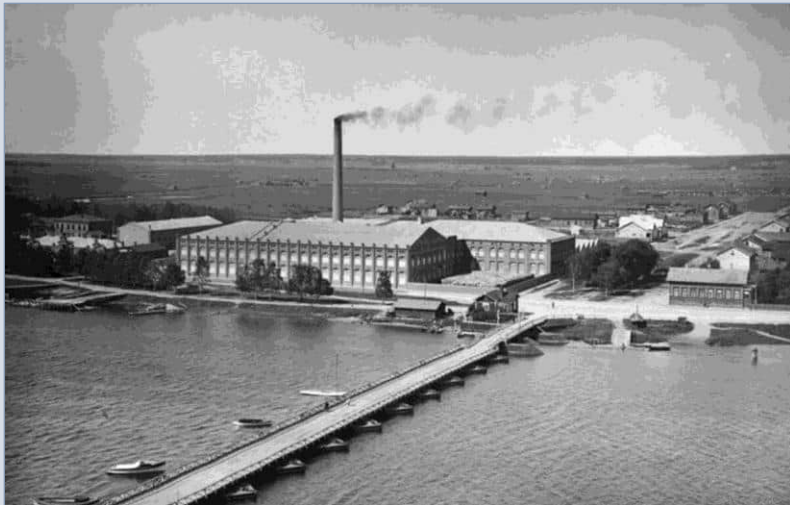

Konepaja Keski-Porin kirkon tornista 1900-luvun alussa. Vasemmassa laidassa näkyvä kolmiosainen valimo on valmistunut vuonna 1903. Jokirantaa hallitsevat Konepajaan kuulunut laivatelakka sekä Isosannan sahan lautatapulit. Kuva John Englund, Satakunnan Museon kokoelmat.

Pori teollistui 1800-luvun jälkipuolella. Suuntaus oli sekä kansallinen että maailmanlaajuinen. Vuonna 1853 perustettu, alun perin kauppaa, sahausta ja laivanvarustusta harjoittanut W. Rosenlew & Co. loi kaupunkiin monialaisen teollisuuskeskittymän, jonka myötä yhtiö vaurastutti Poria ja voimisti olennaisesti sen muutosta teollisuuskaupungiksi.

Kaupungin konepajateollisuuden katsotaan alkaneen Porin Konepajan perustamisesta vuonna 1858. Konepaja syntyi uuteen teolliseen aikaan, jolloin voimakoneet otettiin tuotannossa käyttöön.

Kokemäenjoen pohjoisrannalle Isosantaan perustettiin Konepajan lisäksi muitakin teollisuuslaitoksia. Niihin kuuluivat Porin tulitikkutehdas (1851), Isosannan naulatehdas (1864) ja Porin puuvillatehdas (1898).

Vuonna 1898 Konepajan länsipuolelle perustettiin Porin puuvillatehdas. Tehtaan takana näkyy vielä lähes rakentamaton tasanko. Kuva Satakunnan Museon kokoelmat.

Nämä tehdasrakennukset muodostivat joen pohjoisrannalle kaupungin uuden teollisen, punatiilestä muuratun julkisivun.

Vuoteen 1870 mennessä Poriin perustettiin noin kaksikymmentä teollisuuslaitosta. Niistä suurin osa oli vaatimattomia, ainoastaan muutaman työntekijän käsittäviä tuotantolaitoksia. Joukossa oli kuitenkin myös tulitikkutehtaan kaltaisia tehtaita, jotka kehittyivät oman aikansa merkittävimiksi yrityksiksi koko Suomessa.

Näistä Rosenlew-yhtiön omistuksessa olleet, joen molemmille rannoille Isosantaan ja Aittaluotoon levittäytyneet tehdaslaitokset muodostivat kaupungin suurimman teollisen kokonaisuuden – 1900-luvun alussa voimakkaasti kasvanut teollisuusalue oli yhtä laaja kuin silloinen kaupunki.

Tulitikkutehtaaseen liittyneet, sittemmin puretut rakennukset sijaitsivat puuvillatehtaan länsipuolella. Kuva Satakunnan Museon kokoelmat.

Rosenlewin omistamat teollisuuslaitokset todennäköisesti 1930-luvulla kuvattuina Kokemäenjoen molemmilla rannoilla: alhaalla etelässä Aittaluoto ja Seikun sahan lautatapulit, ylhäällä pohjoisessa Isosanta ja Porin Konepaja. Kuva Satakunnan Museon kokoelmat.

Puuvillatehtaan toiminnan päätti kutomon tulipalo 1980-luvun alussa. Kuva Museovirasto, Historian kuvakokoelmat.

Puuvillatehtaan konttori on edelleen edustava osa Isosannan teollisuusmaisemaa. Kuva Satakunnan Museon kokoelmat.

Asunnot katosivat Konepajan alueelta 1980-lukuun mennessä. Aittaluoto jatkoi sen sijaan joen etelärannalla kehitystään rosenlewiläisten asuinalueena. Kuva Museovirasto, Historian kuvakokoelmat.

2.2. Porin Konepajan vaiheita

Porin Konepaja (Björneborgs Mekaniska Werkstad) perustettiin Kokemäenjoen pohjoisrannalle kaupungin tuntumaan vuonna 1858. Tuolloin vielä kaupunkiin kuulumattomaan Isosantaan syntyi vapaamuotoinen asutus, joka houkutteli osaltaan Konepajan ja tulitikkutehtaan työntekijöitä alueelle.

Valutuotteita valmistanut, Venäjän valtion laivastilausten varaan perustettu ja maan rautatieverkon rakentamiseen osallistunut Konepaja tarjosi 1860-luvulla työtä yli 300 hengelle. Sen rakennukset kärsivät kuitenkin tuntuvasti tulipalossa vuonna 1870 ja yritys ajautui vararikkoon.

Porin Konepajan mainos. Kuva Componentan arkisto.

Konepaja siirtyi porilaisen W. Rosenlew & Co:n omistukseen vuonna 1877. Rosenlew oli jo ostanut Konepajan vieressä sijainneen, niin ikään vararikkoon ajautuneen Isosannan sahan kuusi vuotta aiemmin. Konepajasta tuli kauppahuoneena toimineen yhtiön toinen teollisuusala, kun metalliteollisuus nousi Rosenlew-yhtiössä puunjalostuksen rinnalle.

Porin suurimpiin laivanvarustajiin kuuluneen Rosenlewin aikomuksena oli rakentaa laivoja Kokemäenjokeen rajautuvalla konepajalla ja siihen liittyvällä telakalla. Konepajan oli myös määrä tukea Rosenlewin sahojen toimintaa. Suomen teollistuminen oli päässyt hyvään alkuun ja konepajatuotteilla oli kysyntää.

Porin Konepaja valmisti 1860-luvulla myös taustalla näkyvän Keski-Porin kirkon yli 60 tonnia painavan valurautatornin. Kuva Elkan arkisto.

Konepajan vuonna 1903 valmistunut nk. vanha valimo Teollisuuskadun varrella ennen valimon laajentamista 1910-luvulla. Kuva John Englund, Satakunnan Museon kokoelmat.

Konepajalla valmistettu katukyltti. Satakunnan Museon kokoelmat.

Konepajan vanha valimo Teollisuuskadun varrella 1950-luvulla. Kuvassa näkyvä tiilipiippu on myöhemmin purettu. Kuva Elkan arkisto.

Porin Konepaja Keski-Porin kirkon tornista vuonna 1911. Kuva John Englund, Satakunnan Museon kokoelmat.

W. Rosenlew & Co:sta kasvoi Porin teollistaja ja merkittävän työnantaja. Yhtiö oli 1890-luvun alussa työntekijämäärältään Suomen viidenneksi suurin teollisuusyritys.

Konepajan telakka uusittiin vuonna 1893 mahdollistamaan lähes 50 metriä pitkiä alusten rakentaminen. Uusi, maan suurimpiin kuuluva valimo valmistui vuonna 1903. Konepajalla valmistettiin 1900-luvun alkaessa laajaa valikoimaa ihmisten arkeen kuuluvia tuotteita, kuten kamiinoita ja parvekkeitä. Konepaja kuului myös kaupungistuvan Suomen johtaviin keskuslämmityslaitteiden valmistajiin.

Lokomobiilien eli pyörillä varustettujen höyrykoneiden valmistus aloitettiin vuonna 1910. Laivanrakennuksesta luovuttiin vuoden 1917 paikkeilla, mutta telakka jatkoi korjauskäytössä. Tämä oli merkittävä muutos, joka vaikutti huomattavasti Konepajan tulevaisuuteen ja alueen kehitykseen.

Majakkalaiva Kemi valmistui Porin Konepajalla vuonna 1901. Kuva Suomen kansallismuseo.

Konepajan laitteita uudistettiin niin, että höyrykoneiden laajempi tuotanto tuli mahdolliseksi. Konepaja kuului ensimmäisiin kotimaisten maatalouskoneitten valmistajiin. BMW-poltto moottorien ja Sampo-puimakoneiden valmistus aloitettiin 1910-luvulla. Vuosisadan alkukymmenten tuoteutuuksiin kuuluivat myös mm. Nopsa-perämoottori, Mainio-muuripata, Porin Mattitulisija, Sampo-lihamylly, Mainos-luistimet ja silitysraudat sekä Kotiliesi. Joitakin tuotteita, kuten maissimyllyjä valmistettiin suoraan vientiin. Tuotantoa luonnehdittiinkin sanonnalla ”Luistimista lokomobiiliin.”

Ensimmäisen maailmansodan jälkeen tuotannon pääpaino siirtyi maatalouskoneisiin ja valutuotteisiin. Konepaja suuntautui maan muun metalliteollisuuden tavoin kotimarkkinoihin. Laivoja, höyrykoneita, sahalaitteita ja rautatievaunuja ei enää tämän jälkeen valmistettu. Valimoa laajennettiin koilliseen vuosina 1917-1918 ja 1919 Rosenlewin rakennuskonttorin arkkitehti Torkel Nordmanin suunnitelmien mukaan. Molemmat laajennusosat rakennettiin talousvalujen valmistamista varten.

Lokomobiileja viilaverstaan työsalissa. Kuva Suomen Metsämuseo Lusto.

Konepajan uusi, vuonna 1916 valmistunut konttori. Pääsisäänkäynti sijaitsee kuvassa näkyvän, sittemmin poistetun portin takana. Arkkitehti Torkel Nordmanin suunnittelemaa konttoria on myöhemmin laajennettu ja korotettu. Kuva John Englund, Satakunnan Museon kokoelmat.

Maatalouskoneiden tuotantosuuntaa haluttiin voimistaa. Konepajalle rakennettiin vuonna 1924 puimakonevarasto, johon mahtui yli 400 puimakonetta. Konepajalla kehitettiin myös muita maataloustuotteita, kuten äkeitä ja silppureita.

Vuonna 1932 BMW liitettiin emähtiöönsä ja sen nimeksi tuli W. Rosenlew & Co, Björneborgs Mekaniska Verkstad. 1930-luku oli konepajalla kasvun aikaa, jolloin rakennettiin mm. konttorin laajennus, valimon laajennus ja viilaverstaan korotus. Myös paja ja pannuverstas uudistettiin.

Rosenlewin konepaja, sahat ja muut laitokset työllistivät yli 3200 työntekijää. W. Rosenlew & Co. oli vuonna 1938 maan kahdeksanneksi suurin työnantaja. Taloudellinen nousukausi kiihdytti koneiden myyntiä ja näkyi myös kauppavalutuotteiden myynnissä.

Lihamylyt ja jäätelökoneet kuuluivat Konepajan tuotevalikoimaan 1930-luvulla. Kuva Rosenlew-museon kokoelmat.

Tehdas valmisti tuotteita, joita modernisoituvat kotitaloudet ja maan koneellistuva maatalous tarvitsivat. Kotitaloudet ostivat innokkaasti lihamylyjen, luistimien ja silitysrautojen kaltaisia valutuotteita. Niitä myytiin myös vientiin. Suuren suosion saavuttivat Porin Matti -uunit ja Kotiliedet. Porin Konepaja oli ennen toista maailmansotaa eräänlainen konepajateollisuuden tavaratalo.

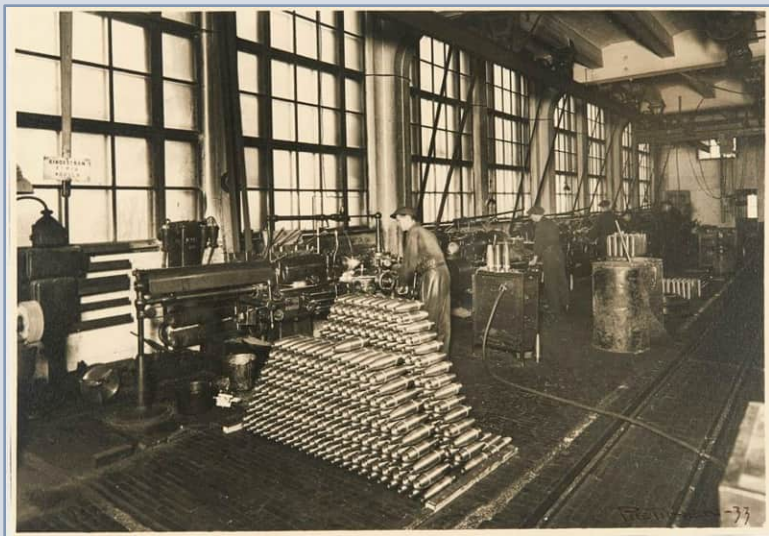

Konepajalla valmistettu Mainos-silitysrauta. Kuva Helsingin kaupungin museo.

Sota-ajan tuotanto ja sotakorvausaika kehittivät Konepajaa ja loivat tarpeen tuotantotilojen laajentamiselle. Puu- ja maatalousosaston uljas Puuma-rakennus valmistui vuonna 1940. Sotatarviketuotanto vastasi samana vuonna lähes puolta Rosenlew-yhtiön myynnistä.

Puuman jälkeen rakennettiin mm. höyrykeskus (1942), puutavarakuivaamo (1943) ja koneistamon laajennus (1944). 1940-luvun rakennushankkeisiin kuului myös kuljetuskaluston huoltoa ja säilytystä varten rakennettu Automo, joka on sittemmin purettu.

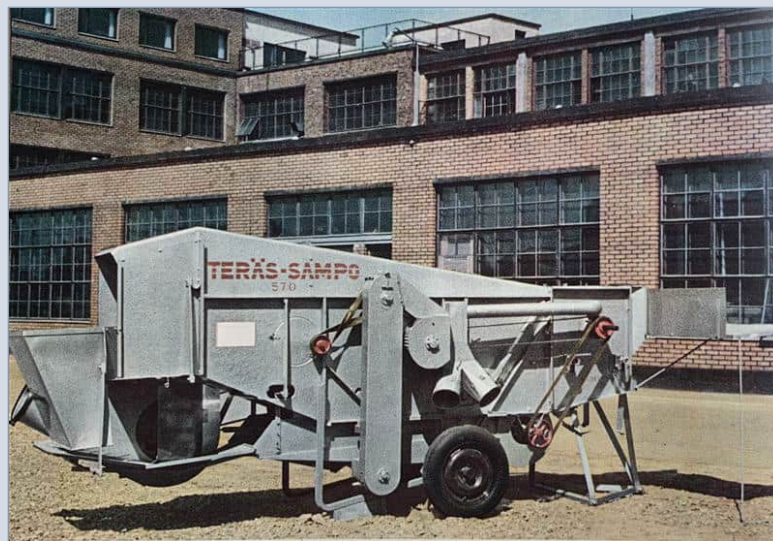
Sotakorvausteollisuuden pääpaino oli metallissa, erityisesti konepaja- ja laivanrakennusteollisuuden tuotteissa. Metalliteollisuuden tuotteet käsittivät sotakorvauksista 60 %. Konepajan uuden valimon rakentaminen aloitettiin tästä syystä heti sodan jälkeen. Se valmistui vuonna 1948.

Kranaattien valmistusta Konepajalla. Kuva Historian kuvakokoelma, Museovirasto.

Uusi valimo yli kaksinkertaisti Konepajan valimokapasiteetin. Konepajan valimot valmistivat yli 300 teollisuuslokomobiilia sotakorvauksina Neuvostoliittoon vuosina 1945-1952. Porissa tuotettiin kookkaita Sampo-teollisuuslokomobiileja, jotka antoivat voimaa mm. Neuvostoliiton sahatyömaille. Kiinteä lokomobiili oli rakenteeltaan melko yksinkertainen voimalaitos, jossa höyrykattilan päällä sijainnut höyrykone pyöritti sähkögeneraattoria.

Lokomobiilit olivat Konepajalle hyvä tuote, koska ne työllistivät monipuolisesti valimoa, pajaa, kattilapajaa ja koneistamo. Niiden tuotantoa jatkettiin 1950-luvun loppupuolelle asti normaalin kauppasopimuksen puitteissa. Kauppasopimuksella valmistetut 230 teollisuuslokomobiilia vastasivat kolmannesta Konepajan liikevaihdosta. Lokomobiilitilauksen päättymisen jälkeen yhtiön raskas metalliteollisuus ei enää löytänyt suuntaansa.

Repijälietsolla varustettu Teräs-Sampo-puimakone koneistamon 1950-luvun laajennuksen edessä. Kuva julkaisusta Rosenlew 1858-1958.

Metalliteollisuuden kasvu oli keskeinen tekijä kaupungin sodanjälkeiselle kehitykselle. Rosenlewin suvun omistama Porin Konepaja oli sodan jälkeisinä vuosina yhtiön suurin laitos ja Rosenlew kaupungin suurin työllistäjä.

Konepaja muodostui 1950-luvulla kolmesta eri kokonaisuudesta. I tehdas käsitti kotitalouskoneiden, kauppavalutuotteiden sekä maatalouskoneiden valmistuksen, II tehdas keskittyi raskaaseen metalliteollisuuteen ja III tehdas oli valimo. Nykyaikainen kotitalouskonetuotanto alkoi Konepajalla vuonna 1951. Tuotteiden nikkelöinti tapahtui ennen kodinkonetehtaan EMA-rakennuksen valmistumista (1952) vanhassa valimossa.

Mainio-pesukoneen mainos vuodelta 1950. Kuva Elkan arkisto.

Sotakorvaustöiden jälkeen aiemmin puinen Sampo-puimakone nousi pyörille ja sai voimansa traktorin moottorista. Ensimmäinen Sampo-leikkuupuimuri valmistui vuonna 1957 ja lokomobiilien valmistus loppui.

Silitysrautojen, jäätelökoneiden ja hedelmäpuristinten tuotanto päättyi niin ikään 1950-luvun jälkipuolella. 1960-luvulla lopetettiin luistimien ja lihamyllyjen tuotanto. Myös Porin Mattien ja Porin Mainio-muuripatojen valmistus loppui. Kodinkonetehdas keskittyi modernin kylmälinjan tuotteisiin.

Konepajan täyttäessä sata vuotta 1958 se työllisti noin 1500 työläistä ja 400 virkailijaa.

Rosenlewin leikkuupuimurit olivat väriltään harmaita vuoteen 1960 saakka. Kuva julkaisusta W. Rosenlew & Co. Porin Konepaja 1858-1958.

Perinteisten puimakoneiden tuotanto lopetettiin 1960-luvulla, kun viljelijät halusivat ostaa moderneja leikkuupuimureita. Puuman muuttaminen leikkuupuimuritehtaaksi toteutettiin vuonna 1963.

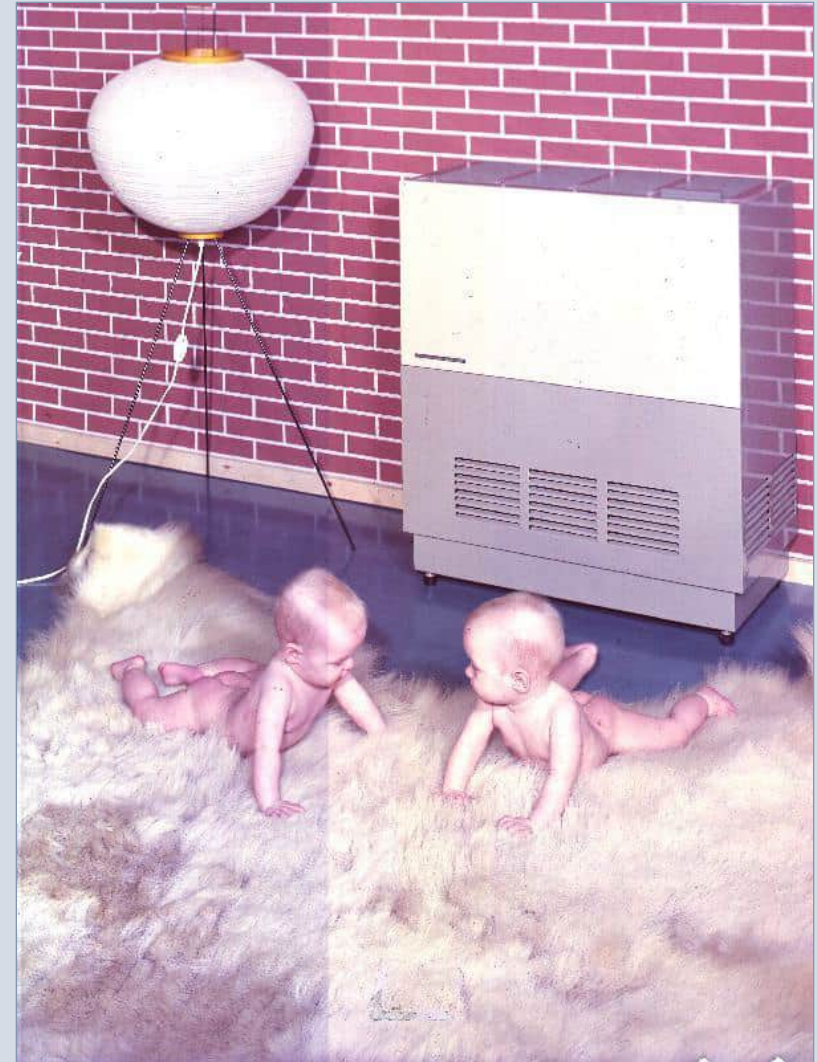
Porin Konepaja -nimi muutettiin Oy W. Rosenlew Ab:n Metalliteollisuudeksi 1970-luvun vaihteessa. Sen neljä itsenäistä yksikköä olivat kotitalouskonetehtas, maatalouskonetehtas, prosessi- ja lämpötekniinen tehdas sekä valimo. Erikoistuminen supisti nopeasti tuotevalikoimia. Ensimmäinen kokonainen tehdaslaitos toimitettiin Konepajalle perustetulta prosessitekniseltä tehtaalta Kemira Oy:lle Siilinjärvelle vuonna 1967.

Maatalouskonetehtaan toiminta tarkentui 1970-luvulla kokonaan puimureiden valmistamiseen ja mm. aurojen sekä äkeiden tuotanto päättyi. Konepajan 10 000. leikkuupuimuri valmistui vuonna 1972. Rosenlew-konserni työllisti enimmillään vuonna 1974 yli 6000 ihmistä. 1970-luvun puolivälin rakennemuutos vähensi raskaasti teollisia työpaikkoja.

1980-luvulla Rosenlew keskittyi Konepajalla puimureiden tuotantoon. Prosessitekniinen tehdas erikoistui kemikaalien ja lämmön talteenottoon nojaten paljolti itävientiin.

Suomen suurimpiin teollisuusyrityksiin kuulunut Rosenlew siirtyi Rauma-Repolan omistukseen vuonna 1987 toimittuaan valtaosin sukuyhtiönä 134 vuotta. Puimuritehdas myytiin tehtaan toimivalle johdolle vuonna 1991 ja Sampo-Rosenlew Oy perustettiin.

Tehdasalueella valmistetaan nykyisin leikkuupuimureita ja metsäkoneita. Alueen rakennukset omistaa Sampo-Rosenlew Oy:n kiinteistöyhtiö SR-Kiinteistöt Oy.

Öljykamiinat kuuluivat Konepajan tuotevalikoimaan 1960-luvulla. Kuva Elinkeinoelämän keskusarkisto.

Koneistamo (1956) ja konttori (1916) 1950-luvulla. Portit ovat johtaneet Teollisuuskadulta Konepajan aidatuille piholle. Konttorin edessä, pääsisääkäynnin vasemmalla puolella näkyy vaalea, sittemmin purettu porttirakennus. Kuva Rosenlew-museon kokoelmat.

2.3. Componentan valimon vaiheita

Porin Konepajan uusi valimo rakennettiin Sotakorvausteollisuuden valtuuskunnan SOTEVAN tuella vuosina 1945-1947 tyydyttämään sotakorvaustoitusten luomaa valimokapasiteetin tarvetta.

Konepajan johtavat insinöörit laativat alkuperäiset suunnitelmat ruotsalaisten asiantuntijoiden kanssa. Arkkitehtina toimi Jaakko Tähtinen. Uusi valimo rakennettiin Konepajan entisen lautatarhan paikalle. Se oli valmistuessaan Konepajan suurin rakennus.

"Rakennuksen kaunis ulkonäkö, selväpiirteisyys sisällä, ja runsas sekä luonnollinen että keinotekoinen valaistus on omiaan nostamaan mieltä ja antamaan viihtyisyyttä useasti nokisen työn vastapainoksi", kirjoitti Rosenlewin Työ ja toimi -lehti.

Uusi valimo 1950-luvun alussa. Kuva Satakunnan Kuva, Satakunnan Museon kokoelmat.

Valimon koillispuolelle rakennettiin vuonna 1950 niin ikään Tähtisen suunnittelema kaksikerroksinen, valimon tavoin tiilestä muurattu päämuuntoasema.

Valimoa uudistettiin ja laajennettiin 1970-luvulla. Teräsvalu ja valumuottien valmistus lopetettiin vuonna 1983.

Rosenlewin jälkeen vuodesta 1987 alkaen tuotantoa jatkoivat mm. JOT-yhtiöt ja Porin Valimo. Valimosta tuli useiden vaiheiden jälkeen Componentan valimo.

Componenta Castings Oy Porin valimo toimii rakennuksessa edelleen. Mm. ajoneuvojen osia valmistava valimo työllistää noin 110 henkeä. Sen tuotteet myydään pääosin kotimaahan.

Valimo ilmasta 1940-luvulla. Taustalla Puuma ja puuvillatehdas. Kuva Componentan arkisto.

Rosenlewin konepaja 1950-luvulla. Uusi valimo näkyy kuvan yläreunassa. Telakka-allas ulottuu lähes Teollisuuskadun reunaan saakka. Tehdasalueen lävistävää Teollisuuskatua rajaa lehmuskujanne. Kuva julkaisusta Oy W. Rosenlew & Co. Ab Porin Konepaja / Björneborgs mek. Verkstad 1858-1958.

2.4. Electroluxin kodinkonetehtaan vaiheita

Yhteiskunnan modernisoituminen, maaseudun sähköistyminen ja elintason nousu loivat otolliset markkinat erilaisille kodinkoneille. Pesukoneet ja jääkaapit olivat kotien varustelun nykyaikaisuuden mittareita. Jääkaappien valmistus aloitettiin viilaverstaan parvella vuonna 1951.

Rosenlew-yhtiö rakensi kodinkoneitten valmistusta varten tehtaan, joka sai emalointilaitoksen mukaan nimen EMA. Vuonna 1952 valmistunutta tehdasta laajennettiin tämän jälkeen kahteen otteeseen, koska jääkaappien ja pesukoneiden kysyntä ylitti arviot. Kodinkoneita valmistettiin ensin lisensoitulla. Rosenlewin Huvi- ja sittemmin Mainio-nimisten pesukoneiden valmistus alkoi 1950-luvun puolivälissä. Pakastimien valmistus aloitettiin vuonna 1966.

Kodinkonetehtas siirtyi Rosenlewilta Electroluxille (huomaa logo katolla) 1980-luvun alkupuolella. Kuva Rosenlew-museon kokoelmat.

Kotitalouskonetehtas oli 1960-luvulla työllistävyydeltään Konepajan suurin yksikkö ja 1960-luvun puolivälistä 1970-luvun lopulle saakka se toi suurimman osan Konepajan liikevaihdosta. 1970-luvulla tuotantoa tehostettiin erikoistumalla. Rosenlew keskittyi nk. kylmälinjaan eli jääkaappien ja pakastimien valmistamiseen. Tehtaan vientituotteisiin kuuluivat mm. kaappipakastimet ja yhdistelmäkaapit.

Kodinkonetehtas siirtyi vuonna 1982 Electroluxin omistukseen. Tontille rakennettiin vuonna 1983 mittava jakelukeskus ja keskusvarasto. Kodinkonetehtas lakkautettiin 2000-luvun vaihteessa. Tontilla sijaitsevat entinen kodinkonetehtas, keskusvarasto ja 1940-luvulla Rosenlewin talotehtaalle rakennettu suuli ovat nykyisin SR-logistiikkakeskuksen käytössä vuokrattavina varastoina.

Tehdas ilmasta 1980-luvulla. Kuva Rosenlew-museon kokoelmat.

Rosenlew Kokemäenjoen rannalla: Porin Konepaja ja Aittaluodon tehtaat ilmasta vuonna 1975.

Etualalla näkyvät Konepajan koneistamo (1), uusi valimo (2), kodinkonetehtas (3) ja Isosannan saha (4). Joen vastakkaisella puolella sijaitsevat Aittaluodon teollisuusrakennukset (5) ja asuinkerrostalot (6). Kuva Rosenlewin vuoden 1975 toimintakertomuksesta.

Nainen ja Rosenlewin kylmäkoneet 1970-luvulla. Kuva Elinkeinoelämän keskusarkisto.

2.5. Isosannan sahan vaiheita

Kokemäenjoki loi edellytykset kaupungin ja teollisuuden kehittymiselle sen toimiessa kulku- ja uittoväylänä jo ennen tieverkon kehittymistä ja rautatien rakentamista. Porin porvarit perustivat vesisahoja Satakunnan koskiin ja Rosenlewista muodostui kaupungin suurin sahanomistaja. Pori nousi merkittäväksi satamakaupungiksi, jonka tärkein vientituote oli sahatavara.

Höyrysahojen toiminta mahdollistui 1860-luvulle tultaessa. Sahateollisuudesta muodostui kaupungin ensimmäinen huomattava teollisuusala ja osin sen myötä Satakunnasta tuli eräs Suomen teollistuneimmista maakunnista 1800-luvun loppupuolella.

Poriin perustettiin lyhyen ajan kuluessa kuusi höyrysahaa. Uusi tekniikka mahdollisti sahojen perustamisen myös koskettoman joen varrelle, lähelle ulkosatamaa. Näihin sahoihin lukeutuivat Reposaaaren (1871-1973) ja Pihlavan (1875-) höyrysahat.

Vastavalmistuneet saha ja voima-asema vuonna 1923. Kuva John Englund, Satakunnan Museon kokoelmat.

Pääosa Porin höyrysahoista sijoitettiin kuitenkin Kokemäenjoen pohjoisrannan alavalle maalle Isosantaan ja Aittaluotoon. Isosanta sijaitsi keskustan kupeessa, mutta ei kuulunut vielä kaupunkiin. Tämä teki rakentamisesta halvempaa ja vähemmän säänneltyä.

Isosannan saha oli valmistuessaan maan ensimmäisiä höyrysahoja. Porin Höyrysahayhtiö aloitti toimintansa Isosannassa kesällä 1862. Vesisahoja tehokkaampien ja sijoitukseltaan joustavampien höyrysahojen rakentaminen oli sallittu Suomessa viisi vuotta aiemmin.

Maan suurimpiin kuulunut höyrysaha siirtyi W. Rosenlew & Co:n omistukseen vuonna 1871. Seuraavana vuonna yhtiö perusti joen etelärannalle Aittaluotoon Seikun suursahan. 1870-luvulla Rosenlewin sahat nousivat tulitikkutehtaan ohii kaupungin suurimmaksi teolliseksi työllistäjäksi.

Seikunjuopa ja Seikun sahan lautatapulit vuonna 1909 taustallaan Porin Konepaja. Kuva Museovirasto.

Joen pohjoisrannalle perustettiin näiden lisäksi Sofiegartenin höyrysaha (1871-1901) ja Isosannan uusi höyrysaha (1872-1901).

Sahaustoiminta hallitsi Porin elinkeinoelämää muutamien vuosikymmenten ajan. Vuonna 1885 kaupungin sahat tuottivat viidennesen koko maan sahatavarasta. Näistä sahoista Pihlava ja Seikku ovat edelleen toiminnassa.

Isosannan saharakennus uusittiin ensimmäisen kerran vuonna 1875. Vuonna 1885 Isosannan sahalla oli noin 250 työntekijää. Heidän sahaamansa puutavara kuljetettiin proomuilla jokea pitkin Reposaaressa satamaan.

Nykyiset rakennukset eli saha, voima-asema, muuntamo ja porttirakennus valmistuivat 1920-luvun alussa, Uudesta saharakennuksesta tuli kolmas samalla paikalla toiminut saha.

Isosannan saha vuonna 1927. Vasemmalla tiilestä muurattu voima-asema, keskellä vaalea, matala muuntamo ja oikealla saha. Kuva John Englund, Satakunnan Museon kokoelmat.

Sahaus tapahtui saharakennuksen yläkerrassa, kun taas sahakoneiden jalustat ja voimansiirto oli sijoitettu alakertaan. Saha toimi sähkövoimalla. Valaistuksesta vastasivat lukuisat ikkunat sekä sahalle jo 1880-luvulla saatu sähkövalo.

Voima-aseman kattilahuoneessa tuotetulla kondenssivedellä lämmitettiin sahan rakennuksia ja pidettiin tukkihallasta sulana.

Isosanta oli jo vuonna 1897 maan ensimmäinen saha, jossa oli lämmitettävä tukkiallas. Uudistus mahdollisti sahan ympärivuotisen toiminnan ja nosti näin sen kapasiteettia olennaisesti. Itse sahakoneisto sai voimansa sähköstä.

Isosannan saha suljettiin joulukuussa 1940, kun Rosenlewin molemmille suursahoille alkoi olla vaikeaa saada tarpeeksi puuta ja yhtiön toinen saha Seikku uudistettiin perusteellisesti.

Sahaus tapahtui rakennuksen toisessa kerroksessa. Kuva John Englund 1927, Satakunnan Museon kokoelmat.

Isosannan saha otettiin tämän jälkeen Rosenlewin talotehtaan käyttöön. Rosenlew alkoi monen muun yrityksen tavoin rakentaa puutaloja välirauhan aikana. Tehdas aloitti toimintansa kesällä 1941. Sitä varten rakennettiin useita varastorakennuksia, joista osa on säilynyt (ks. 6.3. ja 7.5.).

Puutalotehtaan tarvitsema puutavara saatiin Seikun sahalta, kuten Konepajalla käytetty puutavarakin. Sodan aikana myös parakeille ja muille nopeasti koottaville rakennuksille oli runsaasti kysyntää.

Niitä myi eteenpäin 21 yrityksen suunnittelu- ja myyntiyhtiö Puutalo Oy, joka laati myös tyyppitalojen piirustuksia. Puutalo Oy perustettiin auttamaan Karjalan evakkojen asuttamisessa. Kansallisessa hätätilanteessa valtiolta, teollisuus ja arkkitehdit yhdistivät voimansa, ja tuloksena oli uudenlainen, tehdasvalmisteinen puutalotyyppi.

Rosenlewin talotehdas vuonna 1955. Kuva Sven Raita, Satakunnan Museon kokoelmat.

Alun perin kotimaan tarpeisiin perustettu Puutalo Oy kasvoi alle vuosikymmenessä yhdeksi maailman suurimmista puurakennusten vientiorganisaatioista.

Vienti suuntautui sodan aikana pääosin Saksaan. Sodan päätyttyä tehtaan vienti suuntautui lähes kokonaan Neuvostoliittoon, alussa sotakorvauksina ja myöhemmin kauppasopimusten perusteella.

Rosenlewin puutalotehdas vastasi parhaimmillaan neljänneksestä Puutalo Oy:n kotimaanmyynnistä. Puutalotehdas suljettiin Neuvostoliiton viennin loppumisen myötä keväällä 1956.

Talotehdas saharakennuksen toisessa kerroksessa. Kuva Sven Raita 1955, Satakunnan Museon kokoelmat.

Puutalotehtaan lopetettua toimintansa sen rakennukset siirtyivät Konepajan hallintaan. Konepajalla oli tarve kouluttaa uusia työntekijöitä työnopastus- ja pikakursseja kattavammin. Sahan 1920-luvulla valmistuneelle voima-asemalle kunnostettiin tilat ammattikoulua varten ja rakennusta laajennettiin.

Konepajaa palveleva kaksivuotinen ammattikoulu aloitti toimintansa elokuussa 1958, kun Konepaja juhlisti sataa toimintavuottaan. Koulu kuului Kauppa- ja teollisuusministeriön valvonnan alaisiin, Teollisuuden Ammattikoulujen ryhmään kuuluviin erikoisammattikouluihin. Koulun opintosuunnat olivat hitsaus- ja levyseppäalojen opintosuunta, viilaus- ja työkaluviilausalan opintosuunta, koneistusalan opintosuunta ja valimoalan opintosuunta.

Konepajan ammattikoulu vuonna 1985. Kaksi oikeanpuoleista ikkunaa kuuluvat laajennusosaan. Kuva Jalo Porkkala, Satakunnan Museon kokoelmat.

Isosannan sahan rakennukset joutuivat yrityskaupan myötä Rauma-Repolan haltuun Rosenlewin muiden tuotantolaitosten tavoin vuonna 1987. Rosenlewin konepajakoulu oli toiminnassa 1980-luvun loppupuolelle saakka.

Sahan rakennusten katot ja voima-aseman ikkunat kunnostettiin 2000-luvun vaihteessa Satakunnan rakennusperinnön hoito -hankkeen yhteydessä. Rakennukset ovat nykyisin tyhjiillään tai varastokäytössä.

Voima-asema, muuntamo ja saha vuonna 2015. Kuvat Pentti Pere, Satakunnan Museo.

Kuvassa punaisella kehyksellä rajattu Konepajanranta sijaitsee Porin ruutukaavakeskustan pohjoispuolella. Alueelle johtaa 1970-luvulla valmistunut Linnansilta. Entinen puuvillatehdas ja kuvassa punaisena rakennusmassana näkyvä kauppakeskus Puuvilla jäivät Konepajanrannan länsipuolelle. Kuva Porin kaupunkisuunnittelu.

Konepaja ilmasta kesällä 2013. Kuvan oikeassa alakulmassa näkyy myös Konepajalta joen yli Aittaluotoon johtava, kaupunkikivallisesti merkittävä höyryputkisilta (ks. 4.14.). Kehyksen oikeassa yläkulmassa Componentan valimo. Kuva Vallas Oy / Porin kaupunkisuunnittelu.

3 KONEPAJANRANNAN NYKYTILA

3.1. Alueen kuvaus

Konepajaranta rajoittuu etelässä Konepajaranta-nimiseen katuun ja Kokemäenjokeen, lännessä Vanhasahankatuun ja Toejoen pientaloalueeseen, pohjoisessa suurmyymälän tonttiin ja lännessä Linnansillan päätteenä olevaan, pohjoisiin kaupunginosiin johtavaan Valajankatuun. Ruutukaavakeskustan koillispuolella sijaitsevan Konepajarannan kaava-alueen pinta-ala on noin 25 hehtaaria.

Museoviraston rakennettujen ympäristöjen inventoinnissa valtakunnallisesti merkittävää Porin teollisuusmaisemaa kuvataan seuraavasti: *”Kokemäenjoen suulle vastakkain rakentuneet punatiiliset teollisuuslaitokset ja Porin kivinen kaupunkikeskusta muodostavat maisemallisesti ja historiallisesti merkittävän ja hyvin säilyneen 1800-luvun loppupuolen ja 1900-luvun alun kaupunkimaiseman, johon olennaisena osana kuuluvat teollisuusrakennukset.”*

Konepajan, Isosannan sahan ja läheisen puuvillatehtaan laajat, ajallisesti kerrokselliset teollisuusrakennuskokonaisuudet sekä niiden punatiilijulkisivut hallitsevat Pohjoisrannan maisemaa ja muodostavat keskustasta katsottuna kaupungin pohjoisen fasadin joen vastarannalla.

Konepajarannan lävistää joen suuntainen Teollisuuskatu, jonka molemmille reunoille Konepajaa on suunnitelmallisesti rakennettu yli sadan vuoden ajan. Kauttakulku konepaja-alueen läpi on päättynyt 2000-luvun alussa, kun Teollisuuskatu on katkaistu ja katuosuuden paikalle on rakennettu puimuritehtaan laajennus. Konepajan merkittävimmät näkymät avautuvat Teollisuuskadun ja joen lisäksi inventointialuetta rajaavilta Konepajaranta-kadulta ja Valajankadulta.

Porttirakennus, koneistamo/viilaverstas ja konttori lännessä Teollisuuskadulta. Ylikulcutunnelilla yhdistetyt koneistamo ja konttori muodostavat katutilan näkyvimmän rakennusparin.

Isosannan sahan 1920-luvulla valmistuneet rakennukset hallitsevat joen ja Konepajaranta-kadun välistä avointa aluetta.

Alueen rakennuskanta koostuu pääosin 1900-luvulla teollisuuden käyttöön valmistuneista rakennuksista, joiden hallitseva materiaali on punatiili. Tiilirakentaminen on päättynyt alueella 1980-luvulla, mutta myös uudempien osien julkisivut ovat väriltään punaisia.

Vanha valimo hallitsee Linnansillan pohjoisena jatkeena toimivan Valajankadun, Teollisuuskadun ja Konepajanranta-kadun risteysaluetta. Valajankadulta avautuu näkymä avoimen sisäpihan yli kohti Puumaa ja koneistamoa. Pitkä, Valajankadun suuntainen puimakonevarasto rajaa osittain tätä näkyä.

Vanha valimo sekä siihen liittyvät 1900-luvun alkupuolella valmistuneet laajennusosat muodostavat koko Konepajan kaupunkikuvallisesti näkyvimmän kokonaisuuden. *”Alueen teollisen perinnön kannalta huomattavimpia rakennuksia on 1800-luvun lopulla kehittyntä konepajarakentamista tyypillisesti edustava valimo (1903) ja suuri koneistushalli (1917).”*

Isosannan sahan 1920-luvun alkupuolella valmistunut rakennuskokonaisuus sijaitsee jokirannassa Konepajanranta-kadun eteläpuolella. *”Pohjoisrannan teolliseen maisemaan kuuluva, 1922 valmistunut Isosannan suursahan kaksikerroksinen puurakennus on säilyttänyt höyrysahakaudelle ominaisen arkkitehtonisen ulkoasunsa. Saharakennukseen liittyy 1920-luvun alkupuolella (toim.huom.) valmistunut voimaseama savupiippuineen.”*

Inventoiduista kohteista Porin Konepaja eli Sampo-Rosenlew ja Componentan valimo ovat edelleen teollisuuskäytössä. Electroluxin kodinkonetehtaan rakennukset toimivat varastoina ja Isosannan saha on pääosin vailla käyttöä.

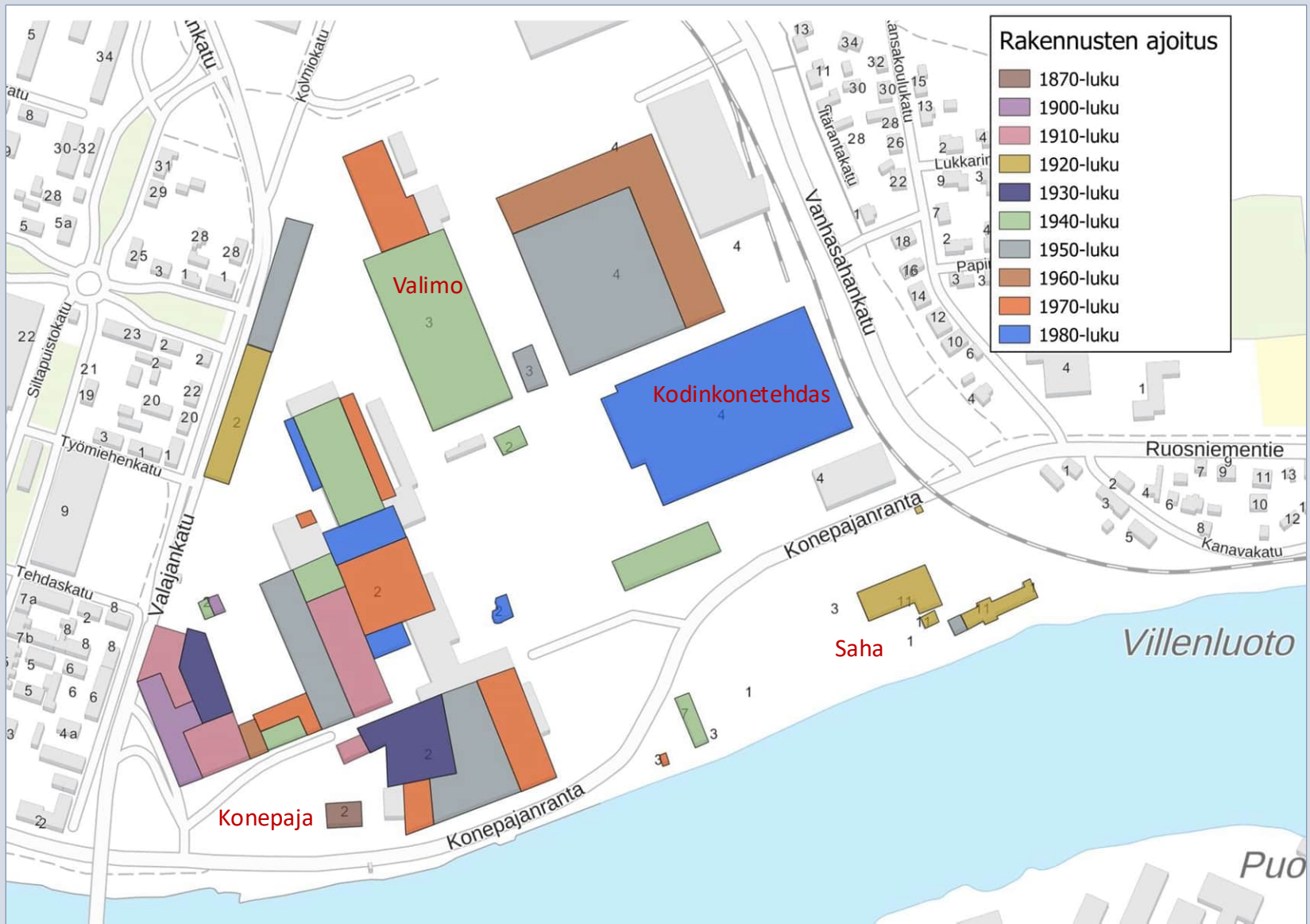
Vanha valimo hallitsee Valajankadun ja Teollisuuskadun risteysaluetta.

Konepajan rakennusmassa Valajankadulta. Taustalla Puuma ja korkea koneistamo, etualalla sisäpihalle sijoitettu polttoainevarasto.

Konepajan punatiilirakennukset muodostavat lounaasta katsottuna iältään ja arkkitehtuuriltaan kerroksellisen, mutta rakennusmateriaalinsa ansiosta ilmeeltään yhtenäisen kokonaisuuden. Näkymän rakennukset ovat vasemmalta oikealle höyrykeskus (1942), porttirakennus (1979), koneistamo (1956/1917), konttori (1916), Mekanin laajennus (2009), Mekani (1871) ja Sampo-Rosenlewin isäntäkurssitila (2009).

Inventointialueen rakennusten valmistumisvuodet vuosikymmenittäin. Vaaleanharmaita rakennuksia ei ole inventoitu rakennusajan (valmistunut 1980-luvun jälkeen) tai luonteen (esim. kevytrakenteinen varasto) vuoksi.

Osa alueen rakennuksista on tyhjiillään tai vajaakäytössä. Osala, läntinen porttirakennus, puutavarakuivaamo, päämuuntoasema ja Isosannan sahan rakennukset on merkitty karttaan raitarasterilla.

3.2. Arvoalueet

Konepajanrannan teollisuushistoriallisesti arvokas rakennuskokonaisuus kuuluu Electroluxin kodinkonetehtaan rakennuksia lukuun ottamatta Porin teollisuusmaiseman valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön (RKY).

Isosannan teollisuuslaitokset ovat syy tämän valtakunnallisesti merkittävän kulttuuriympäristön syntyyn. Sen rakennukset muodostavat iältään ja arkkitehtuuriltaan kerroksellisen, mutta rakennusmateriaalinsa ansiosta ilmeeltään yhtenäisen kokonaisuuden, jonka maisemallinen arvo on huomattava.

Kaikki tässä selvityksessä inventoidut kohteet, eli Konepaja, Componentan valimo, Electroluxin kodinkonetehtas ja Isosannan saha muodostavat Porin konepajan maakunnallisesti merkittävän arvoalueen, joka on arvioitu Satakunnan rakennusperintö -inventoinnissa rakennuskannaltaan monipuoliseksi, valtakunnallisesti merkittäväksi teollisuusympäristöksi kaupunkikuvallisesti merkittävällä paikalla.

Kokemäenjokilaakson kulttuurimaiseman valtakunnallisesti arvokas maisema-alue (vma) rajautuu Kokemäenjoen rannoille.

Vanha valimo, Mekani, konttori ja Isosannan saha sijaitsevat Porin kansallisen kaupunkipuiston alueella.

Näiden edellä mainittujen arvoalueiden rajaukset esitetään seuraavien sivujen kartoilla. Rakennuskohtaiset arvioinnit esitetään kunkin rakennuksen yhteydessä luvuissa 4-7.

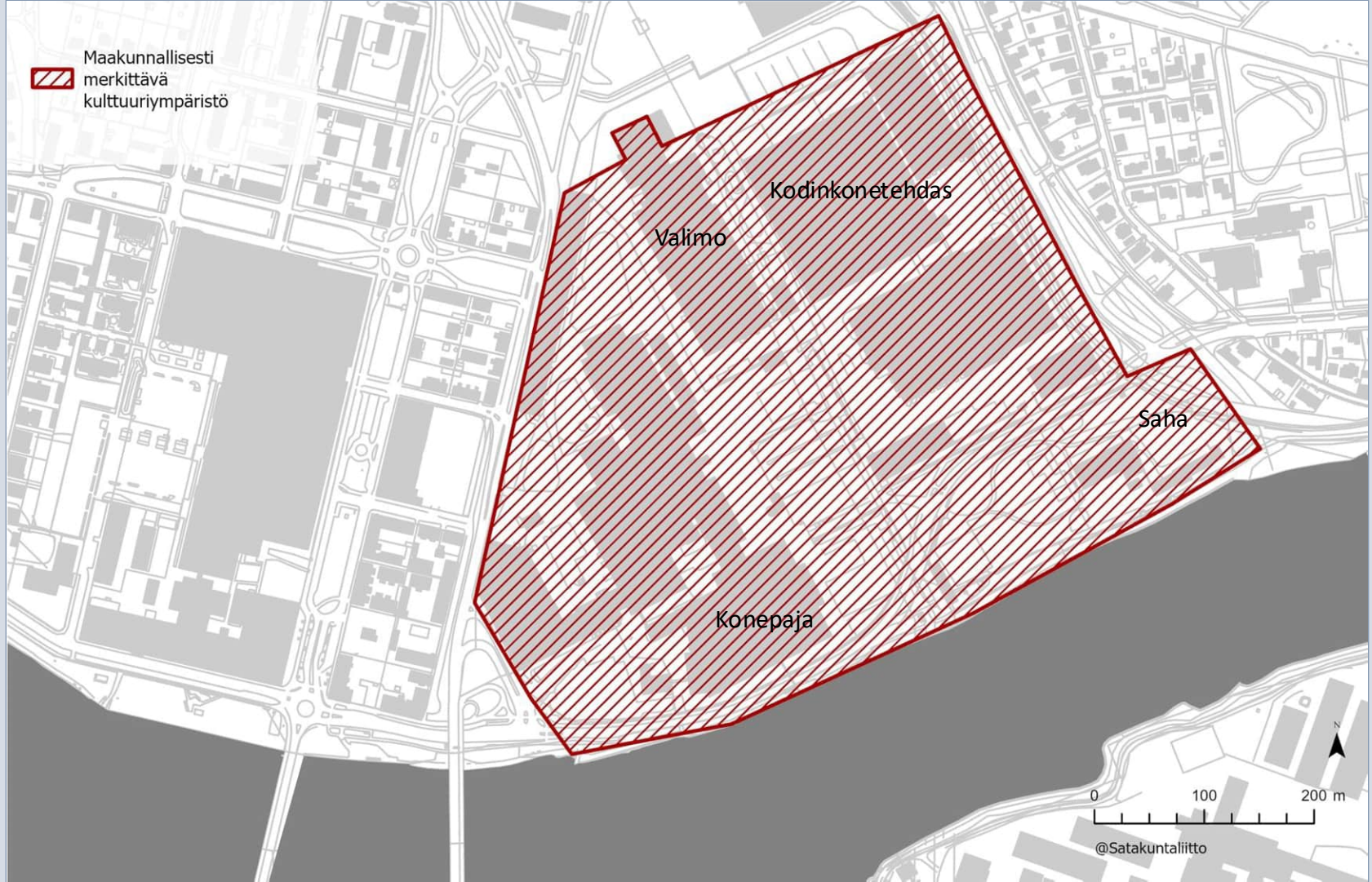
Vanha valimo (1903-1919), aura- ja äestehdas (1964) sekä höyrykeskus (1942) muodostavat Teollisuuskadun varrelle Osalana tunnetun, arkkitehtuuriltaan edustavan ja ajallisesti kerroksellisen rakennuskokonaisuuden.

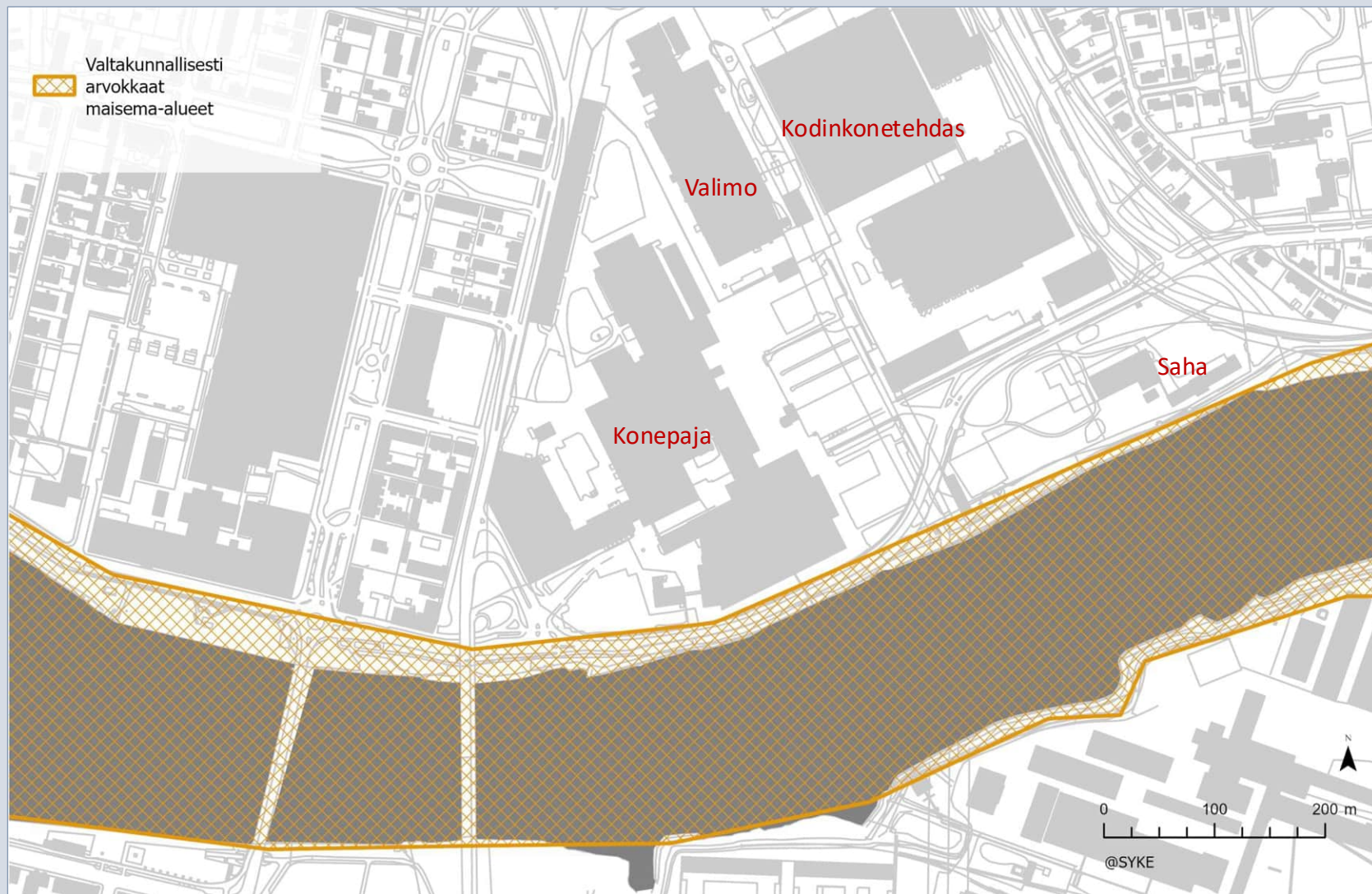
Konepajanranta Keski-Porin kirkon tornista vuonna 2019. Kuva Timo Nordlund, Satakunnan Museon kokoelmat.

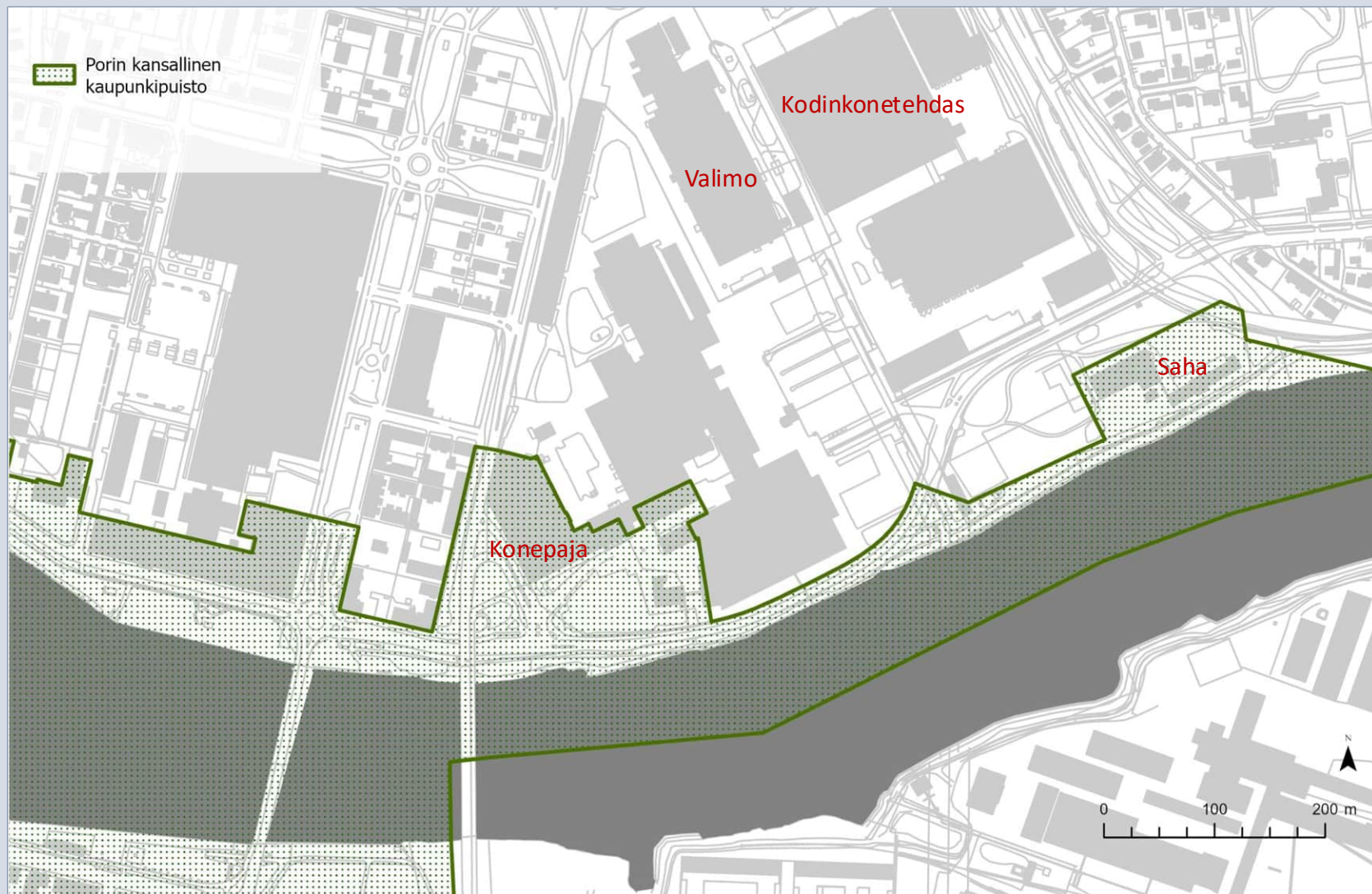
Porin teollisuusmaiseman valtakunnallisesti merkittävän rakennetun kulttuuriympäristön (RKY) rajaus.

Porin Konepajan maakunnallisesti merkittävän kulttuuriympäristön rajaus.

Kokemäenjokilaakson kulttuurimaiseman valtakunnallisesti arvokkaan maisema-alueen (vma) rajausta Konepajarannan kohdalla.

Porin kansallisen kaupunkipuiston rajausta Konepajanrannan kohdalla.

3.3. Rakennussuojelu

Asemakaava (2001):

Osa Konepajanrannan rakennuskannasta on suojeltu asemakaavalla vuonna 2001. Suojelu koskee pääosin alueen vanhimpia rakennuksia. Jo suojeltuja Konepajan rakennuksia tai sen osia ovat Osalaksi kutsutun kokonaisuuden vanha valimo (1903, 1917, 1919, 1938), aura- ja äestehdas (1964) sekä höyrykeskus (1942). Myös koneistamon katujulkisivu (1956), viilaverstas (1917), konttori (1916) ja nykyisin Mekanina tunnettu vanha viilaverstas (1871) on suojeltu asemakaavalla.

Vanhaan valimon, aura- ja äestehtaan sekä höyrykeskuksen muodostamaan kokonaisuuteen kohdistuu kaavamerkintä sr-21: Rakennustaiteellisesti tai historiallisesti arvokas rakennus. Maankäyttö- ja rakennuslain 57 pykälän 2 momentin nojalla määrätään, että rakennusta ei saa purkaa ilman pakottavaa syytä. Rakennuksen kadunpuoleisissa osissa ja niissä pihanpuoleisissa osissa, joiden julkisivukäsittely on vastaava kuin kadunpuoleisissa osissa ei saa tehdä sellaisia korjaus- tai muutostöitä, jotka turmelevat julkisivujen tai vesikattojen rakennustaiteellista tai historiallista arvoa.

Konepajan muihin suojeltuihin rakennuksiin liittyy kaavamerkintä sr-20: Kaupunkikuvan kannalta tärkeä rakennus. Maankäyttö- ja rakennuslain 57 pykälän 2 momentin nojalla määrätään, että rakennusta ei saa purkaa ilman pakottavaa syytä. Rakennuksessa suoritettavien muutostöiden tulee olla sellaisia, että rakennuksen kaupunkikuvallisesti merkittävä luonne säilyy.

Isosannan saha sekä sen voima-asema, muuntamo ja porttirakennus on suojeltu asema-kaavalla vuonna 2001 niin ikään kaavamerkinnällä sr-20.

Vuonna 1942 valmistunut höyrykeskus edustaa asemakaavalla jo suojeltujen rakennusten nuorinta joukkoa. Konepajanrannan rakennusten suunnittelu- tai valmistumisvuosi on useimmissa tapauksissa kiinnitetty rakennuksen julkisivuun.

Yleiskaava (2007):

Porin vuonna 2007 hyväksytyssä Kantakaupungin yleiskaavassa Porin Konepajaa, Componentan valimoa ja Isonsannan sahaa koskee aluemääräys S-1: Alue, jonka rakennus- ja kulttuurihistorialliset arvot tulee säilyttää kaupunkikuvassa.

Konepajan alueella (Rosenlewin) vanhaa valimoa, viilaverstasta, konttoria ja Mekanian (vanha viilaverstas) koskee yleiskaavan kohdemääräys Suojeltavaa rakennusta ei saa purkaa. Sama määräys koskee Isosannan sahan puolella sahaa, sahan voima-asemaa (konehuone), muuntamo (muuntaja) ja porttirakennusta (vartijan rakennus).

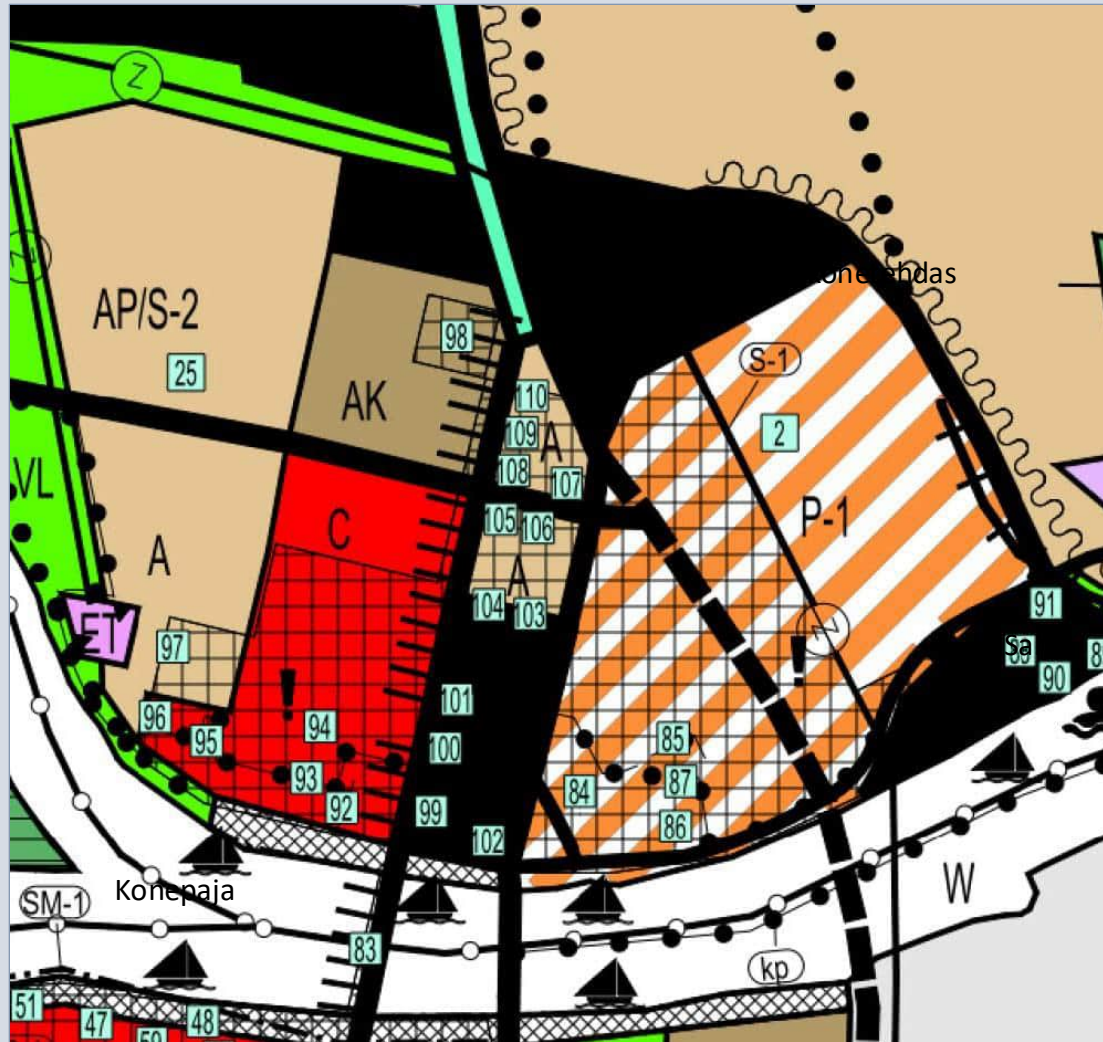

Asemakaavalla nykyisin suojellut rakennukset. Vuonna 2001 suojeltuja rakennuksia ovat Konepajan vanha valimo, aura- ja äestehdas, höyrykeskus, koneistamo (katujulkisivu), viilaverstas, konttorin vanhempi osa sekä Mekani (vanha viilaverstas). Sahan 1920-luvulla valmistuneet rakennukset on myös suojeltu asemakaavalla.

Tässä inventoinnissa A- (suojeltava rakennus) ja B-luokkaan (lievemmin suojeltava rakennus) arvoitetut rakennukset. A-kohteet on esitetty punaisella ja B-kohteet violetilla. B-kohteisiin kuuluu myös joen yli johtava höyryputkisilta (ks. 4.14).

Ote Porin kantakaupungin yleiskaavasta (2007). Aluetta (2) koskee yleismerkintä S-1: Alue, jonka rakennus- ja kulttuurihistorialliset arvot tulee säilyttää katukuvassa.

Yleiskaavassa suojellut rakennukset on merkitty kaavakarttaan numeroilla 84-91. Ne ovat kaavaselostuksessa 84. Rosenlewin vanha valimo, 85. viilaverstas, 86. vanha viilaverstas, 87. konttori, 88. Isosannan saha, 89. sahan konehuone (voima-asema), 90. muuntaja sekä 91. vartijan rakennus (porttirakennus).

3.4. Arvottaminen, kriteerit ja luokittelu

Konepajanrannan rakennukset on arvotettu inventoinnin pohjalta. Arvottamisessa on sovellettu Lakia rakennusperinnön suojelemiseksi, jonka mukaan rakennus voi olla arvokas rakennushistorian, rakennustaiteen ja –tekniikan, erityisten ympäristöarvojen, rakennuksen käytön tai siihen liittyvien tapahtumien kannalta.

Arvojen perusteiksi on laissa määritelty kriteerit, joita ovat kohteen harvinaisuus, tyyppisyys, edustavuus, alkuperäisyys, historiallinen todistusvoimaisuus ja kerroksisuus.

Kullakin alueella on kuitenkin erityispiirteensä, eikä tätä arvottamisohjetta ole mahdollista soveltaa suoraan. Arvojen määrittelyssä tulee huomioida paikallisuus ja sen tulee perustua alueen ominaispiirteiden mahdollisimman hyvään ymmärtämiseen.

Tässä inventoinnissa rakennusten arvioinnissa on huomioitu seuraavat arvot:

- Historiallinen arvo
- Rakennushistoriallinen arvo
- Rakennustaiteellinen arvo
- Kaupunkikuvallinen arvo
- Säilyneisyysarvo

Arvot perustuvat seuraaviin kriteereihin:

Historiallisesti arvokas

Kohde havainnollistaa siihen liittyviä yhteiskunnallisia tai paikallis-, käyttö-, kaava- ja/tai elinkeinohistoriallisia arvoja.

Rakennushistoriallisesti arvokas

Rakennus on oman aikansa rakennustavan innovatiivinen ja/tai tyyppilinen edustaja.

Rakennustaiteellisesti arvokas

Kohde on edustava ja laadukas esimerkki aikakautensa arkkitehtuurista tai tunnetun suunnittelijan tuotannosta.

Kaupunkikuvallisesti arvokas

Kohteen sijainti on kaupunkikuvallisesti merkittävä ja se sopii mittakaavallisesti hyvin ympäristöönsä.

Säilyneisyydeltään arvokas

Kohde on säilynyt ulkoasultaan ja kokonaishahmoltaan ja/tai sisätiloiltaan hyvin alkuperäisenä. Vähäiset muutokset on toteutettu alkuperäistä arkkitehtuuria kunnioittaen. Myös käyttötarkoitus saattaa olla säilynyt.

Alueen rakennukset on jaettu inventoinnin perusteella luokkiin A, B ja C edellä esitettyjen arvojen toteutumisen perusteella.

Arvoluokkiin A ja B arvotetut kohteet tulee suojella tulevissa kaavoissa eri asteisin merkinnöin ja rakennusvalvonnan tulee lupakäsittelyjen yhteydessä kuulla museoviranomaista.

Arvoluokan C kohdalla tulee huomata kaupunkikuvallinen merkitys.

Inventoinnissa ei arvoteta 1980-luvun jälkeen valmistuneita rakennuksia eikä kevyempiä rakennelmia, kuten katoksia tai varastoja.

Pääosa alueen vanhimmista rakennuksista on jo suojeltu vuonna 2001 tehdyn asemakaavan yhteydessä.

Arvoluokat, arviointilausekkeet ja toimenpidesuosituks:

ARVOLUOKKA A:

Oman aikansa arkkitehtuurin laadukas ja tunnistettava edustaja, jonka ominaispiirteet ovat säilyneet ja muutokset on toteutettu alkuperäistä arkkitehtuuria kunnioittaen. Kaupunkikuvallisesti merkittävä.

Julkisivut tulee säilyttää ja korjauksissa tulee käyttää alkuperäisiä vastaavia materiaaleja.

ARVOLUOKKA B:

Oman aikansa arkkitehtuurin tunnistettava edustaja, jonka kokonaiشهmo ja/tai julkisivut ovat pääosin säilyneet. Kaupunkikuvallisesti merkittävä.

Korjaus- ja muutostoimenpiteissä tulee huomioida rakennuksen alkuperäinen arkkitehtuuri (yksityiskohdat, materiaalit ja mittakaava).

ARVOLUOKKA C:

Oman aikansa arkkitehtuurin tavanomainen edustaja tai rakennus, jonka alkuperäinen ilme ei ole säilynyt. Rakennuksen korjaus- ja muutostoimenpiteissä tulee huomioida rakennuksen kaupunkikuvallinen merkitys (sijainti, mittakaava).

3.5. Alueen suunnittelijat

Useat arkkitehdit ja rakennusmestarit ovat suunnitelleet Konepajan ja Isosannan sahan rakennuksia vuosikymmenten aikana. Pääosa heistä on suunnitellut alueelle useamman rakennuksen tai sen osan.

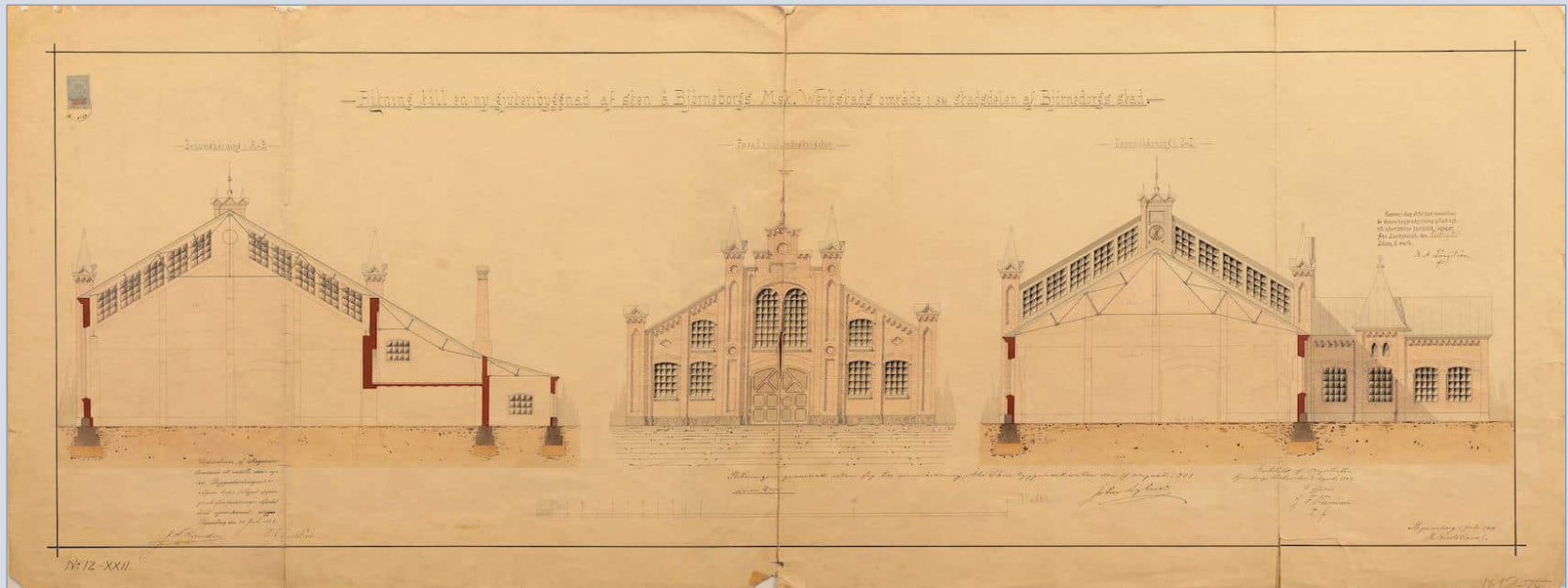
Kaikkien rakennusten suunnittelijaa ei tunneta. Isosannan sahan 1920-luvulla valmistuneista rakennuksista ei ole löytynyt rakennuspiirustuksia.

Aluetta ovat suunnitelleet mm. Johan Nordstrand, Torkel Nordman, Jarl Eklund, Jaakko Tähtinen, Olaf Küttner ja Reijo Kunnas. Rosenlewin rakennuskonttorin työntekijät ovat suunnitelleet varsinkin useita laajennusosia.

Johan Nordstrand

Arkkitehti Johan Nordstrand suunnitteli Porin Konepajalle sen koristeellisen, vuonna 1903 valmistuneen valimon. Nordstrandin suunnitelmat sijoittuvat uusrenessanssin aikakauteen.

Nordstrand suunnitteli Satakuntaan myös maakunnallisesti merkittävän Merikarvian kirkon (1899), Reposaaaren palokunnantalon (1901) sekä Mäntyluodon puukouluna tunnetun, koristeellista nikkarityyliä edustavan Heinen huvilan (1901).

Johan Nordstrand suunnitteli Porin Konepajalle nk. vanhan valimon vuonna 1903. Piirustus Rosenlew-museon kokoelmat.

Torkel Nordman (1878-1949)

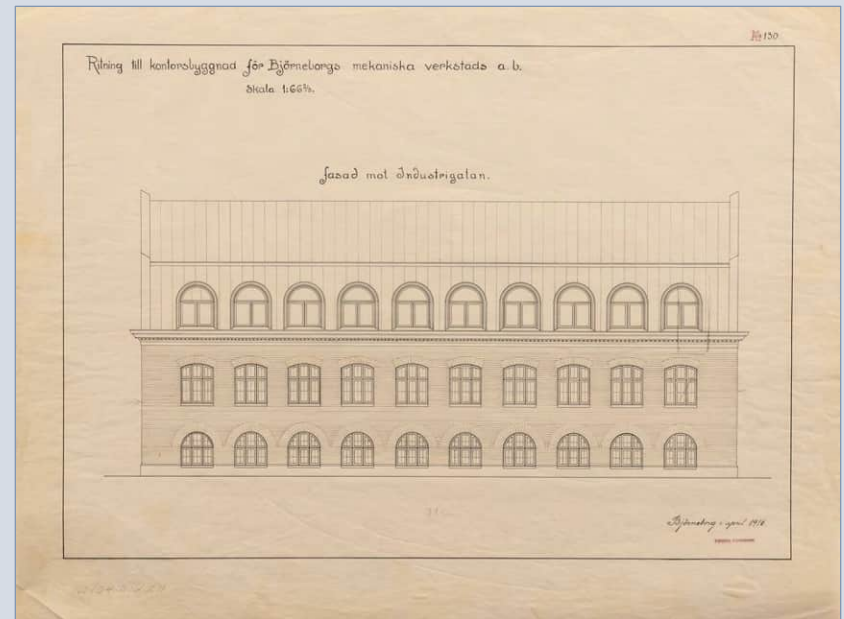
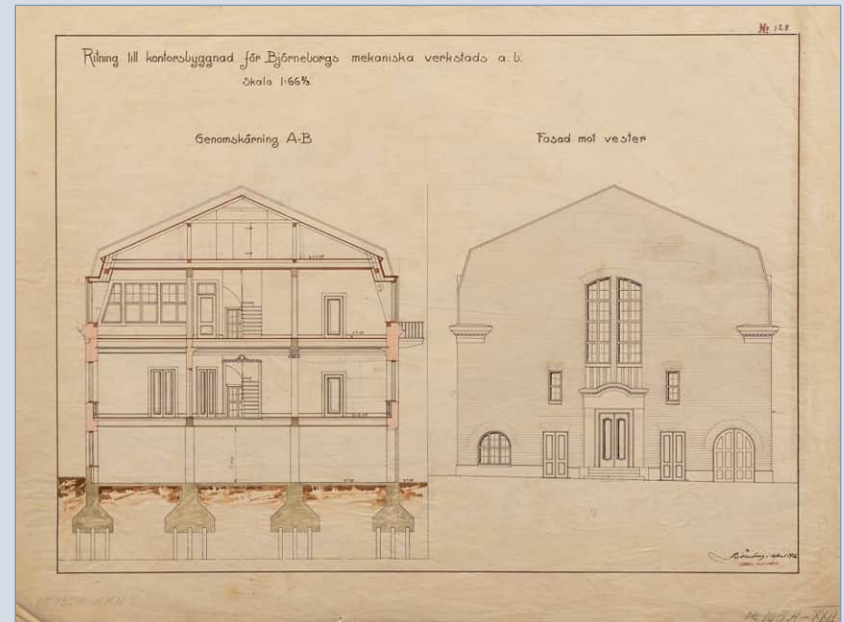
Arkkitehti Torkel Nordman suunnitteli Konepajan konttorin (1916) ja varsinaisen konepajan eli viilaverstaan (1917), jotka muodostivat valmistuessaan alueen näyttävimmän rakennusparin. Viilaverstaan rakennesuunnittelusta vastasi professori Jalmarin Castrén.

Nordmanin muihin, Fagerholm & Nordman -yhtiökumppaninsa Arthur Fagerholmin kanssa suunnittelemiin kohteisiin kuuluvat jugendvaikutteiset Kirjurinluodon kesäravintola (1910) ja Mäntyluodon hotelli (1917). Toimisto tuli tunnetuksi kuitenkin erityisesti teollisuusarkkitehtuuristaan. Se suunnitteli rakennuksia myös Rosenlewin Aittaluodon tehtaille.

Nordman siirtyi Rosenlewin rakennuskonttorin päälliköksi Fagerholmin jälkeen vuonna 1917 ja vastasi tämän jälkeen ajanmukaisesti funktionalismia ilmentävien pannuverstaan (1934) ja pajan (1935) suunnittelusta sekä konttorin (1935) ja vanhan valimon (1938) laajennuksesta. Hän toimi Rosenlewin rakennuskonttorin päällikkönä yli 30 vuoden ajan vuoteen 1949 saakka.

Viilaverstaan katujulkisivun siluetti oli alun perin nykyistä koristeellisempi. Piirustukset Rosenlew-museon kokoelmat.

Vuonna 1916 valmistunut, alun perin kolmikerroksinen konttori.

Jarl Eklund (1876-1962)

Arkkitehti Jarl Eklund suunnitteli Konepajalle funktionalistisen puimakonetehdas Puuman (1940) ja samaa tyyliä edustaneen koneistamon laajennuksen (1944). Eklund tunnetaan teollisuusrakennusten, kartanoiden ja yksityistalojen arkkitehtina.

Hän suunnitteli Rosenlewin suvulle myös pääjohtaja Erik Rosenlewin edustushuvila Erikstorpin (1937) Pihlavanlahden rannalle sekä perheyhtiölle rakennetun Seikun sahan (1940), joka oli Puuman arkkitehtoninen vastakappale joen vastarannalla.

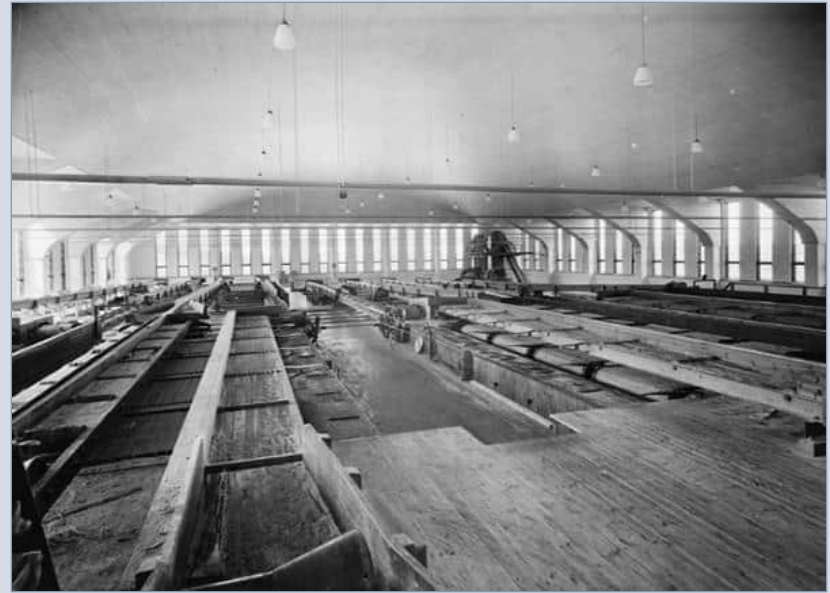
Jaakko Tähtinen (1904-1970)

Arkkitehti Jaakko Tähtinen suunnitteli Konepajalle uuden valimon (1948) sekä päämuuntoaseman (1950), joissa on vielä nähtävissä funktionalismin piirteitä.

Hän suunnitteli myös Rosenlewin talotehtaalle rakennetun mittavan varaston (suulin), joka sijaitsee entisen kodinkonetehtaan tontilla.

Tähtisen Poriin suunnittelemiin kohteisiin kuuluvat art deco-vaikutteinen elokuvateatteri Kino (1936) ja Porin oluttehtaan funktionalistinen uusi panimo (1938).

Pääosin Tampereella vaikuttaneen arkkitehdin myöhempisiin töihin kuuluvat mm. Suomen Yhdyspankin tyyppiipiirustukset sekä Tampereen jäähalli (1965).

Symmetrisillä ikkunoilla varustettu Seikun saha vuonna 1941. Suunnittelija Jarl Eklund. Kuva Luston kokoelmat.

Jaakko Tähtisen Poriin suunnittelemaat elokuvateatteri Kino (1936) ja nk. uusi panimo (1938). Kuvat Satakunnan Museon kokoelmat.

Olaf Küttner (1915-1974)

Vuosina 1951-1974 Porin kaupunginarkkitehtina toiminut Olaf Küttner suunnitteli Konepajalle arkkitehtuuriltaan pelkistetyin uuden kattilapajan (1960).

Küttner suunnitteli Rosenleuille 1950 – 1960-luvulla myös Aittaluotoon sijoitettuja teollisuusrakennuksia ja työntekijöiden käyttöön rakennettuja asuinkerrostaloja.

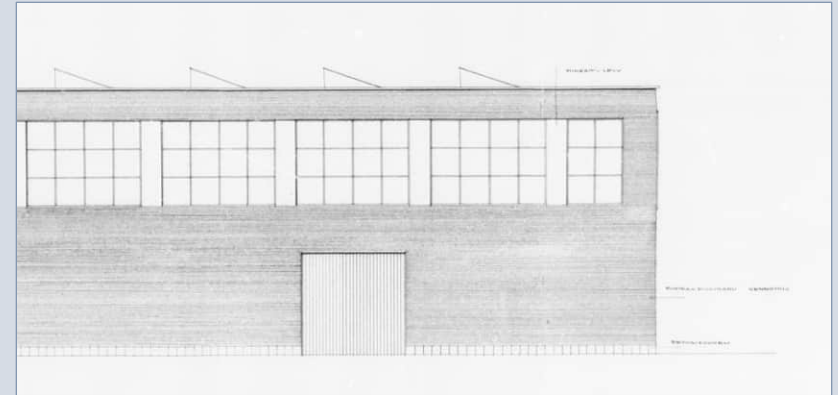
Küttner on suunnitellut Poriin myös mm. Pihlavan kirkon (1957), Porin poliisi- ja paloaseman (1961), maamerkinä toimivan Porin sairaanhoito-oppilaitoksen asuntolan (1962), Kaanaan vesitornin (1963), Teljän kirkon (1973) ja Satakunnan Museon (1973).

Reijo Kunnas (1937-)

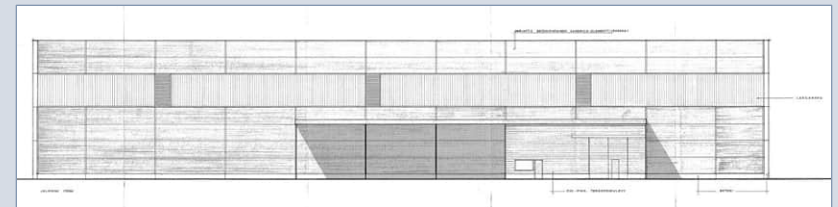
Reijo Kunnas suunnitteli kodinkonetehtaan viimeisimmän laajennuksen (1969) työskennellessään Rosenlewin rakennuskonttorissa.

Tämän jälkeen Arkkitehtuuritoimisto Reijo Kunnas Oy on vastannut Konepajan useiden tehdaslaajennusten, porttirakennusten sekä mm. Konepajan terveysaseman (1973) suunnittelusta. Betonielementeistä rakennetun prosessiteknisen tehtaan mittava laajennus (1975) toimii maisemallisena rajana konepajan itäreunalla. Myös Kunnas on suunnitellut Rosenlewin teollisuusrakennuksia Aittaluotoon.

Kunnas on suunnitellut teollisuusrakennusten ohella huviloita Rosenlewin johtoportaalalle Yyteriin. Hänet tunnetaan myös kunnantalojen ja kirjastojen suunnittelijana.

Kattilapaja, julkisivu itään (1959). Suunnittelija Olaf Küttner. Rakennusvalvonnan arkisto.

Prosessiteknisen tehtaan laajennus, julkisivu itään (1975). Suunnittelija Reijo Kunnas. Rakennusvalvonnan arkisto.

Sairaanhoito-oppilaitoksen asuntola (1962). Kuva Satakunnan Museon kokoelmat.

Kaanaan vesitorni (1963). Kuva Satakunnan Museon kokoelmat.

Lyhenteet ja suunnittelijat:

JE Jarl Eklund

JN Johan Nordstrand

JT Jaakko Tähtinen

OK Olaf Küttner

RK Reijo Kunnas

RL Reijo Lairto

RO Rosenlewin rakennuskonttori

TH Tor-Eric Herler

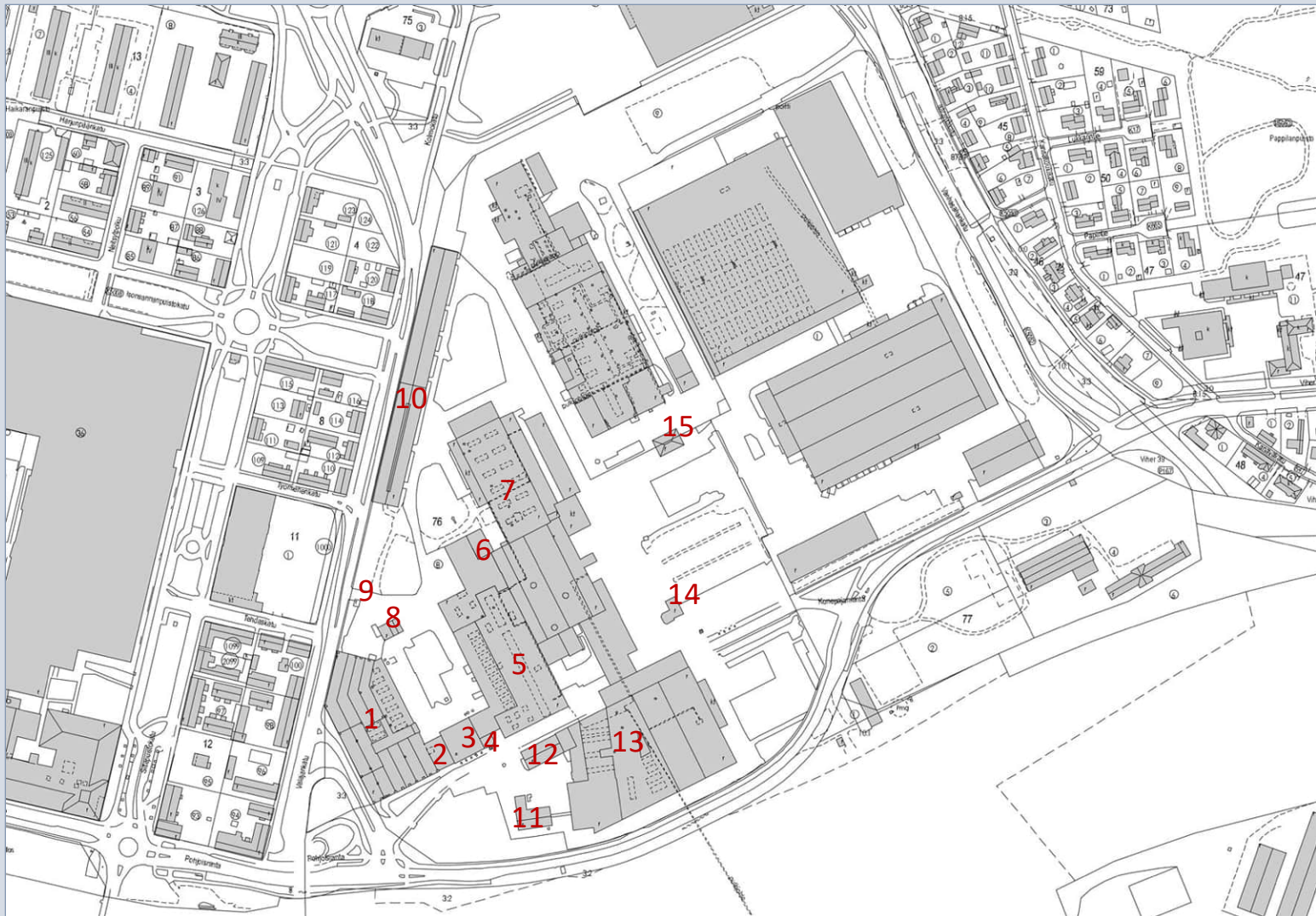
TN Torkel Nordman

TN & JC Torkel Nordman ja
Jalmari Castrén

Rakennusten suunnittelijat (mikäli tiedossa). Rosenlewin rakennuskonttorilla (kartassa RO) on ollut useita suunnittelijoita, joita ei ole tässä eritelty.

Konepaja ilmasta vuonna 1946. Vanha valimo (1), höyrykeskus (2), viilaverstas (3), koneistamo (4), puimakonetehdas Puuma (5), polttoainevarasto (6), puimakonevarasto (7), puutavarakuivaamo (8).

KOHDE 1: Porin Konepajan tontin inventoidut rakennukset. 1. vanha valimo, 2. aura- ja äestehdas, 3. höyrykeskus, 4. pääportti, 5. viilaverstas ja koneistamo, 6. terveysasema, 7. Puuma (PU-rakennukset), 8. polttoainevarasto, 9. läntinen porttirakennus, 10. puimakonevarasto, 11. Mekani, 12. konttori, 13. pannuverstas, 14. itäinen porttirakennus, 15. puutavarakuivaamo.

4 PORIN KONEPAJA

4.1. Vanha valimo

Punatiilestä Porin Konepajalle rakennettu nk. vanha valimo koostuu useista vuosina 1903-1938 valmistuneista osista. Vanha valimo sekä siihen liittyvät laajennusosat muodostavat koko konepaja-alueen kaupunkikuvallisesti merkittävimmän kokonaisuuden.

Vuonna 1903 rakennetun ja vuosina 1917 sekä 1919 laajennetun vanhemman osan julkisivuja leimaa rikas tiilikoristelu, johon kuuluvat erilaiset ladonnat ja tornimaiset pilasterit. Rakennuksessa on kertaustyylien piirteitä.

Rakennuksen aukotus ja ikkunoiden puitemalli ovat säilyneet pääosin alkuperäisinä. Iäkkäät, mahdollisesti jopa alkuperäiset ikkunat ovat moniruutuiset. Useista pienistä ruuduista koostuvat ikkunat ovat yläosastaan kaarevia. Ainakin osassa ikkunoista on metalliset jakopuitteet.

Vanhin, arkkitehti Johan Nordstrandin suunnittelema osa on valmistunut vuonna 1903. Tämä Valajankadun suuntaisesti sijaitseva, torniaihein varustettu osa on valimon rakennuksista koristeellisimmin. Kattoikkunat ja korkeamman päätykolmion ikkuna on Teollisuuskadun puolella peitetty.

Arkkitehti Torkel Nordmanin ja Rosenlewin rakennuskonttorin vuosina 1917 ja 1919 suunnittelemat laajennukset noudattavat alkuperäisen valimon punatiiliarkkitehtuuria ja mittakaavaa, joskin niiden tiilikoristelu on hieman hillitympää. Toinen sisäpihalle avautuvista, vuonna 1919 rakennetuista päädyistä on uusittu ja se on muita julkisivuja yksinkertaisempi. Päädyn koristelu käsittää ainoastaan vaakasuuntaisen profiililistan. Koristeelliset tiilipilasterit ovat kuitenkin alkuperäiset.

Osalan punatiilifasadi etelästä: vanha valimo, aura- ja äestehdas sekä höyrykeskus.

Vuonna 1903 valmistunut vanhin osa muistuttaa tornimaisine tiilipilastereineen kirkkoa. Korkeamman osan päätyikkunat on peitetty.

Vanhaa valimoa on laajennettu 1930-luvun lopulla Torkel Nordmanin suunnittelemalla, pihan puolelle sijoitetulla osalla. Ilmeeltään funktionalistiseen, pääosin matalaan laajennusosaan kuuluu kapea torni. Sen pihajulkisivua leimaa symmetrinen kapeiden ja korkeiden ikkunoiden rivi.

Pienikokoinen, 1960-luvulla valmistunut aura- ja äestehdas liittää yhteen vanhan valimon ja 1940-luvulla valmistuneen höyrykeskuksen. Tämä Osalaksi kutsuttu kokonaisuus muodostaa yhtenäisen punatiilifasadin Teollisuuskadun pohjoisreunalle.

Rakennus on nykyisin pääosin tyhjillään, osa tiloista on varastokäytössä. Vanhan valimon kadunpuoleiset osat muodostavat lähes yhtenäisen, avoimen tilan.

Vanhasta valimosta on tekeillä rakennushistoriaselvitys.

Tiilikoristelu ja –pilasterit ovat vanhan valimon ominaispiirteitä.

Valimon vanhinta osaa on laajennettu Valajankadun suuntaisesti vuonna 1919.

Funktionalistinen laajennus on valmistunut pihan puolelle 1930-luvun lopulla. Matalaan osaan liittyy kapea torni.

Vanhan valimon arviointi:

Luokka A, suojeltava rakennus

historiallisesti, rakennushistoriallisesti, rakennustaiteellisesti, säilyneisyydeltään ja kaupunkikuvallisesti arvokas rakennuskokonaisuus.

Arkkitehti Johan Nordstrandin vuonna 1903 suunnittelema ja vuosina 1917, 1919 ja 1938 arkkitehti Torkel Nordmanin suunnitelmin laajennettu nk. vanha valimo edustaa Porin Konepajan varhaisinta säilynyttä aikatasoa vanhan viilaverstaan (Mekani) ja polttoainevaraston ohella. Valimon rakennuskokonaisuus on teollisuushistoriallisesti merkittävän Porin Konepajan rakennustaiteellisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokkain osa.

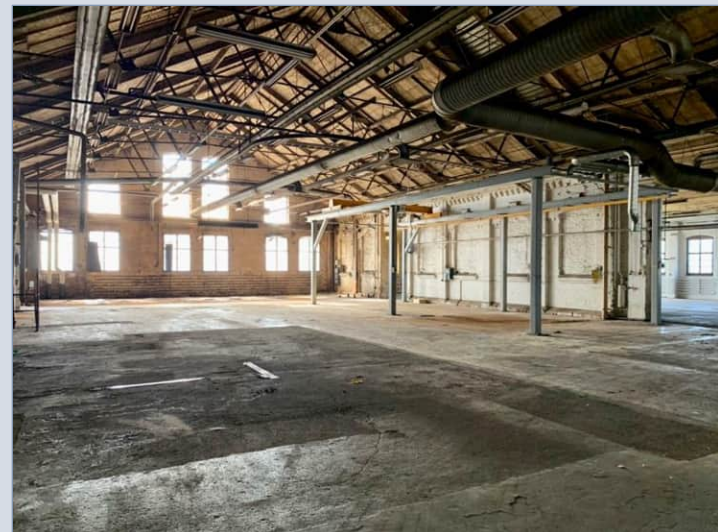
Koristeelliset ja kertaustyylejä edustavat, vuosina 1903-1919 valmistuneet osat sekä vuonna 1938 valmistunut, arkkitehtuuriltaan funktionalismia edustava uusin laajennus muodostavat Konepajan historiallista kehitystä ilmentävän, ajallisesti kerroksellisen kokonaisuuden. Kokonaisuuden ilme on eheä yhtenäisen julkisivumateriaalin ansiosta. Rakennuksen eri osien materiaalit, tyylilliset yksityiskohdat ja ominaispiirteet ovat säilyneet lähes muuttumattomina.

Vanhan valimon sijainti Linnansillan pohjoispäässä, vilkkaasti liikennöidyn Valajankadun risteyksessä on keskeinen. Vanha valimo muodostaa yhdessä aura- ja äestehtaan sekä höyrykeskuksen kanssa kaupunkikuvallisesti arvokkaan punatiilifasadin Teollisuuskadun varrelle. Myös Valajankadun pitkä tiilijulkisivu on kaupunkikuvallisesti merkittävä.

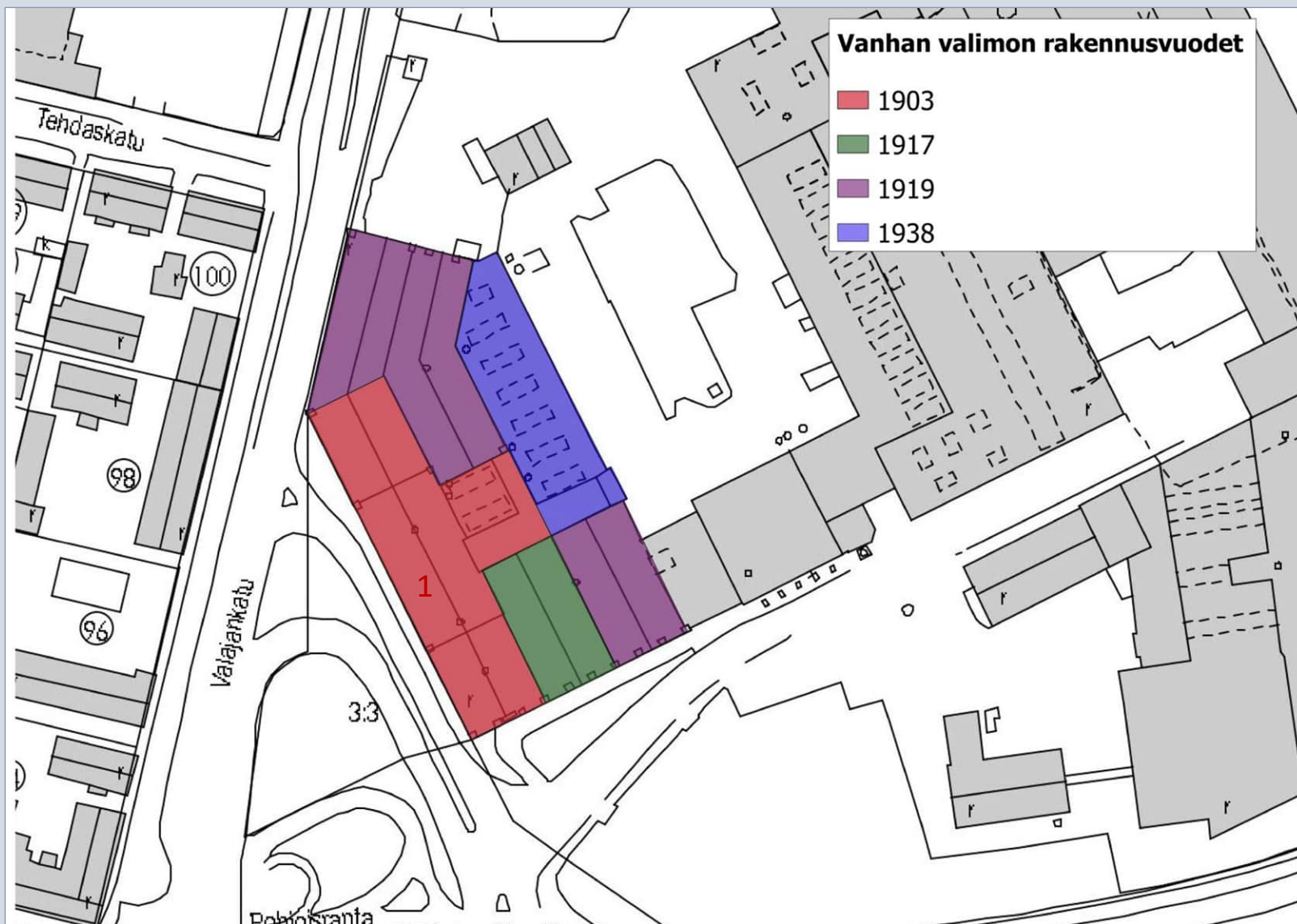
Vanhan valimon, aura- ja äestehtaan sekä höyrykeskuksen muodostama Osalan rakennuskokonaisuus on suojeltu asemakaavalla vuonna 2001.

Vanhin, vuonna 1903 valmistunut valimosali. Vasemmalla näkyvän ikkunaparin paikalla on alun perin sijainnut ovi.

Vuonna 1917 valmistunut valimon laajennus liittyy sisätiloiltaan oikealla näkyvään vanhimpaan osaan.

Vanhan valimon (1) ja sen laajennusten rakennusvuodet.

4.2. Aura- ja äestehdas

Aura- ja äestehtaan katkaisuosasto on vuonna 1964 Porin Konepajan maatalouskonetuotantoa varten rakennettu, julkisivuiltaan puhtaaksimuurattu ja tasakattoinen tiilirakennus.

Naapureitaan matalampaa, melko pientä rakennusta rajaavat vanha valimo lännessä ja höyrykeskus idässä. Tehdas kytkee yhteen nämä rakennukset.

Aura- ja äestehdas muodostaa arkkitehtonisen parin höyrykeskuksen kanssa. Se on Osalan yhtenäisen tiilijulkisivun uusin osa Teollisuuskadun pohjoisreunalla.

Rosenlewin rakennuskonttorin K. Heinävaaran suunnitteleman rakennuksen katujulkisivun leimallisin piirre on symmetrisyys: pelkistettyä tiilipintaa jakavat rytmikkäästi kuusi pystysuuntaista, useista ruuduista koostuvaa puuikkunaa. Aukotus ja ikkunoiden puitemalli ovat säilyneet etelään avautuvan katujulkisivun osalta alkuperäisinä.

Kaikki aura- ja äestehtaan neljä ovea on sijoitettu ilmeeltään vaatimattomammalle, pohjoiseen avautuvalle pihajulkisivulle. Tiilijulkisivua aukottavat nosto-ovet, joista ainakin itäisin on vaihdettu. Konepajan rakennuksille ominainen suunnittelu- tai rakennusvuotta kuvaava numero on kiinnitetty poikkeuksellisesti pihajulkisivuun.

Sisätiloiltaan avoin, sekä vanhaan valimoon että höyrykeskukseen liittyvä aura- ja äestehdas on nykyisin varastokäytössä.

Osalan punatiilijulkisivu vuonna 1985. Aura- ja äestehdas yhdistää vanhan valimon ja höyrykeskuksen. Kuva Jalo Porkkala, Satakunnan Museon kokoelmat.

Aura- ja äestehtaan arviointi:

Luokka A, suojeltava rakennus

rakennushistoriallisesti, rakennustaiteellisesti, säilyneisyydeltään ja kaupunkikuvallisesti arvokas rakennus.

Rosenlew-yhtymän rakennuskonttorin K. Heinävaaran suunnittelema, vuonna 1964 valmistunut aura- ja äestehdas kuuluu Porin Konepajan teollisuushistoriallisesti merkittävään rakennuskokonaisuuteen.

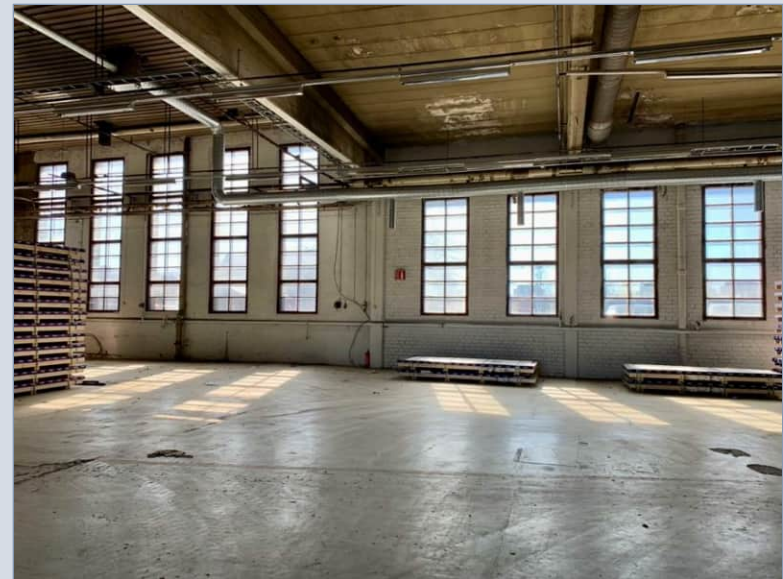
Ilmeeltään funktionalistinen, tiilestä muurattu aura- ja äestehdas muodostaa yhdessä vanhan valimon ja höyrykeskuksen kanssa kaupunkikuvallisesti arvokkaan punatiilifasadin Teollisuuskadun varrelle. 1960-luvun alkupuolella valmistunut rakennus edustaa yhdessä höyrykeskuksen (1942) kanssa Osalan moderneinta arkkitehtuuria.

Osalan historiallista kehitystä ilmentävän, ajallisesti kerroksellisen kokonaisuuden ilme on eheä yhtenäisen julkisivumateriaalin sekä alareunastaan samaan tasoon sijoitettujen ikkunoiden ansiosta. Materiaalit, tyyllilliset yksityiskohdat ja ominaispiirteet ovat säilyneet pääosin muuttumattomina.

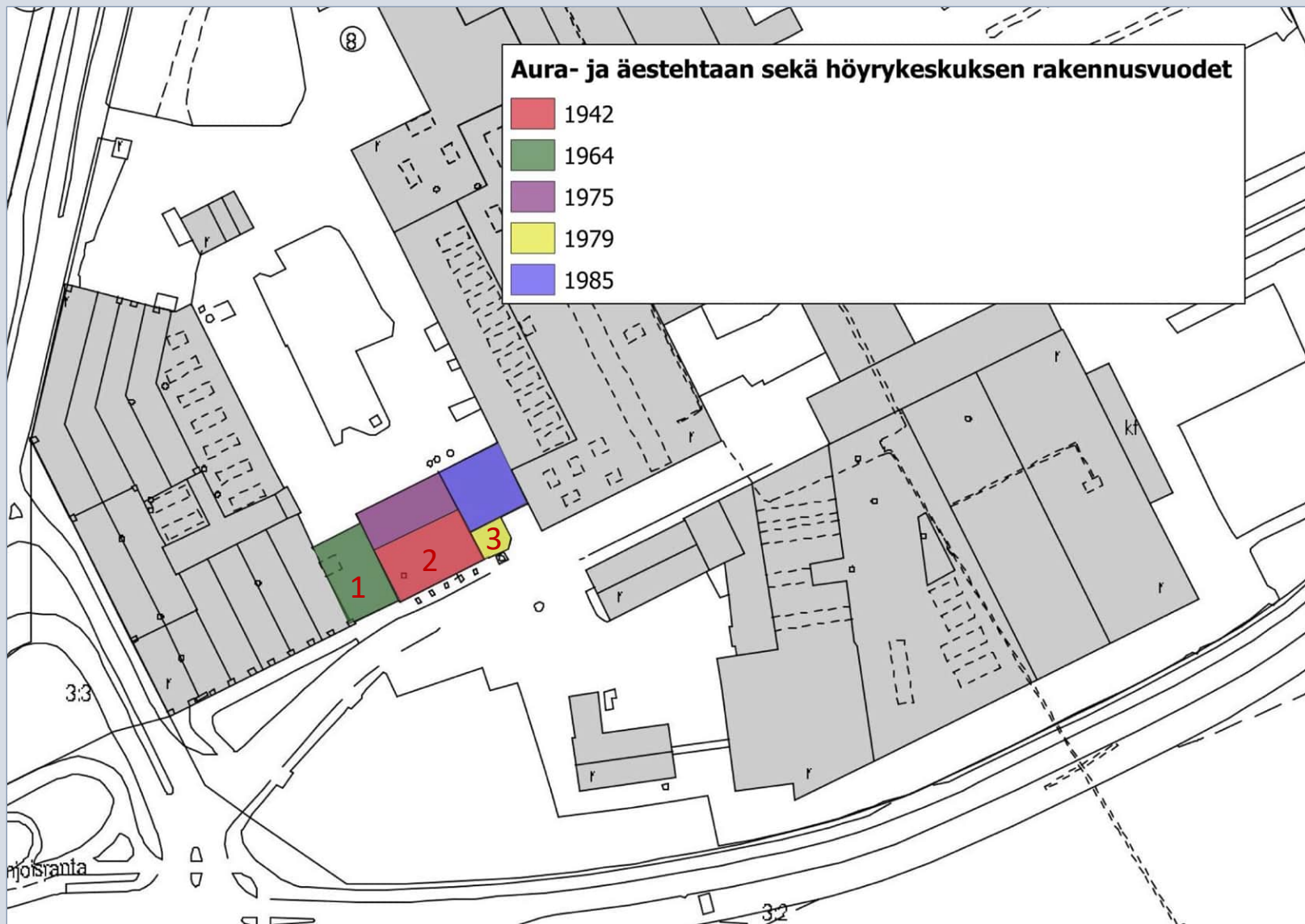
Aura- ja äestehtaan, höyrykeskuksen sekä vanhan valimon muodostama Osalan rakennuskokonaisuus on suojeltu asemakaavalla vuonna 2001.

1960-luvulla valmistunut aura- ja äestehdas on erityisesti vanhaan valimoon verrattuna ilmeeltään selkeän pelkistetty.

Höyrykeskus ja aura- ja äestehdas muodostavat yhtenäisen, avoimen tilan.

Aura- ja äestehtaan (1), höyrykeskuksen (2, ks. 4.3.), pääporttirakennuksen (3, ks. 4.4.) sekä niihin liittyvien laajennusten rakennusvuodet. Vuoden 1985 laajennus on sulkenut höyrykeskuksen (1942) ja koneistamon (1956) välisen kulkuväylän sisäpihalle.

4.3. Höyrykeskus

Höyrykeskus on vuonna 1942 Porin Konepajalle valmistunut, julkisivuiltaan puhtaaksimuurattu ja tasakattoinen tiilirakennus.

Höyrykeskus muodostaa arkkitehtonisen parin länsipuolelleen 1960-luvulla rakennetun aura- ja äestehtaan kanssa, joka liittyy höyrykeskuksen ja vanhan valimon yhteen. Tämä Osalaksi kutsuttu kokonaisuus muodostaa yhtenäisen tiilijulkisivun Teollisuuskadun pohjoisreunalle.

Rakennuksen etelään avautuvan katujulkisivun leimallisin piirre on symmetrisyys: pelkistettyä tiilipintaa jakavat rytmikkäästi kapeat, useista ruuduista koostuvat puuikkunat. Sen ilme on selkeän funktionalistinen.

Ilmeisesti Rosenlewin rakennuskonttorin arkkitehti Torkel Nordmanin suunnitteleman höyrykeskuksen aukotus ja ikkunoiden puitemalli ovat säilyneet katujulkisivun osalta alkuperäisinä. Rakennuksen julkisivuista ainoastaan eteläjulkisivu on nähtävissä, koska sen kolmelle sivulle on rakennettu myöhempi laajennusosa. Sisätiloiltaan avoin höyrykeskus on nykyisin varastokäytössä.

Höyrykeskuksen pohjoissivulla, pihan puolella sijaitsee vuonna 1975 valmistunut, aikansa tyyppillistä teollisuusarkkitehtuuria edustava puimuritehtaan laajennus. Reijo Kunnaksen suunnittelemana tasakattoisella laajennusosalla on punatiiliverhous.

Rakennuksen itäisivulla on vuonna 1979 valmistunut, niin ikään Kunnaksen suunnittelema pieni porttirakennus, joka osittain peittää höyrykeskuksen ikkunat.

Höyrykeskus ennen aura- ja äestehtaan (1964) rakentamista. Kaupunkikuvallisesti merkittävä piippu purettiin 1960-luvulla. Kuva Satakunnan Museon kokoelmat.

Höyrykeskuksen symmetrinen julkisivu etelästä Teollisuuskadulta.

Höyrykeskuksen arviointi:

Luokka A, suojeltava rakennus (höyrykeskus 1942)

historiallisesti, rakennushistoriallisesti, rakennustaiteellisesti, osittain säilyneisyydeltään ja kaupunkikuvallisesti arvokas rakennus

Vuonna 1942 valmistunut höyrykeskus kuuluu Konepajan teollisuushistoriallisesti merkittävään rakennuskokonaisuuteen ja ilmentää osaltaan sen sodanaikaista kehitysvaihetta. Todennäköisesti Rosenlewin rakennuskonttorin arkkitehti Torkel Nordmanin suunnitteleman, arkkitehtuuriltaan funktionalistisen höyrykeskuksen materiaalit, tyylliset yksityiskohdat ja ominaispiirteet ovat säilyneet näkyviltä osin muuttumattomina.

Höyrykeskus muodostaa yhdessä vanhan valimon sekä aura- ja äestehtaan kanssa kaupunkikuvallisesti arvokkaan punatiilifasadin Teollisuuskadun varrella. Höyrykeskus ja tehdas edustavat Osalan katujulkisivun moderneinta arkkitehtuuria. Ajallisesti kerroksellisen kokonaisuuden ilme on eheä yhtenäisen julkisivumateriaalin sekä alareunastaan samaan tasoon sijoitettujen ikkunoiden ansiosta.

Osalan rakennuskokonaisuus on suojeltu asemakaavalla vuonna 2001.

Höyrykeskuksen pohjoissivulle vuonna 1975 valmistunut tehdaslaajennus on inventoinnissa arvoltaan C. Reijo Kunnaksen suunnittelema laajennus on ajalleen tyypillinen teollisuusrakennus, jonka julkisivut noudattavat ympäröivää punatiiliarkkitehtuuria ja ovat säilyneet alkuperäisessä asussaan. Laajennus on kuitenkin arkkitehtonisesti höyrykeskusta vaatimattomampi.

Aura- ja äestehtas (1964), höyrykeskus sekä koneistamo (1956) Teollisuuskadun varrella.

Höyrykeskuksen Teollisuuskadulle avautuva, pystysuuntainen ikkunarivi.

4.4. Pääporttirakennus

Matala, vuonna 1979 valmistunut porttirakennus sijaitsee Teollisuuskadun pohjoisreunalla korkeamman höyrykeskuksen (1942) ja myöhemmän tehdaslaajennuksen (1985) muodostamassa kulmassa niin, että rakennuksessa on kaksi näkyvää julkisivua: etelään ja itään.

Arkkitehtuuritoimisto Reijo Kunnas Ky:n suunnittelemana, rakennusajalleen tyyppillisessä porttirakennuksessa on tasakatto ja punatiiliverhous. Sen ulkokulmassa on vahtituvan kohdalla viiste. Ulkonevan lipan leveässä otsalaudassa on keltainen alumiinilevyverhous.

Ikkunat käsittävät suurimman osan pienikokoisen rakennuksen julkisivuista. Rakennuksessa on alumiiniovet ja -ikkunat. Porttirakennuksen pohjoispuolelle on rakennettu 1980-luvun puolivälissä Arkkitehtuuritoimisto Reijo Kunnaksen suunnittelema tehdaslaajennus.

Teollisuuskadun julkisivulle on tehty muutosvaiheessa oviaukko, minkä jälkeen rakennuksessa on ollut kaksi sisäänkäyntiä.

Porttirakennus ei ole nykyisin käytössä. Sen vieressä sijaitsevat tehdasalueelle johtavat käyntiportti ja ajoportti.

Rosenlewin porttirakennus (1979), koneistamo (1956) ja viilaverstas (1917) vuonna 1985. Kuva Jalo Porkkala, Satakunnan Museon kokoelmat.

Porttirakennus takanaan vuonna 1985 valmistunut tehdaslaajennus. Rakennuksen vasemmalla puolella on höyrykeskus (1942) ja oikealla puolella koneistamo (1956).

Pääporttirakennuksen arviointi:

Luokka C

rakennushistoriallisesti arvokas rakennus

Keskeisellä paikalla tehtaan pääportilla sijaitseva, Arkkitehtuuritoimisto Reijo Kunnaksen vuonna 1979 W. Rosenlew & Co:lle suunnittelema porttirakennus on ulkoasultaan ajalleen tyyppillinen.

Porin Konepajan teollisuushistoriallisesti merkittävään rakennuskokonaisuuteen kuuluva porttirakennus on arkkitehtonisesti vaatimaton, eikä sillä ole erityisiä kaupunkikuvallisia arvoja. Se on kuitenkin osa Teollisuuskadun pohjoisreunan yhtenäistä punatiilifasadia.

Pohjoissivun peittyminen myöhemmän laajennuksen sisään sekä muutokset aukotuksessa ovat vaikuttaneet rakennuksen säilyneisyyteen ja siten kokonaisarviointiin.

Porttirakennus vasemmalla puolellaan höyrykeskus.

Porttirakennus sijaitsee höyrykeskuksen (1942) ja myöhemmän tehdaslaajennuksen (1985) kulmassa.

Katutilaa ja tehdasaluetta hallitsevat, vielä melko koristeellista 1900-luvun alkupuolen teollisuusrakentamista edustavat viilaverstas (vasemmalla) ja konttori (oikealla) Teollisuuskadun varrella vuonna 1927. Kuva John Englund, Satakunnan Museon kokoelmat.

4.5. Viilaverstas ja koneistamo

Konepajan vanhin tuotantokäytössä oleva rakennus eli viilaverstas (filarverkstad) on vuonna 1917 valmistunut, Teollisuuskadun pohjoisreunalla sijaitseva kolmikerroksinen tiilirakennus. Klassismin piirteitä omaava rakennus on arkkitehti Torkel Nordmanin ja rakennesuunnittelija Jalmar Castrénin suunnittelema. Nordman on suunnitellut myös viilaverstaan muutoksen 1930-luvulla, kun korkean keskihallin sivuosat on korotettu osittain kolmikerroksisiksi.

Viilaverstaan korotettuja sivuosia on laajennettu 1950-luvulla edelleen niin, että korotus jatkuu nyt yhtenäisenä Teollisuuskatua rajaavaan eteläjulkisivuun saakka. Julkisivun yläosan koristeellista muotoa alun perin korostaneen profiloitun räystäslistan linja on tällöin katkennut ja rakennuksen siluetti on muuttunut. Viilaverstaan läntinen ja pohjoinen julkisivu ovat peittyneet myöhempien laajennusten myötä.

Viilaverstas nykyasussaan. Huomaa korotuksen vaikutus rakennuksen siluettiin.

Vuonna 1917 valmistunut viilaverstas alkuperäisessä asussaan. Julkisivun yläosan koristeellista muotoa on korostettu rapatulla räystäslistalla. Kuva Suomen Metsämuseo Lusto.

Viilaverstas sivuosien osittaisen korottamisen jälkeen vuonna 1943. Rosenlew-museon kokoelmat.

Konepajan seuraava osa, vuonna 1944 valmistunut, arkkitehti Jarl Eklundin suunnittelema koneistamo jää nykyisin pääosin myöhempien laajennusten taakse. Koneistamon vuonna 1956 valmistunut, arkkitehti Tor Eric Herlerin suunnittelema laajennus noudattaa 1940-luvun osan arkkitehtuuria. Molemmissa, yhdenmukaisen kokonaisuuden muodostavissa osissa ylimmän, ruokalana toimineen kerroksen tuuletusikkunoilla varustetut ikkunat erottuvat tuotantokerrosten moniruutuisista ikkunoista. Ne ovat kuitenkin alkuperäiset.

Laajennuksen matala, pitkänomainen osa viilaverstaan länsisivulla yhdistää kahta korkeampaa siipeä, joista nelikerroksinen osa Teollisuuskadun varrella noudattaa viilaverstaan rakennuskorkeutta ja viisikerroksinen osa liittyy 1940-luvun koneistamoon. Samaan aikaan 1950-luvulla rakennettu Teollisuuskadun ylittävä tunneli yhdistää koneistamon laajennuksen ja konttorin (1916).

Koneistamoa laajennettiin edelleen vuonna 1956 kuvassa näkyvillä osilla. Kuva Jari Pyy 1985, Satakunnan Museon kokoelmat.

Vastavalmistunut, funkista ilmentävä koneistamo vuonna 1944. Huomaa ylimmän kerroksen muista poikkeavat ikkuna-aukot. Kolmikerroksinen viilaverstas (1917) näkyy koneistamon vasemmalla puolella. Kuva Rosenlew-museon kokoelmat.

Punatiilisen koneistamon 1940-luvun (vasemmalla takana) ja 1950-luvun korkeat osat (oikealla edessä) liittyvät saumattomasti yhteen.

Konepajaa on laajennettu myös tämän jälkeen. Viilaverstaan itäpuolella sijaitsevat mm. Arkkitehtuuritoimisto Reijo Kunnaksen suunnittelema, vuonna 1972 valmistunut tehdaslaajennus sekä Rosenlewin rakennuskonttorin Tauno Kalliomäen suunnittelema, vuonna 1983 valmistunut laajennus.

Pohjoispuolella on vuonna 2007 valmistunut laajennus, jossa ei ole enää käytetty tiiltä julkisivumateriaalina.

Konepajan ja P-tehtaan eli pannuverstaan yhdistää 2000-luvun alussa rakennettu uudisosa, joka katkaisee Teollisuuskadun.

Viilaverstas vasemmalla puolellaan vuoden 1956 laajennusosa. Rakennukset muodostavat pitkän, vanhaan valimoon saakka ulottuvan yhtenäisen punatiilijulkisivun Teollisuuskadun varrelle.

Koneistamosta johtaa 1950-luvulla rakennettu Teollisuuskadun ylittävä katettu silta konttoriin.

Viilaverstaan sivuosia on korotettu kolmannella kerroksella 1930- ja 1950-luvulla. Korotuksen ikkunat on itäjulkisivulla peitetty .

Viilaverstaan ja koneistamon arviointi:

Arviointi koskee vuonna 1917 valmistunutta viilaverstasta, sen 1936 valmistunutta korotusta sekä vuosina 1944 ja 1956 valmistuneita laajennusosia.

Luokka A, suojeltava rakennus

historiallisesti, rakennushistoriallisesti, rakennustaiteellisesti, säilyneisyydeltään sekä kaupunkikuvallisesti arvokas rakennuskokonaisuus.

Viilaverstas ja koneistamo kuuluvat olennaisena osana Konepajan teollisuushistoriallisesti merkittävään rakennuskokonaisuuteen. Vuonna 1917 valmistunut, arkkitehti Torkel Nordmanin suunnittelema klassistinen viilaverstas edustaa Konepajan varhaista rakennuskantaa Teollisuuskadun vastakkaiselle puolelle rakennetun konttorin (1916) kanssa.

Nordmanin suunnittelemat viilaverstas ja konttori muodostavat vielä melko koristeellista 1910-luvun teollisuusarkkitehtuuria edustavan arkkitehtonisen parin, joka eroaa muotokieleltään Konepajan uudemmissa rakennuksissa.

Viilaverstas ja siihen 1930 - 1950-luvulla liitetyt, modernin funktionalistiset laajennus- ja korotusosat muodostavat Konepajan historiallista kehitystä ilmentävän, ajallisesti kerroksellisen kokonaisuuden, jonka ilme on eheä yhtenäisen julkisivumateriaalin ansiosta.

Eri osien materiaalit, tyylilliset yksityiskohdat ja ominaispiirteet ovat säilyneet pääosin muuttumattomina. Alkuperäinen rakennusajankohta ja muutosvaiheet ovat selvästi havaittavissa.

Koneistamon vuonna 1956 valmistunut laajennus lännestä sisäpihalta. Rakennuksessa on 1940-luvun koneistamon tavoin räystäätön tasakatto. Ylimmässä kerroksessa on toiminut Konepajan ruokala.

Koneistamon laajennuksen Teollisuuskatua rajaava julkisivu on suojeltu asemakaavalla. Vasemmassa reunassa näkyy portinvartijan käytössä ollut pieni erkkeri.

Viilaverstaan sivuosien korotusta on jatkettu 1950-luvulla Teollisuuskadun katujulkisivuun saakka, mikä on vähentänyt rakennuksen siluetin koristeellisuutta.

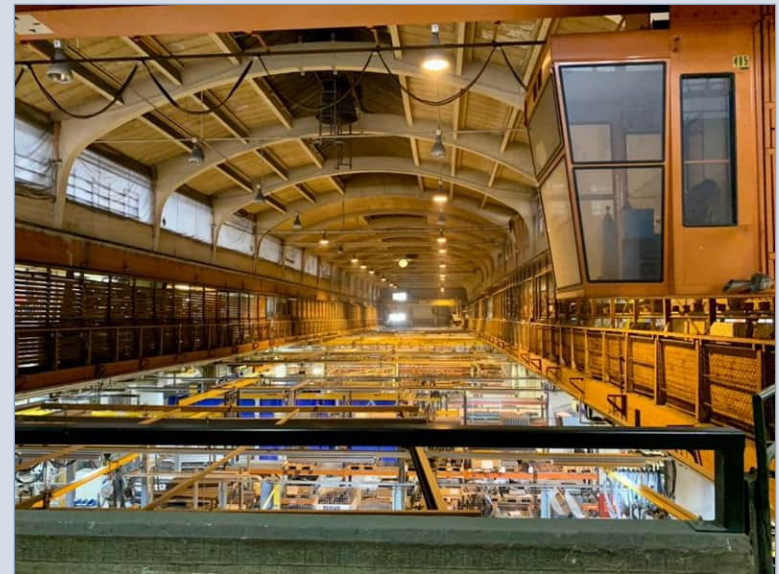
Rakennuskokonaisuuden 1970- ja 1980-luvun laajennusosat on arvoitettu luokkaan C. Ne ovat rakennusajalleen tyypillisiä teollisuusrakennuksia, joiden alkuperäisessä asussaan säilyneet julkisivut noudattavat ympäröivää punatiiliarkkitehtuuria, mutta ovat arkkitehtonisesti ja kaupunkikuvallisesti varhaisempia osia vaatimattomampia.

Viilaverstaan sisätiloista merkittävin on viilaverstaan edelleen tuotantokäytössä oleva, yli sata metriä pitkä ja kahdella parvikerroksella varustettu keskihalli.

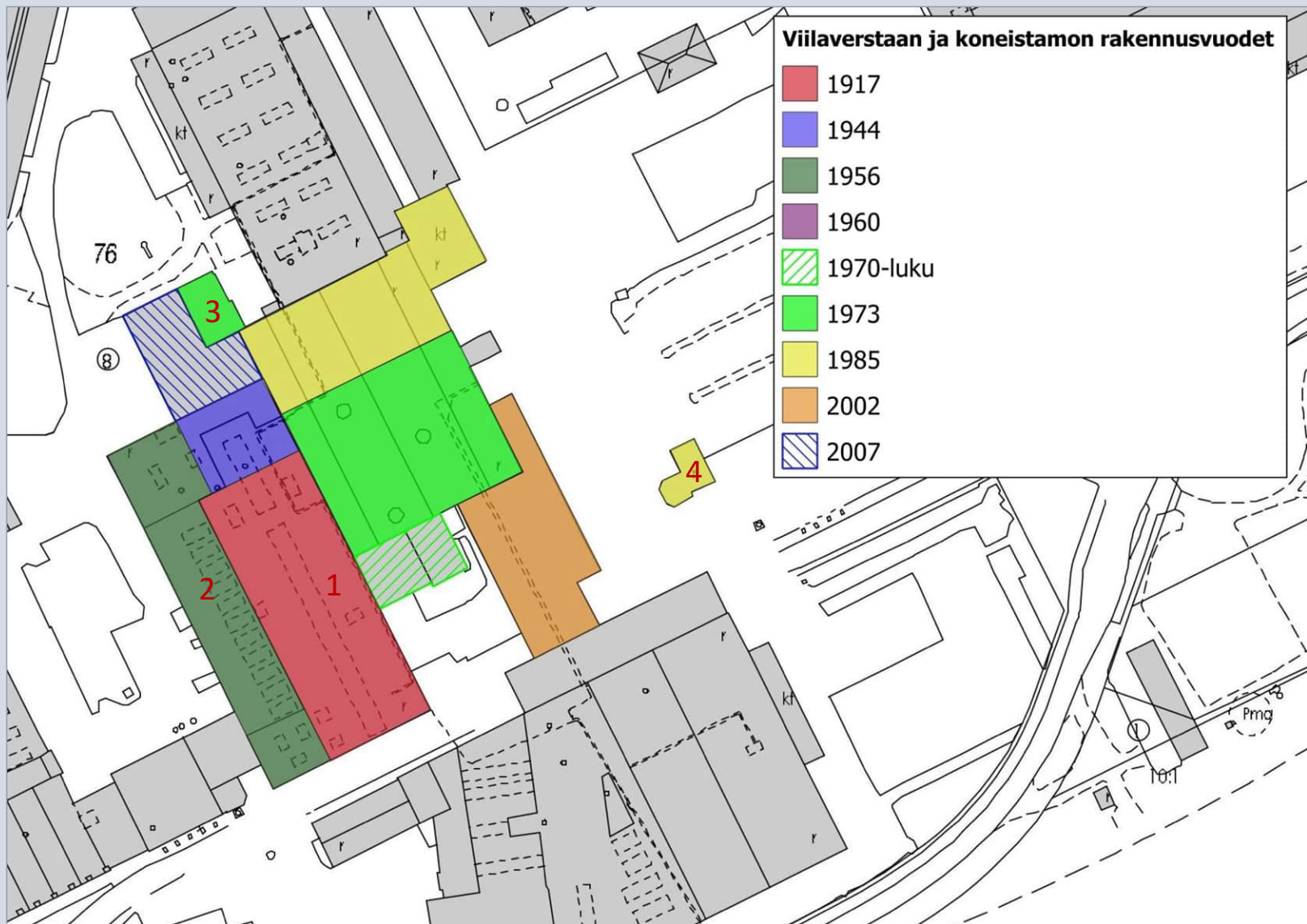
Myös koneistamon ylimmässä kerroksessa sijaitseva, ruokalana toiminut tila on kaupunginäkymineen huomionarvoinen.

Koneistamon vuonna 1956 valmistuneen laajennuksen ylimmässä kerroksessa sijaitsee Konepajan entinen ruokala. Tyhjillään olevasta tilasta avautuu laaja kaupunginäkymä.

Viilaverstaan keskihalli on yli sata metriä pitkä ja siinä on kolme kerrosta.

Viilaverstaan (1), koneistamon (2), terveysaseman (3, ks. 4.6.), itäisen porttirakennuksen (4, ks. 4.15.) sekä niihin liittyvien tehdaslaajennusten rakennusvuodet.

4.6. Terveysasema

Konepajan entinen terveysasema on kooltaan melko pieni, arkkitehtuuriltaan tyyppinen 1970-luvun tiilirakennus.

Arkkitehtuuritoimisto Reijo Kunnaksen vuonna 1973 suunnitteleman tasakattoisen, yksikerroksisen, vinkkelinmuotoisen terveysaseman kaksi näkyvää punatiilijulkisivua ovat puhtaaksi muuratut. Itäjulkisivun ikkunoiden ja sisäänkäynnin yläpuolella on tummanruskea, rakennusajankohdalle tyyppinen vaakasuuntainen otsalauδοitus.

Ikkunoiden väleissä on tumma lautaverhous, joka muodostaa julkisivulle kolmen ikkunan kanssa yhtenäisen elementin. Pohjoisjulkisivu on aukoton ja ilmeeltään umpinainen. Etelä- ja länsijulkisivu ovat jääneet myöhempien laajennusten sisään. Alun perin erillinen rakennus liittyy niiden kautta puihuritehtaan rakennuskokonaisuuteen. Terveysasema ei ole käytössä.

Puuma ja terveysaseman umpinainen pohjoisjulkisivu.

Vuonna 1973 valmistunut terveysasema oli alun perin erillinen rakennus. Kuva Jalo Porkkala 1985, Satakunnan Museon kokoelmat.

Terveysasema on mittakaavaltaan ympäröiviä rakennuksia pienempi ja lähes omakotitalomainen.

Terveysaseman arviointi:

Luokka C

rakennushistoriallisesti ja osittain säilyneisyydeltään arvokas rakennus

Porin Konepajan teollisuushistoriallisesti merkittävään rakennuskokonaisuuteen kuuluva, Arkkitehtuuritoimisto Reijo Kunnaksen vuonna 1973 suunnittelema terveysasema edustaa rakennusajankohdalleen tyyppillistä, ilmeeltään arkista arkkitehtuuria.

Rakennuksen materiaalit, tyylliset yksityiskohdat ja ominaispiirteet ovat säilyneet näkyviltä osiltaan lähes muuttumattomina. Etelä- ja länsijulkisivu ovat jääneet myöhempien laajennusten sisään, mikä heikentää alun perin erillisen rakennuksen kokonaisilmettä.

Tehtaan oma terveysasemana toiminut rakennus poikkeaa mittakaavallisesti ympäröivästä teollisuusrakentamisesta ja jää kookkaamman rakennuskannan jalkoihin. Nykytilanteessa rakennuksella ei ole erityisiä kaupunkikuvallisia arvoja.

Terveysasema on mittakaavaltaan ympäröiviä rakennuksia pienempi.

Terveysaseman taakse on rakennettu 2000-luvulla korkeampi tehdaslaajennus.

4.7. Puuma

Vuonna 1940 valmistuneen puimakonetehdas Puuman monumentaaliselle arkkitehtuurille leimallisinta ovat sen symmetriset tiilijulkisivut joka sivulla toistuvine, pystysuuntaisine ikkunauhuoineen.

Arkkitehti Jarl Eklundin suunnittelema funktionalistinen, kaksikerroksinen rakennus on alkuperäiseltä ilmeeltään ankara ja suljettu. Kaksikerroksisesta, tasakattoisesta rakennusmassasta nousee kaakkoiskulman viisi kerroksinen hissitorni, joka jää osittain myöhemmän, eteläjulkisivun peittämän laajennuksen sisään.

Rakennuksen alkuperäinen arkkitehtuuri on parhaiten näkyvissä länsijulkisivulla, koska muilla julkisivuilla on myöhäisempiä, ilmeeltään selvästi vaatimattomampia laajennusosia tai peittäviä varistorakennelmia. Symmetrisen 1940-luvun tiilijulkisivun eteen on itäisivulla sijoitettu erilaisia varastotiloja, jotka peittävät osittain alkuperäisen osan ominaispiirteitä.

Myös pihalle avautuvalla länsijulkisivulla on matala, pulpettikattoinen, ilmeisesti 1980-luvulla valmistunut varastokatos. Pitkillä julkisivuilla alkuperäinen aukotus lienee kuitenkin säilynyt, vaikka se onkin peittynyt osittain varastosten taakse.

Puuman eteläpuolelle vuonna 1973 rakennetun, tasakattoisen ja betonirakenteisen laajennusosan julkisivuilla on punatiiliverho. Arkkitehtuuritoimisto Reijo Kunnaksen suunnittelema matala, ilmeeltään melko umpinainen puimuritehdas on varustettu lasilankkuikkunoilla. Hieman sisäänvedetyt ikkuna-aukot rytmittävät julkisivua. Ikkunoiden yläpuolella on alumiinilevyverho. Tiilijulkisivun eteen on sijoitettu myöhempiä laajennuksia ja erilaisia varastoja.

Monumentaalinen Puuma vuonna 1947. Hissitorni näkyy kuvassa rakennuksen oikeassa reunassa. Kuva Rosenlew-museon kokoelmat.

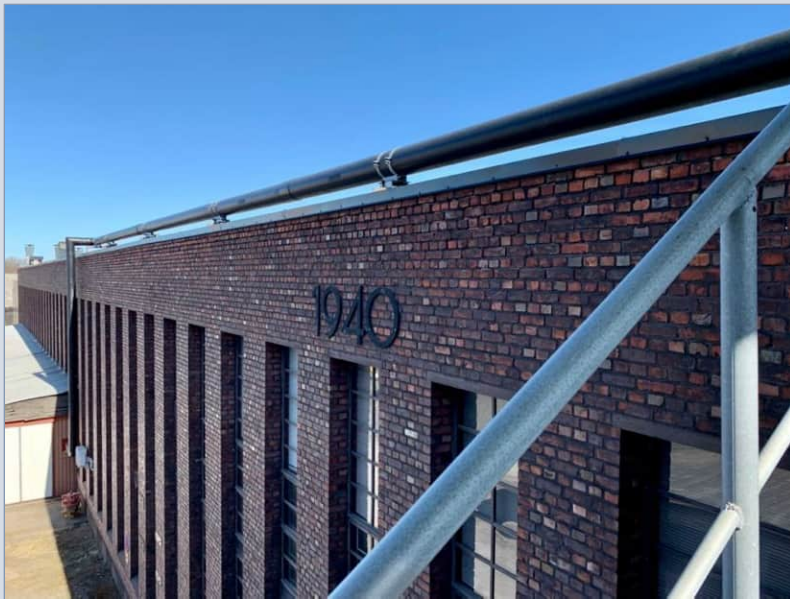

Tehdaspalokunta Puuman edessä vuonna 1954. Kuva Rosenlew-museon kokoelmat.

Vuonna 1973 valmistunut puimuritehdas ja Puuma on yhdistetty 1970-luvun laajennukseen arkkitehtuuriltaan saumattomasti liittyvällä, kooltaan melko pienellä osalla Arkkitehtuuritoimisto Reijo Kunnaksen vuonna 1985 laatimien suunnitelmien mukaan.

Ilmeeltään umpinainen, betonirakenteinen puimuritehtaan laajennus on tasakattoinen ja sen julkisivuilla on punatiiliverhous. Ikkunat ovat 1970-luvun osan tavoin lasilankkuikkunoita. Ikkunoiden yläpuolella on alumiinilevyverhous. Tämä laajennus liittyy Puuman koneistamon ja terveysaseman rakennuksiin.

Puuman valmistumisvuosi on merkitty julkisivuun.

Puuman symmetrinen, kapeilla ja moniruutuisilla puuikkunoilla varustettu länsijulkisivu.

Matala, kevytrakenteinen varastokatos on rakennettu ilmeisesti 1980-luvulla Puuman länsijulkisivun eteen.

Puuman arviointi:

Luokka A (Puuma, 1940)

historiallisesti, rakennushistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja säilyneisyydeltään arvokas rakennus

Vuonna 1940 valmistunut, Porin Konepajan puimakonetehtaaksi rakennettu Puuma kuuluu Porin Konepajan teollisuushistoriallisesti merkittävään rakennuskokonaisuuteen. Arkkitehti Jarl Eklundin suunnittelema, alueen laadukkainta modernia teollisuusarkkitehtuuria edustava funktionalistinen tiilirakennus ilmentää osaltaan Konepajan sodanaikaista kehitysvaihetta ja on eräs kokonaisuuden näyttävimmistä ja näkyvimmistä rakennuksista.

Monumentaalin Puuman on säilynyt symmetrisen länsijulkisivunsa osalta alkuperäisessä asussaan lukuun ottamatta kevytrakenteista varastoa, joka on sijoitettu julkisivun viereen. Puuman materiaalit, tyylilliset yksityiskohdat ja ominaispiirteet ovat säilyneet lähes muuttumattomina. Valajankadulle avautuva länsijulkisivu on myös kaupunkikuvallisesti Puuman merkittävin julkisivu.

Konepajan historiallista kehitystä ilmentävän, ajallisesti kerroksellisen kokonaisuuden ilme on osittain eheä yhtenäisen julkisivumateriaalin ansiosta.

Puuman eteläpäätyyn vuonna 1973 Arkkitehtuuritoimisto Reijo Kunnaksen suunnittelemana valmistunut tiiliverhottu laajennus on näistä Puuman jälkeen linjakkain. Sen itäjulkisivulla on käytetty symmetrisesti sijoitettuja, kapeita lasilankkuikkunoita viittauksena Puuman alkuperäiseen 1940-luvun arkkitehtuuriin. Alkuperäinen hissitorni on jäänyt osittain laajennuksen sisään.

Puuman julkisivuja leimaavat kapeat, korkeat ikkunat.

Rakennuksen itä- ja pohjoisjulkisivulle on rakennettu laajennukset 1970- ja 2000-luvulla.

Laajennukset itäjulkisivulla sekä pohjois- ja eteläpäädyssä heikentävät alkuperäisen arkkitehtuurin ilmettä ja näkyvyyttä erityisesti niiden laajennusten osalta, joissa ei ole enää käytetty tiiltä julkisivumateriaalina.

1970- ja 1980-luvulla rakennetut, Arkkitehtuuritoimisto Reijo Kunnaksen suunnittelemat, julkisivuiltaan punatiiliset laajennusosat on arvoitettu inventoinnissa **luokkaan C**, rakennushistoriallisesti ja säilyneisyydeltään arvokas rakennus.

Ne ovat ajalleen tyyppisiä tehdasrakennuksia, joiden julkisivut noudattavat ympäröivää punatiiliarkkitehtuuria ja ovat säilyneet näkyviltä osiltaan alkuperäisessä asussaan.

Sinällään selkeälinjaiset laajennukset ovat kuitenkin arkkitehtonisesti Puumaa tavanomaisempia. Tilalle on tullut puhdas käyttöarkkitehtuuri. Tämä koskee koko alueen rakennussuunnittelua 1960-luvulta lähtien.

Myös Rosenlewin rakennuskonttorin suunnittelemat 1970-luvun laajennukset on arvoitettu **luokkaan C**, mutta ne ovat ilmeeltään em. Kunnaksen selkeälinjaisia laajennuksia vaatimattomampia mm. julkisivumateriaaliensa osalta.

Kevyempiä varastorakennuksia tai 1980-lukua myöhäisempiä laajennuksia ei ole inventoitu.

Puuma Valajankadulta.

Itäjulkisivun laajennukset ovat 1970- ja 1980-luvuilta.

Puuma on liitetty laajennusten kautta korkeampaan koneistamoon.

Puuman (1) sekä siihen liittyvien laajennusten rakennusvuodet.

4.8. Polttoainevarasto

Konepajan polttoainevarasto on pieni, tiilirakenteinen rakennus, joka koostuu kahdesta eri-ikäisestä osasta. Vanhemman, oletettavasti 1900-luvun alussa rakennetun satulakattoisen osan leimallisia piirteitä ovat puhtaaksi muuratut tiilipinnat, profiloitunut räystäät ja yläpohjan muuriankkurit.

Rakennuksen länsijulkisivulle on myöhemmin, kuitenkin ennen vuotta 1946 liitetty matalampi, tiilirakenteinen ja pulpettikattoinen laajennusosa.

Rakennuksen etelä- ja pohjoissivuilla on kaksi sisäänkäyntiä ja itäisivulla yksi. Länsijulkisivu on aukoton. Eteläjulkisivun edessä on pieni lastauslaituri.

Ilmeisesti laajennusvaiheessa tai viimeistään 1950-luvulla vanhan osan aukotusta on muutettu merkittävästi ja aukkojen yläpuolelle on valettu betoniholvit. Entisten pariovien paikalle toteutetut ristikarmilliset ikkunat sekä pystypaneloidut ovet ovat todennäköisesti seurausta vuonna 1975 suunnitellusta käyttötarkoituksen muutoksesta.

Vanhempaan osaan liittyvä betonirakenteinen lastauslaituri on katkaistu 1980-luvun jälkeen. Rakennuksen kaakkoiskulman kiertänyt laituri on poistettu itäisivulta.

Polttoainevarasto sijaitsee avoimella sisäpihalla muista rakennuksista erillään.

Polttoainevarasto kaakosta. Kuva Jalo Porkkala 1985, Satakunnan Museon kokoelmat.

Polttoainevarasto kaakosta. Lastauslaituri on poistettu itäisivulta.

Polttoainevaraston arviointi:

Luokka B, lievemmin suojeltava rakennus

historiallisesti ja rakennushistoriallisesti arvokas rakennus

1900-luvun alussa valmistunut, nykyisin Sampo-Rosenlewin polttoainevarastona toimiva rakennus edustaa vanhan viilaverstaan ja vanhan valimon ohella Porin Konepajan varhaisinta säilynyttä rakennuskantaa.

Sen puhtaaksi muuratut, profiloiduin räystäin ja muuriankkurein varustetut punatiilijulkisivut ilmentävät rakennusajankohtansa kestävästä teollisuusrakentamisesta.

Polttoainevarastoa on laajennettu ennen vuotta 1946 matalammalla osalla, joka liittyy hyvin alkuperäiseen rakennukseen yhtenäisen julkisivumateriaalin ansiosta ja tekee kokonaisuuden ilmeestä ajallisesti kerroksellisen.

Porin Konepajan teollisuushistoriallisesti merkittävään rakennuskokonaisuuteen kuuluva polttoainevarasto on säilynyt materiaaleiltaan rakennusaikansa asussa, mutta julkisivuihin on tehty sekä laajennuksen yhteydessä että ilmeisesti 1970-luvulla muutoksia.

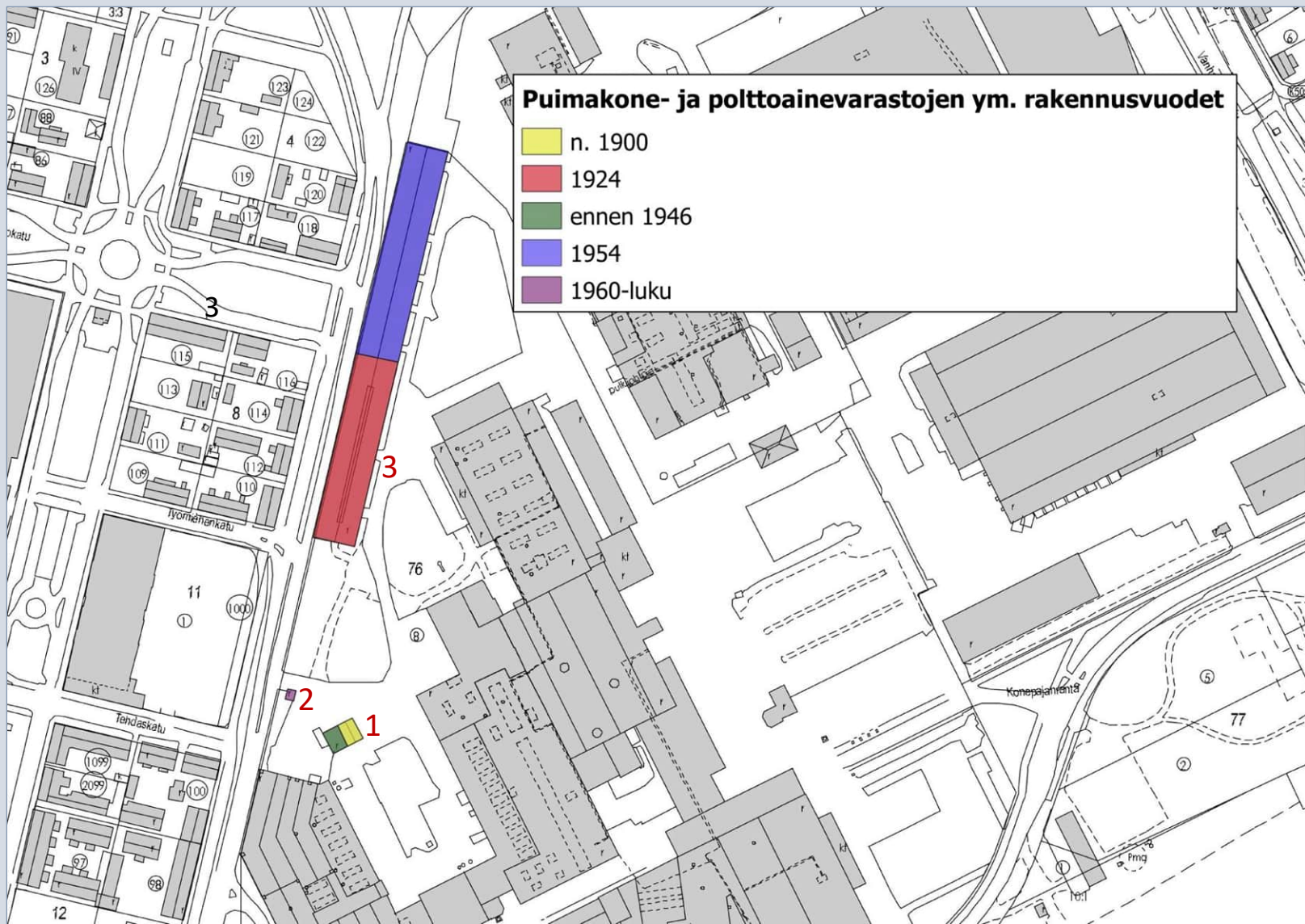
Nämä lähinnä aukotukseen liittyvät muutokset ovat heikentäneet rakennuksen säilyneisyyttä, mutta muutoksina ne ovat jo iäkkäitä.

Kahdesta eri ikäisestä osasta koostuva polttoainevarasto pohjoisesta.

Länsipäätyyn on rakennettu matalampi, pulpettikattoinen laajennus 1900-luvun alkupuolella.

Polttoainevaraston (1), läntisen porttirakennuksen (2, ks. 4.9.), puimakonevaraston (3, ks. 4.10) sekä niihin liittyvien laajennusten rakennusvuodet.

4.9. Läntinen porttirakennus

Porin Konepajan läntinen porttirakennus sijaitsee Valajankadun varrella, tehdasaluetta ympäröivän aidan sisäpuolella.

Todennäköisesti 1960-luvulla valmistuneen pienikokoisen ja tasakattoisen porttirakennuksen julkisivumateriaaleja ovat pystysuuntainen laudoitus ja mineriitti.

Vartiotuvan katon jatkeena on rakennuksen muotoa noudattava lipparakenne. Ulkonevan lipan leveässä otsalaudassa on mineriittiverhous. Rakennuksen kulmassa on pieni sisäänvedetty osa, jossa sisäänkäynti sijaitsee. Ovelle nousevat porrasaskelmat ovat puuta. Ovi on paneeloitu ja ikkunaruuudulla varustettu. Valvontaan käytetty, ikkunoilla varustettu osa kiertää kolmelle julkisivulle. Ikkunoiden alapuolella on mineriittiverhous.

Rakennus on valmistunut 1960-luvulla Valajankadun varrelle Rosenlewin tehdasalueen läntiseksi porttirakennukseksi.

Arviointi:

Luokka C

Porin Konepajalle todennäköisesti 1960-luvulla rakennettu pienikokoinen porttirakennus sijaitsee Valajankadun varrella näkyvällä paikalla. Rakennuksella on lähinnä historiallista arvoa.

Konepajan teollisuushistoriallisesti merkittävään rakennuskokonaisuuteen kuuluva porttirakennus on arkkitehtonisesti vaatimaton, eikä sillä ole nykykunnossaan erityisiä kaupunkikuvallisia arvoja.

Pienikokoinen porttirakennus on jäänyt vaille käyttöä.

4.10. Puimakonevarasto

Huomattavan pitkä, yksikerroksinen, satulakattoinen varastorakennus rajaa Konepajan tontin vilkkaasti liikennöidystä Valajankadusta. Konepajan puimakonevarasto on rakennettu kahdessa osassa. Viimeistään 1920-luvulla rakennettua varastoa on laajennettu 1950-luvulla.

Ensin valmistuneessa, noin 400 puimakoneelle mitoitettussa osassa on nykyisin vaaleansininen profiilipeltiverhous. Rakennuksessa on ollut peltiverhous ainakin jo 1940-luvulta lähtien.

Katolla on pitkä, peitetty kattolyhty. Pihajulkisivun alkuperäiset puuikkunat ovat moniruutuiset. Päädyn nosto-ovi on uusittu hiljattain.

1950-luvulla valmistuneen, Rosenlewin rakennuskonttorin rakennusmestari K. Blomqvistin suunnitteleman laajennusosan pihajulkisivulla on pääosin profiilipelti- ja tiiliverhous, mutta umpinaisessa pohjoispäädyssä on näkyvissä palomuurin muottilautabetonin pinta.

Vanhemmasta osasta poiketen laajennuksen pihajulkisivulla ei ole ikkunoita. Katon harja nousee hieman vanhempaa osaa korkeammalle. Molempien osien ikkunat on peitetty Valajankadun puolella peltilevyverhouksella.

Rakennus toimii edelleen Sampo-Rosenlewin varastona.

Puimakonevarasto ja Sampo-puimakone vuonna 1943. Huomaa varhainen peltiverhous. Rosenlew-museon kokoelmat.

Puimakonevaraston vanhempi osa kuvaustietojen mukaan 1910-luvulla. Kuva Satakunnan Museon kokoelmat.

Puimakonevaraston 1920- ja 1950-luvulla rakennetut osat pihan puolelta.

Pitkä varastorakennus rajaa tontin Valajankadusta.

1920-luvun osan puuikkunat ovat todennäköisesti alkuperäiset.

Puimakonevaraston arviointi:

Luokka C

Historiallisesti arvokas rakennus

Kahdessa vaiheessa 1920- ja 1950-luvulla rakennetulla puimakonevarastolla on suuri kaupunkikuvallinen merkitys. Porin Konepajan teollisuushistoriallisesti merkittävään rakennuskokonaisuuteen kuuluva puimakonevarasto rajaa Konepajan tontin tehokkaasti vilkasliikenteisestä Valajankadusta.

Edelleen varastokäytössä toimiva rakennus on ulkoasultaan rakennusajalleen tyypillinen lukuun ottamatta vanhemman osan nykyistä peltilevyverhousta. Ulkoasultaan vaatimattoman rakennuksen materiaalit, tyylilliset yksityiskohdat ja ominaispiirteet ovat säilyneet lähinnä vanhan osan puuikkunoiden ja uuden osan onduline-levyn osalta.

Sisätilat ovat säilyneet rakennuksen ulkoasua huomattavasti paremmin ja niillä on säilyneisyysarvoa.

Nykyasussaan rakennus on arkkitehtonisesti ja kaupunkikuvallisesti vaatimaton. Rakennus sijoittuu kuitenkin maisemallisesti erittäin näkyvälle paikalle Valajankadun varrelle ja toimii rajaavana elementtinä teollisuusalueen ja Isosannan puutaloasutuksen välissä.

1920-luvulla valmistuneen vanhemman osan puurakenteita.

1950-luvun laajennusosan kattorakenne ja betonista valettu palomuuripääty.

4.11. Mekani

Juhlatilana ja ravintolana toimiva Mekani on valmistunut Konepajan viilaverstaaksi 1870-luvun alussa. Kaksikerroksinen, 2000-luvun alussa kunnostettu tiilirakennus on julkisivultaan osittain slammattu.

Satulakattoisen rakennuksen pohjoisjulkisivulla on vuonna 2009 valmistunut, niin ikään satulakattoinen, tiilivuorattu ja matala laajennusosa. Laajennuksen ja vanhan viilaverstaan kunnostuksen on suunnitellut Insinööritoimisto Kalliomäki Tauno.

Alkuperäisen rakennuksen aukotusta on muutettu osittain palauttaen 2000-luvulla. Nykyiset ovet ja ikkunat ovat tältä ajalta. Ikkunat noudattavat vanhaa, yläreunastaan kaarevaa ja moniruutuista mallia. Pohjoisjulkisivun kookkaat, muista ikkunoista poikkeavat kaari-ikkunat on rakennettu 2000-luvulla alun perin umpinaiselle julkisivun osalle. Julkisivua kiertävät kerrosten välissä vaakasuuntaiset, profiloituneet tiililistat. Laajennuksen ulkoasussa on huomioitu alkuperäisen osan tyyllilliset ominaispiirteet ja esimerkiksi ikkuna-aukot ovat yläosastaan kaarevat.

Ravintolan pääsisäänkäynti sijaitsee eteläjulkisivulla. Toisesta kerroksesta johtaa itäjulkisivulle 2000-luvulla rakennettu poistumistie/ylikulkusilta puimuritehtaaseen.

Sisätilat on kokonaan uusittu käyttötarkoituksen muuttuessa 2000-luvulla. Ravintolan seinäpinnat ovat puhtaaksimuurattua tiiltä, muut materiaalit ovat muutosvaiheesta. Keskeltä avointa ravintolasalia kiertyy toisen kerroksen korkeudella parvi. Parvelle kuljetaan ravintolasalista nousevan portaikon kautta. Tarjoilutila on ravintolasalin tavoin rakennuksen alkuperäisessä osassa. Ravintolan keittiö, sosiaalitalat ja wc:t sijaitsevat matalassa laajennusosassa.

*Varastona toiminut entinen viilaverstas (1871) kesällä 1985.
Kuva Jalo Porkkala, Satakunnan Museon kokoelmat.*

*2000-luvulla peruskorjattua rakennusta laajennettiin matalalla,
ravintolan keittiön sisältävällä osalla vuonna 2009.*

Mekanin arviointi:

Luokka A, suojeltava rakennus

historiallisesti, rakennushistoriallisesti, osittain säilyneisyydeltään ja kaupunkikuvallisesti arvokas rakennus

Vuonna 1871 valmistunut entinen viilaverstas on Porin Konepajan vanhin säilynyt rakennus. Se on alueen nykyisistä rakennuksista ainoa, joka on valmistunut ennen Rosenlewin aikaa.

Rakennuksen materiaalit, alkuperäiset tyylliset yksityiskohdat ja ominaispiirteet on osittain palautettu 2000-luvun kunnostuksessa. Mekani -ravintolaksi 2000-luvulla muutettua silloista varastoa on laajennettu vuonna 2009 Insinööritoimisto Kalliomäki Taunon suunnitelmien mukaan. Alkuperäisen osan ominaispiirteitä jäljittelevä, tyyliään yksinkertaistettu, punatiilivuorattu laajennus istuu tyyllisesti hyvin rakennuksen alkuperäiseen osaan.

Rakennuksen sijainti Konepajaranta-kadun varrella ja jokirannan tuntumassa on kaupunkikuvallisesti merkittävä.

Vanha viilaverstas on osa sekä Porin teollisuusmaiseman valtakunnallisesti merkittävää rakennettua kulttuuriympäristöä että Porin kansallista kaupunkipuistoa. Konepaja rajautuu rannassa Kokemäenjoenlaakson valtakunnallisesti merkittävään maisema-alueeseen.

Rakennuksen alkuperäinen osa on suojeltu ennen laajennusta asemakaavalla vuonna 2001.

Mekani lounaasta. Pääsisäänkäynti sijaitsee eteläjulkisivulla.

Mekanin itäpäädyistä kulkee ylikulku puimuritehtaaseen.

Mekanin (1) ja konttorin (2, ks. 4.12.) sekä niihin liittyvien laajennusten rakennusvuodet.

4.12. Konttori

Arkkitehti Torkel Nordmanin suunnittelema Porin Konepajan konttori on vuonna 1916 valmistunut ilmeeltään klassistinen, taitekattoinen ja julkisivuiltaan puhtaaksimuurattu tiilirakennus Teollisuuskadun eteläreunalla.

Konttori ja viilaverstas/koneistamo muodostavat Teollisuuskadun katutilaa hallitsevan rakennuskokonaisuuden.

Alun perin kolmikerroksiseksi rakennettua konttoria on laajennettu 1930-luvulla ja sen ullakkokerrosta on osittain korotettu 1950-luvulla taitekaton harjan yli nousevalla osalla.

Näyttävän rakennuksen räystäslinjaa on korostettu rakennuksen pitkillä sivuilla profiloituilla, rapatuilla räystäslistoilla. Konttorin länsipäädyssä sijaitsevaa pääovea on korostettu kapiteelii aihein ja sitä ympäröi profiloitu kehys. Sen alun perin symmetristä aukotusta on muutettu 1950-luvulla korottamisen yhteydessä. Ullakkokerroksen ikkuna-aukko yksiruuuisine ikkunoineen ja julkisivusta ulkoneva parveke ovat peräisin tästä muutosvaiheesta.

Konttorin yläreunoistaan kaarevat, pienistä ruuduista koostuvat puuikkunat on vaihdettu pohjakerroksessa puitejaoltaan yksinkertaisempiin, mutta aukotus ja materiaali on säilytetty. Jokaisessa kerroksessa on erilaiset ikkunat, mutta kaikissa alkuperäisissä ikkunoissa on käytetty kaariaihetta.

Nordmanin suunnittelema funktionalistinen laajennusosa on toteutettu konttorin itäpuolelle kaksikerroksisena 1930-luvulla. Tämä laajennusosa on korotettu nelikerroksiseksi 1950-luvun alussa.

Kulmassa näkyvä nelikerroksinen laajennus on ilmeeltään alkuperäistä osaa huomattavasti riisutumpi. Ullakkokerrosta on korotettu vuonna 1950 pulpettikattoisella osalla. Kuva Jalo Porkkala 1985, Satakunnan Museon kokoelmat.

Konttori ja sen korkeammaksi nouseva nelikerroksinen laajennusosa Teollisuuskadun etelälaidalla (kuvassa oikealla). Kuva Jalo Porkkala 1985, Satakunnan Museon kokoelmat.

Tasakattoinen laajennusosa noudattaa alkuperäisen konttorin punatiiliarkkitehtuuria ja mittakaavaa, mutta sen funktisulkoasu on huomattavasti 1910-luvun rakennusta pelkistetympi. Moniruutuiset, suorakaiteen muotoiset puuikkunat ovat kahdessa alkuperäisessä kerroksessa korotusosan vaakasuuntaisia ikkunoita korkeammat.

Konttori liittyy laajennusten kautta entiseen pannuverstaaseen. Konttorista johtaa umpinainen ylikulku Teollisuuskadun yli koneistamoon. Rakennus on edelleen pääosin toimistokäytössä ja sen tiloissa on useita vuokralaisia.

Konttorin pääsisäänkäynti sijaitsee rakennuksen länsipäädyssä. Ylikulku, ylin ikkuna ja parveke Enersense-kyltilin takana ovat peräisin 1950-luvun muutosvaiheesta. Aukotusmuutokset ovat heikentäneet alkuperäistä symmetriaa.

Konttori Teollisuuskadulta. Vanhan osan kerroksissa on toisistaan poikkeavat ikkunat, laajennusosassa ikkunatyypit liittyvät rakennusaikaan (laajennus 1935, korotus 1950).

Konttorin eteläjulkisivua. Ullakolle on rakennettu korotus vuonna 1950. Alakerran ovi on myöhäisempi.

Konttorin arviointi:

Luokka A, suojeltava rakennus

historiallisesti, rakennushistoriallisesti, rakennustaiteellisesti, säilyneisyydeltään ja kaupunkikuvallisesti arvokas rakennuskokonaisuus

Konttori kuuluu olennaisena osana Konepajan teollisuushistoriallisesti merkittävään rakennuskokonaisuuteen. Vuonna 1916 valmistunut, arkkitehti Torkel Nordmanin suunnittelema klassistinen konttori edustaa Konepajan varhaista rakennuskantaa Teollisuuskadun vastakkaiselle puolelle rakennetun viilaverstaan (1916) kanssa.

Nordmanin suunnittelemat konttori ja viilaverstas muodostavat vielä melko koristeellista 1910-luvun teollisuusarkkitehtuuria edustavan arkkitehtonisen parin, joka eroaa muotokieleltään Konepajan uudemmista rakennuksista.

Konttori ja siihen 1930 - 1950-luvulla liitetyt, modernin funktionalistiset laajennus- ja korotusosat muodostavat Konepajan historiallista kehitystä ilmentävän, ajallisesti kerroksellisen kokonaisuuden, jonka ilme on eheä yhtenäisen julkisivumateriaalin ansiosta.

Eri osien materiaalit, tyylilliset yksityiskohdat ja ominaispiirteet ovat säilyneet lähes muuttumattomina. Alkuperäinen rakennusajankohta ja muutosvaiheet ovat selvästi havaittavissa. Aukotuksessa toteutetut muutokset ovat osittain heikentäneet alkuperäistä symmetriaa.

Portaikot ovat konttorin sisätilojen arvokkain ja parhaiten säilynyt osa.

Konttorin vanhin osa on suojeltu asemakaavalla vuonna 2001.

Paja, pannuverstas, konttorin nelikerroksinen laajennus ja konttori muodostavat Teollisuuskadun etelälaidalle yhtenäisen punatiilijulkisivun.

Konttorin pääsisäänkäynti. Vasemmalla koneistamon 1950-luvun laajennus ja rakennukset yhdistävä ylikulku.

Sisätilojen säilyneisyydeltään arvokkain osa on pääportaikko.

Portaat konttorin toiseen kerrokseen.

Puuikkunoita kunnostetaan.

4.13. Pannuverstas eli P-tehdas

Konepajan funktionalismia edustavat paja ja pannuverstas ovat valmistuneet Torkel Nordmanin suunnittelemina Teollisuuskadun eteläreunalle 1930-luvun puolivälissä. Ne on rakennettu samaan aikaan pajan länsisivulla sijaitsevan konttorin laajennusosan (1935) kanssa.

Molempien julkisivut ovat puhtaaksimuurattua punatiiltä. Pulpettikattoisessa, yksikerroksisessa pajassa (1935) on matalalle katujulkisivulle symmetrisesti sijoitetut, moniruutuiset puuikkunat sekä pitkät, satulakattoiset kattolyhdyt. Pajan länsijulkisivulla on tasakattoinen kaksi/kolmikerroksinen osa.

Kadunpuoleista pohjoisjulkisivuaan lukuun ottamatta kattilapajan (1960) sisään jääneessä pannuverstaassa on kaksi kerrosta ja niin ikään moniruutuiset puuikkunat. Loiva satulakatto on päädystään aumattu. Molempien rakennusten kookkaat ikkunat ovat katujulkisivun hallitsevin osa.

Funktionalistiset paja (1936), pannuverstas (1935) ja konttorin laajennus (1935/1950) eroavat Teollisuuskadun varrella kaari-ikkunoilla varustetusta konttorista (1916).

Porin Konepajan kattilaosasto (paja ja pannuverstas) etelästä vuonna 1947. Kuvan julkisivut ovat sittemmin jääneet laajennusten sisään. Kuvat Rosenlew-museon kokoelmat.

Prosessitekninen tehdas (1975), kattilapaja (1960), pannuverstas (1934) ja paja (1935) Teollisuuskadun varrella vuonna 1985. Kuva Jalo Porkkala, Satakunnan Museon kokoelmat.

Arkkitehti Olaf Küttnerin suunnittelema kattilapaja (1960) ja Rosenlewin rakennuskonttorin rakennusmestari Martti Ahon suunnittelema kaappaamo (1971) ovat myöhemmin peittäneet pajan (1935) ja pannuverstaan (1934) joen puoleisen eteläjulkisivun, ja myös pannuverstaan itäjulkisivu on jäänyt kattilapajan sisään. Näin ainoastaan rakennusten Teollisuuskatua rajaava pohjoisjulkisivu ja valtaosa länsijulkisivusta ovat nykyisin näkyvissä.

Konepajanranta-kadun pohjoisreunaa hallitsevan kattilapajan julkisivuissa on käytetty puhtaaksimuurattua tiiltä ja Minerit-levyä. Tasakattoisen, kaksi/kolmikerroksisen rakennuksen ikkunanauhat ovat koostuvat moniruutuisista ikkunoista, joiden välissä on kapea levyverhous. Joen puolella on kookas, moniruutuinen, metallipuitteilla varustettu ikkuna toisen kerroksen korkeudella. Katolla on myös kattolyhtyjä. Ainakin osa ovista on korvattu uusilla nosto-ovilla.

Kaappaamo (1971/1975), kattilapaja ja höyryputkisilta (1960) lännestä, nykyisen Konepajanranta-kadun paikalta vuonna 1985. Kuva Jalo Porkkala, Satakunnan Museon kokoelmat.

Verkkoaita rajaa tehdasalueen Konepajanranta-kadusta.

Kattilapajan pohjakerroksen ikkunanauha koostuu moniruutuisista puuikkunoista.

Nk. P-tehtaan kookkaimman osan muodostavasta kattilapajasta kulkee samaan aikaan rakennettu höyryputkisilta (ks. 4.14.) Kokemäenjoen yli Seikunluodon länsikärkeen Aittaluodon puolelle.

Kaappaamon (1971) eteläpuolelle on valmistunut Reijo Kunnaksen suunnittelema kaappaamon laajennus vuonna 1975. Myöhempi 2000-luvun laajennus peittää kaappaamon julkisivun lännessä niin, että vanhempi osa jää kokonaan laajennusten sisään.

Vuonna 1975 kattilapajan itäisivulle valmistuneen prosessiteknisen tehtaan laajennuksen julkisivumateriaaleina on käytetty puhtaaksimuurattua tiiltä, harjattuja betonielementtejä, teräspoimulevyä ja lasilankkua.

Arkkitehtuuri on pelkistettyä ja yksityiskohdista riisuttua. Kookas, ilmeeltään suljettu rakennus muodostaa maisemassa konepaja-alueen itäisen reunan ja koko P-tehtaan itäjulkisivun.

Teollisuuskadun katkaiseva, 2000-luvun alussa rakennettu uudisosa yhdistää P-tehtaan ja kadun toisella puolella sijaitseviin rakennuksiin. Koko lukuisista osista koostuva kokonaisuus on puimuritehtaan käytössä.

Etualalla prosessiteknisen tehtaan laajennus (1975) taustallaan kattilapaja (1960). Tien paikalla kulkee nykyään Konepajanranta-katu. Kuva Jalo Porkkala 1985, Satakunnan Museon kokoelmat.

Prosessitekninen tehdas (1975) idästä vuonna 1985. Kuva Jalo Porkkala, Satakunnan Museon kokoelmat.

Pannuverstaan eli P-tehtaan arviointi:

Porin Konepajan teollisuushistoriallisesti merkittävään rakennuskokonaisuuteen kuuluva P-tehdas muodostuu 1930–2000 -lukujen välisenä aikana rakennetuista osista.

Rosenlewin rakennuskonttorin johtajan, arkkitehti Torkel Nordmanin 1930-luvun alkupuolella suunnittelemat paja ja pannuverstas, Olaf Küttnerin suunnittelema prosessitekninen tehdas (1960), Rosenlewin rakennuskonttorin Martti Ahon ja Arkkitehtuuritoimisto Reijo Kunnaksen suunnittelemat kaappaamo ja sen laajennus (1971 ja 1975) sekä Kunnaksen suunnittelema prosessiteknisen tehtaan laajennus (1975) muodostavat Konepajan historiallista kehitystä ilmentävän, ajallisesti kerroksellisen kokonaisuuden.

Kokonaisuuden rakennushistoriallisesti merkittävimmät osat ovat 1930-luvulla valmistuneet pannuverstas ja paja. Myöhemmät, edelleen teollisuuden käytössä olevat osat ovat arkkitehtuuriltaan arkisempia.

Luokka A, suojeltava rakennus (pannuverstas 1934 ja paja 1935):

rakennushistoriallisesti, säilyneisyydeltään ja kaupunkikuvallisesti arvokas rakennus

Arkkitehti Torkel Nordmanin suunnittelemat, funktionalismia edustavat pannuverstas ja paja ovat osa Teollisuuskadun eteläreunan ajallisesti kerroksellista, mutta edustavaa punatiilijulkisivua sekä Konepajan ennen toista maailmansotaa valmistunutta rakennuskantaa.

Pannuverstas (1934), paja (1935) ja konttorin laajennus (1935/1950) rajautuvat pohjoisessa Teollisuuskatuun.

Pajan (1935) matala julkisivu pohjoiseen.

Pajan (ja osin pannuverstaan) teollisuuskäyttöön suunniteltua punatiilifunkista edustavat materiaalit, ominaispiirteet ja symmetrisesti sijoitettujen, moniruutuisten puuikkunoiden kaltaiset tyyllilliset yksityiskohdat ovat säilyneet näkyviltä osiltaan pääosin muuttumattomina.

Pajan pihan puoleisella, luonteeltaan hieman arkisemmalla julkisivulla on tehty joitakin aukotusmuutoksia, kun uudet nosto-ovet on asennettu.

Pajan pihanpuoleinen korotus on sitä vastoin muutoksena iäkäs. Se liittyy saumattomasti samaan aikaan rakennettuun konttorin laajennusosan korotukseen.

Konttori (1916), konttorin laajennus (1935/1950) ja paja (1935).

Pajan kamanaikkunoilla varustettujen sisäänkäyntien yllä on betonilippa.

Pajan (1935) julkisivu länteen. Konttorin nelikerroksiseen laajennukseen liittyvää kaksikerroksista osaa on tiilien väristä päätellen korotettu ja julkisivuun on asennettu uusi nosto-ovi.

Luokka C (kattilapaja 1960, laajennukset 1971-1975):

Rakennushistoriallisesti, osittain säilyneisyydeltään ja kaupunkikuvallisesti arvokas rakennus tai sen osa

Arkkitehti Olaf Küttnerin suunnittelema, vuonna 1960 valmistunut kattilapaja sekä siihen 1970-luvulla liitetyt Rosenlewin rakennuskonttorin suunnittelema kaappaamo sekä Arkkitehtuuritoimisto Reijo Kunnaksen suunnittelemat kaappaamon ja prosessiteknisen tehtaan laajennus ovat arkkitehtuuriltaan tyyppillisiä rakennusajankohtansa teollisuusrakennuksia.

Ne edustavat kooltaan massiivista ja ilmeeltään riisuttua tuotantoarkkitehtuuria. Tämä korostuu erityisesti 1970-luvulla valmistuneissa, julkisivuiltaan lähes suljetuissa osissa.

Prosessiteknistä tehdasta varten suunnitellut, edelleen tuotantokäytössä toimivat teollisuusrakennukset ovat säilyneet näkyviltä osiltaan melko alkuperäisinä joitakin aukotusmuutoksia lukuun ottamatta. Muutokset ovat usein liittyneet julkisivujen tai niiden osien peittymiseen myöhempien laajennusten myötä.

Eteläinen julkisivu on kaupunkikuvallisesti tärkeä, koska se näkyy Konepajanranta-kadun yli joelle ja sen ylittävillä silloille.

Prosessiteknisen tehtaan mittava laajennus taas muodostaa maisemassa konepaja-alueen itäisen reunan.

Kattilapajan (1960) ja prosessiteknisen tehtaan (1975) julkisivu etelään joelle ja Konepajanranta-kadulle. Höyryputkisilta johtaa joen yli Aittaluotoon.

Konepaja-alueen maisemallisena rajana toimivan prosessiteknisen tehtaan laajennuksen (1975) ilmeeltään ankaran pelkistetty itäjulkisivu.

Pajan (1), pannuverstaan (2), kattilapajan (3), kaappaamon (4), kaappaamon laajennuksen (5), prosessiteknisen tehtaan laajennuksen (6) sekä niihin liittyvien osien rakennusvuodet.

4.14. Höyryputkisilta

Vuonna 1960 valmistunutta, Consulting Oy:n suunnittelemaa höyryputkisiltaa on käytetty höyryn siirtämiseen Aittaluodosta Kokemäenjoen yli Konepajalle. Porin Voiman kattilahuoneen ja Konepajan kattilapajan yhdistänyt putki ylittää Konepajanranta-kadun ja joen noin 180 metrin pituisena, teräsrakenteisena riippusiltana.

Riippusillan kumpaankin päähän on pystytetty 27 metriä korkea teräspyloni. Teräsvaijerein kiinnitetyn höyryputken korkeus on ollut keskellä jokea noin 16 metriä veden pinnasta. Höyryputki ei ole enää käytössä, mutta siltarakenne on paikoillaan.

Höyryputkisillan arviointi:

Luokka B, lievemmin suojeltava rakenne

Historiallisesti ja kaupunkikuvallisesti arvokas rakenne

Rosenlew-yhtymän rakennuttama, valmistuessaan maan toiseksi pisin riippusilta muodostaa kauas näkyvän rakennetun elementin Kokemäenjoen maisemaan. Consulting Oy:n 1960-luvun vaihteessa suunnittelema teräsrakenne on säilynyt materiaaleiltaan ja ominaispiirteiltään muuttumattomana.

Porin Konepajan teollisuushistoriallisesti merkittävään rakennuskokonaisuuteen kuuluva höyryputkisilta on säilyttänyt kaupunkikuvallisen arvonsa, vaikka putken käyttö on päättynyt. Jo vuosikymmeniä olennaisena osana jokirannan teollisuusnäkömään kuulunut silta on osa Kokemäenjokilaakson valtakunnallisesti merkittävää maisema-aluetta.

Vastavalmistuneet kattilapaja ja höyryputkisilta (1960). Kuva Satakunnan Museon kokoelmat.

Höyryputkisilta johtaa Konepajanranta-kadun ja Kokemäenjoen yli Aittaluotoon.

4.15. Itäinen porttirakennus

Puimuritehtaan itäpuolella sijaitsevan, 1980-luvun puolivälin paikkeilla valmistuneen, pienehkön porttirakennuksen on suunnitellut Arkkitehtuuritoimisto Reijo Kunnas.

Tasakattoinen, betonirakenteinen ja tiilivuorattu rakennus koostuu kahdesta osasta: monisärmäisestä, yhtenäisen ikkunanauhan leimaamasta portinvartijan työtilasta ja suorakaiteen muotoisesta, ilmeeltään suljetusta osasta, joka toimii tarvittaessa väestönsuojana.

Vartiotuvan katon jatkeena on rakennuksen muotoa noudattava lipparakenne. Ulkonevan lipan leveässä otsalaudassa on alumiinilevyverhous.

Rakennus on toiminut 1990-luvulla grillikioskina. Ikkunaukkoihin asennetut palveluluukut liittyvät tähän käyttötarkoituksen muutokseen. Nykyisin rakennus on tyhjillään.

Itäisen porttirakennuksen arviointi:

Luokka C

rakennushistoriallisesti ja säilyneisyydeltään arvokas rakennus

Oy W. Rosenlew Ab:n metalliteollisuuden itäiseksi porttirakennukseksi ja väestönsuojaksi vuonna 1985 valmistunut porttirakennus edustaa rakennusajankohdalleen tyyppillistä, joskin hyvin arkista ja vaatimatonta arkkitehtuuria.

Vaikka rakennus on säilynyt ominaispiirteiltään hyvin, on sillä lähinnä historiallista arvoa sen ilmentäessä alueen pitkään jatkunutta teollista toimintaa.

Porttirakennus (1985) on toiminut myöhemmin myös grillinä.

Rakennuksen umpinainen osa on varattu väestönsuojalle.

4.16. Puutavarakuivaamo

Konepajan entinen puutavarakuivaamo on vuonna 1943 valmistunut aumakattoinen, matala ja ankaran symmetrinen tiilirakennus.

Käynti kellariin ja paneloitu puuovi puutavarakuivaamoon sijaitsevat rakennuksen osittain sisäänvedetyssä, betonilla holvatussa länsipäädystä. Myös pohjoisjulkisivulla on sisäänkäynti. Puutavaran kuljetukseen käytetyt kookkaat, paneloidut puuovet on sijoitettu rakennuksen länsi- ja itäpäättyihin.

Osa rakennuksen alkuperäisistä, moniruutuisista ikkunoista on levytetty umpeen. Valimon puolella ikkunoiden eteen on asennettu suojaristikot. Rakennus on vailla käyttöä.

Puutavarakuivaamon arviointi:

Luokka B, lievemmin suojeltava rakennus

rakennushistoriallisesti ja säilyneisyydeltään arvokas rakennus

Konepaja-alueen keskiosaan vuonna 1943 valmistunut, tiili- ja betonirakenteinen, punatiilivuorattu puutavarakuivaamo edustaa rakennusajankohdalleen tyypillistä arkkitehtuuria. Sen ominaispiirteet sekä tyyllilliset yksityiskohdat, kuten puuikkunat ja paneloidut ovet ovat näkyviltä osiltaan säilyneet muuttumattomina.

Käyttötarkoituksestaan johtuen puutavarakuivaamo edustaa alueen muuhun 1940-luvun rakentamiseen nähden hieman vaatimattomampaa rakentamista.

Julkisivu etelään, taustalla uusi valimo (Componenta). Osa ikkunoista on levytetty umpeen.

Valimon puolella holvatut ikkuna-aukot on varustettu ristikoin.

Arkkitehti Jaakko Tähtisen suunnittelema, vuonna 1948 Porin Konepajalle valmistunut nk. uusi valimo, nykyinen Componentan valimo. Kuva Rosenlew-museon kokoelmat.

5 COMPONENTAN VALIMO

5.1. Uusi valimo

Porin Konepajalle 1940-luvun lopulla valmistunut nk. uusi valimo on kookas, edelleen alkuperäisessä käytössään toimiva valimorakennus.

Rakennus edustaa sodanjälkeistä modernia, massoitteeltaan horisontaalista teollisuusarkkitehtuuria, jossa on vielä havaittavissa funktionalismin piirteitä. Arkkitehti Jaakko Tähtisen suunnitteleman valimon ominaispiirteisiin kuuluvat puhtaaksimuuratut punatiilijulkisivut, moniruutuisista puuikkunoista koostuvat ikkunauhat, tasakatot ja betonilipat sisäänkäyntien yllä. Pääosin kaksikerroksisessa rakennuksessa on myös kolmi- ja viisikerroksisia osia.

Alkuperäisen valimon tiilijulkisivut ovat toiminnan kuluttamat. Rakennuksen aukotus ja ikkunoiden puitemalli ovat säilyneet melko alkuperäisinä. Valimon ympärille on sijoitettu runsaasti erilaisia sen toimintaa tukevia rakenteita, kuten silloja.

Valimoa on laajennettu luoteeseen 1970-luvulla julkisivuiltaan punatiilipintaisella, ilmeeltään umpinaisella osalla, joka toimii nykyisin valimon lähettämönä. Arkkitehtuuritoimisto Reijo Kunnaksen suunnittelema julkisivuja leimaavat horisontaaliset lasilankkunauhat.

Ensimmäisessä kerroksessa sijaitsevat valimon maalaamo ja jälkikäsitteily. Varsinaiset tuotantotilat ja konttori ovat valimon toisessa kerroksessa. Sulatusta ohjataan II ja III kerroksen välissä olevasta tilasta. Kerrokset III-V toimivat pääosin varastoina. Malliverstas toimii III kerroksessa, mallivarasto pääosin IV kerroksessa ja V kerroksessa ovat kunnossapidon varaosat. 2010-luvulla uuden layoutin saanut sulattamo ja lähettämö sijaitsevat laajennusosissa rakennuksen luoteispäädystä.

Arkkitehti Jaakko Tähtisen suunnittelemat uusi valimo (1948) ja päämuuntoasema (1950).

Valimo on pääosin kaksikerroksinen, mutta siinä on myös kolmi- ja viisikerroksisia osia.

Valimo, puutavarakuivaamo ja päämuuntoasema.

Uuden valimon arviointi:

Luokka B, lievemmin suojeltava rakennus

historiallisesti, rakennushistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja osittain säilyneisydeltään arvokas rakennus.

Porin Konepajan teollisuushistoriallisesti merkittävät uusi valimo ja päämuuntoasema muodostavat sekä toiminnallisen että tyyllisen kokonaisuuden, joka kuuluu metalli- ja valimoteollisuuden 2. maailmansotaa seuranneeseen voimakkaaseen laajennusvaiheeseen. Valimolla on ollut tärkeä rooli Suomen sotakorvausteollisuudessa.

Uusi valimo muodostaa yhdessä vieressä sijaitsevan päämuuntoaseman kanssa arkkitehtonisen ja toiminnallisen kokonaisuuden, jossa on nähtävissä arkkitehti Jaakko Tähtisen kädenjälki. Valimo ja päämuuntoasema edustavat aikakautensa korkealaatuista, funktionalistista teollisuusarkkitehtuuria.

Rakennuksen selkeää arkkitehtonista ilmettä heikentävät osittain alkuperäisiä julkisivuja peittävät, valimotyön vaatimat rakennelmat ja laitteet sekä raskaan teollisen toiminnan kuluttamat julkisivut.

Toisaalta valimorakennuksen käyttötarkoitus on muuttumaton ja rakennusajan alkuperäiset arkkitehtoniset ominaispiirteet sekä materiaalit ovat säilyneet.

Uuden valimon julkisivu etelään. Rakennuksessa on kerrosluvultaan erilaisia osia.

Valimon käyttötarkoitus on säilynyt alkuperäisenä.

Valimon (1), päämuuntoaseman (2), puoliksi Konepajan tontilla sijaitsevan puutavarakuivaamon (3) sekä niihin liittyvien laajennusten rakennusvuodet.

5.2. Päämuuntoasema

Vuonna 1950 valmistuneen, arkkitehti Jaakko Tähtisen suunnitteleman Porin Konepajan päämuuntoaseman arkkitehtuurissa on viereisen uuden valimon tavoin funktionalismin vaikutteita, mutta sen julkisivut ovat säilyneet valimoa paremmin.

Tasakattoisen tiilirakennuksen julkisivut ovat puhtaaksimuuratut. Rakennuksen takaosassa sijaitseva muuntamosali on sähköverstaan sisältänyttä kaksikerroksista eteläosaa korkeampi.

Betonilipalla varustettu pääsisäänkäynti sijaitsee aukotukseltaan symmetrisessä eteläpäädyssä. Keskeisesti sijoitettu ovi on todennäköisesti alkuperäinen puinen, paneloitu pariovi.

Rakennuksen aukotus ja ikkunoiden puitemalli ovat säilyneet alkuperäisinä eteläjulkisivun toisen kerroksen neliruutuisten puitemallin uusimista lukuun ottamatta.

Miltei nauhamaisen symmetriset alakerran ikkunat ovat keskenään samankaltaiset rakennuksen kolmella sivulla. Muuntamosalin kahdeksanruutuiset yläikkunat ovat näistä poiketen kapeat ja korkeat. Muut toisen kerroksen ikkunoista vastaavat puitekooltaan ja malliltaan ensimmäisen kerroksen ikkunoita. Osa ikkuna-aukoista on peitetty metalliritilöin.

Muuntamon pohjoispäädyssä ei ole ikkunoita, ainoastaan ainakin aukotukseltaan alkuperäinen, katokseton sisäänkäynti, jossa on puinen, paneloitu ovi. Muuntoaseman toimintaan liittyvät rakenteet on pääosin poistettu.

Rakennus on tyhjiällä.

Päämuuntoasema vuonna 1985. Kuvassa aukotus ja ikkunoiden puitemalli ovat alkuperäisessä asussaan. Kuva Jalo Porkkala, Satakunnan Museon kokoelmat.

Vuonna 1950 valmistunut entinen päämuuntoasema on nykyisin vailla käyttöä.

Päämuuntoaseman arviointi:

Luokka A, suojeltava rakennus

historiallisesti, rakennushistoriallisesti, rakennustaiteellisesti ja säilyneisydeltään arvokas rakennus.

Porin Konepajan teollisuushistoriallisesti merkittävään rakennuskokonaisuuteen kuuluvat uusi valimo ja päämuuntoasema ovat sekä toiminnallinen että tyyllinen kokonaisuus. Rakennukset liittyvät 2. maailmansodan jälkeisen metalli- ja valimoteollisuuden voimakkaaseen laajennusvaiheeseen.

Vuonna 1950 valmistunut päämuuntoasema muodostaa yhdessä vieressä sijaitsevan uuden valimon kanssa arkkitehtonisen ja toiminnallisen kokonaisuuden, jossa on nähtävissä arkkitehti Jaakko Tähtisen kädenjälki. Päämuuntoasema ja valimorakennus edustavat aikakautensa korkealaatuista, funktionalistista teollisuusarkkitehtuuria.

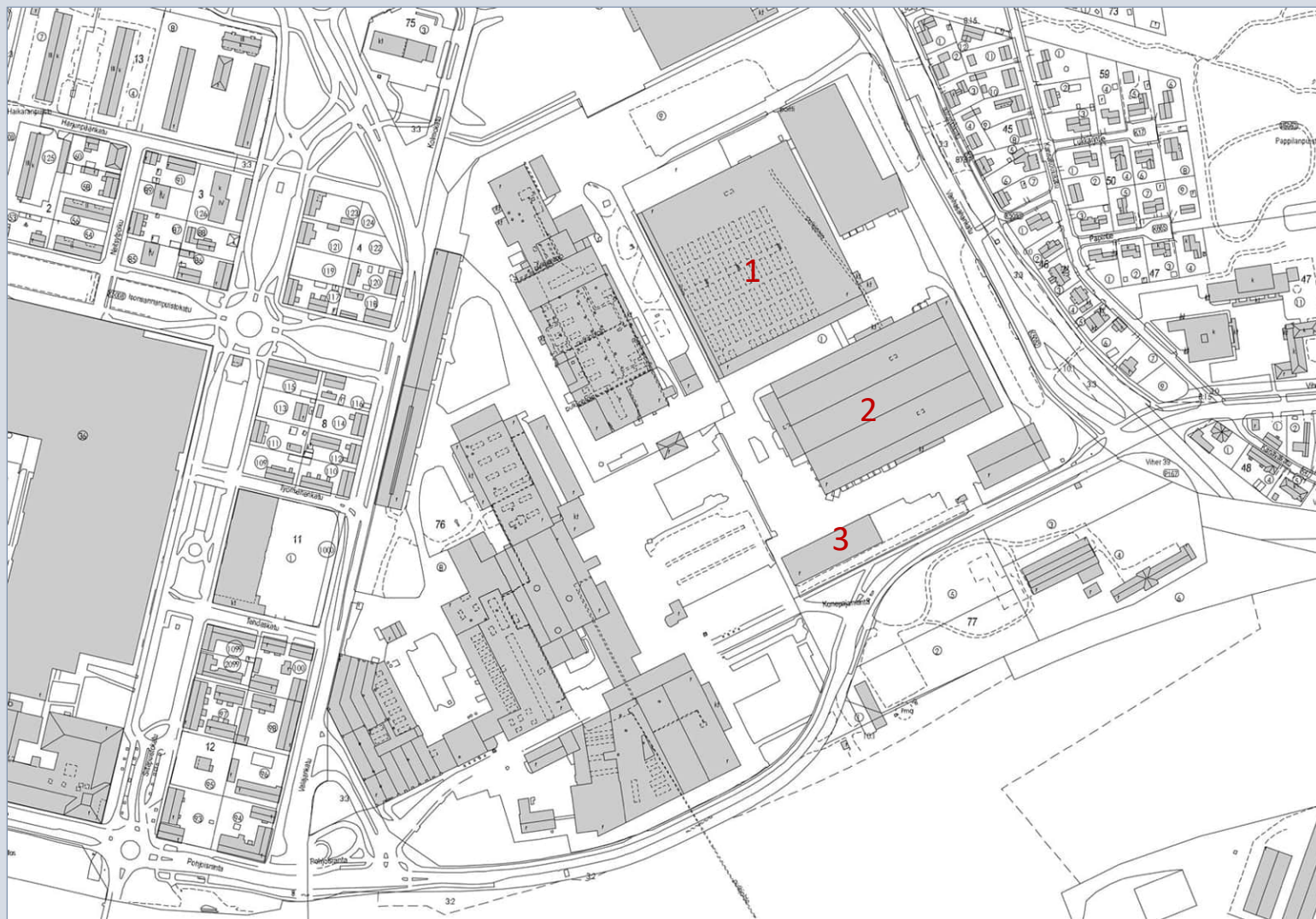
Päämuuntoasema on säilynyt valimoa paremmin alkuperäisessä asussaan tyyllisten ominaispiirteiden, yksityiskohtien ja osittain myös materiaalien osalta.

Päämuuntoaseman (1950) julkisivu etelään. Yläkerran ikkunoiden puitemallin muutos erottuu selkeästi.

Rakennuksen korkeammassa pohjoisosassa toimineen muuntamon tekninen laitteisto on poistettu. Osa ikkuna-aukoista on peitetty metalliritilöin.

KOHDE 3: Kodinkonetehtaan tontin inventoidut rakennukset. 1. kodinkonetehtas, 2. keskusvarasto, 3. suuli.

6 ELECTROLUXIN KODINKONETEHDAS

6.1. Kodinkonetehtas

W. Rosenlew & Co:n Porin Konepajalle vuonna 1952 rakennettua kodinkonetehdasta on laajennettu itään ja pohjoiseen vuosina 1955 ja 1969.

Yhtymän rakennuskonttorin suunnittelema, tasakattoinen ja tiili/betonirakenteinen tehdas on pääosin yksikerroksinen, mutta sen eteläjulkisivulla sijaitseva, rakennusrungoltaan kapea toimisto-osa on jaettu kahteen kerrokseen.

Tällä pääjulkisivulla laajennusosat noudattavat alkuperäisen tehtaan puhtaaksimuurattua tiiliverhousta, mittakaavaa ja aukotusta. Toista kerrosta hallitsee ikkunanauha, joka korostaa tasakattoisen rakennuksen voimakkaan horisontaalista massoittelemia. Julkisivua rytmittävät ensimmäisessä kerroksessa puuovet ja -ikkunat. Alakerran ikkunat on vaihdettu 1980-luvun alun jälkeen.

Oviaukkojen päällä on jälkikäteen toteutettu laudoitettu osa, jolla on ilmeisesti peitetty ovien päällä olleet ikkunat. Läntisin pääjulkisivun paneloiduista puuovista on vaihdettu alkuperäisestä poikkeavaan nosto-oveen.

Myös ensimmäisen kerroksen alun perin pieniruutuisempien ikkunoiden alla on jälkikäteen toteutettu lautaverhous. Näin ikkunoista on näkyvillä enää yläosa.

Toisen kerroksen toimistohuoneilla on yhtenäinen, kapeilla levypinnoilla jaettu ikkunanauha. Ikkunajako on alkuperäinen. Puupuitteiset ikkunat ovat kaksiruutuiset ja vaakajaolliset.

Kodinkonetehtas 1980-luvulla. Kuva Rosenlew-museon kokoelmat. Huomaa alakerran alkuperäiset, pieniruutuiset ikkunat.

Vuosina 1952, 1955 ja 1969 rakennetun kodinkonetehtaan voimakkaan horisontaalinen, ominaispiirteiltään melko hyvin säilynyt eteläjulkisivu.

Eteläjulkisivun tavoin länteen avautuvalla 1950-luvun lastauslaiturijulkisivulla on puhtaaksimuurattu punatiiliverhous. Pitkä lastauslaituri on varustettu betonilipalla.

Tehtaan itä- ja pohjoissivulle rakennetun 1960-luvun laajennuksen ilme on vanhempia osia teollisempi: umpinaisilla julkisivuilla on peltilevyverhous. Laajennusosa on yhdistetty 1980-luvulla rakennettuun keskusvarastoon tunneliilla toisen kerroksen korkeudella. Varastona toimivat tuotantotilat kattavat pohjakerroksen. Toisessa kerroksessa on toimistohuoneita ja sosiaalitylöitä. Toimistotilat ovat vailla käyttöä.

Kodinkonetehtaan arviointi:

Luokka B, lievemmin suojeltava rakennus

historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja osin säilyneisyydeltään arvokas rakennus.

Rosenlewin kodinkonetehtaalla on ollut merkittävä rooli sekä kaupungin että koko maan kotien modernisaatiossa toisen maailmansodan jälkeen. Arkkitehtuuriltaan rakennusajalleen tyypillisesti selkeän moderni, teollisuustontin sisäosassa sijaitseva tehdas on ilmeeltään yhtenäinen erityisesti etelään avautuvalla pääjulkisivullaan. Sen puhtaaksimuurattu tiilijulkisivu muodostaa nykyisin varastona toimivan rakennuksen edustavimman ja näkyvimmän osan.

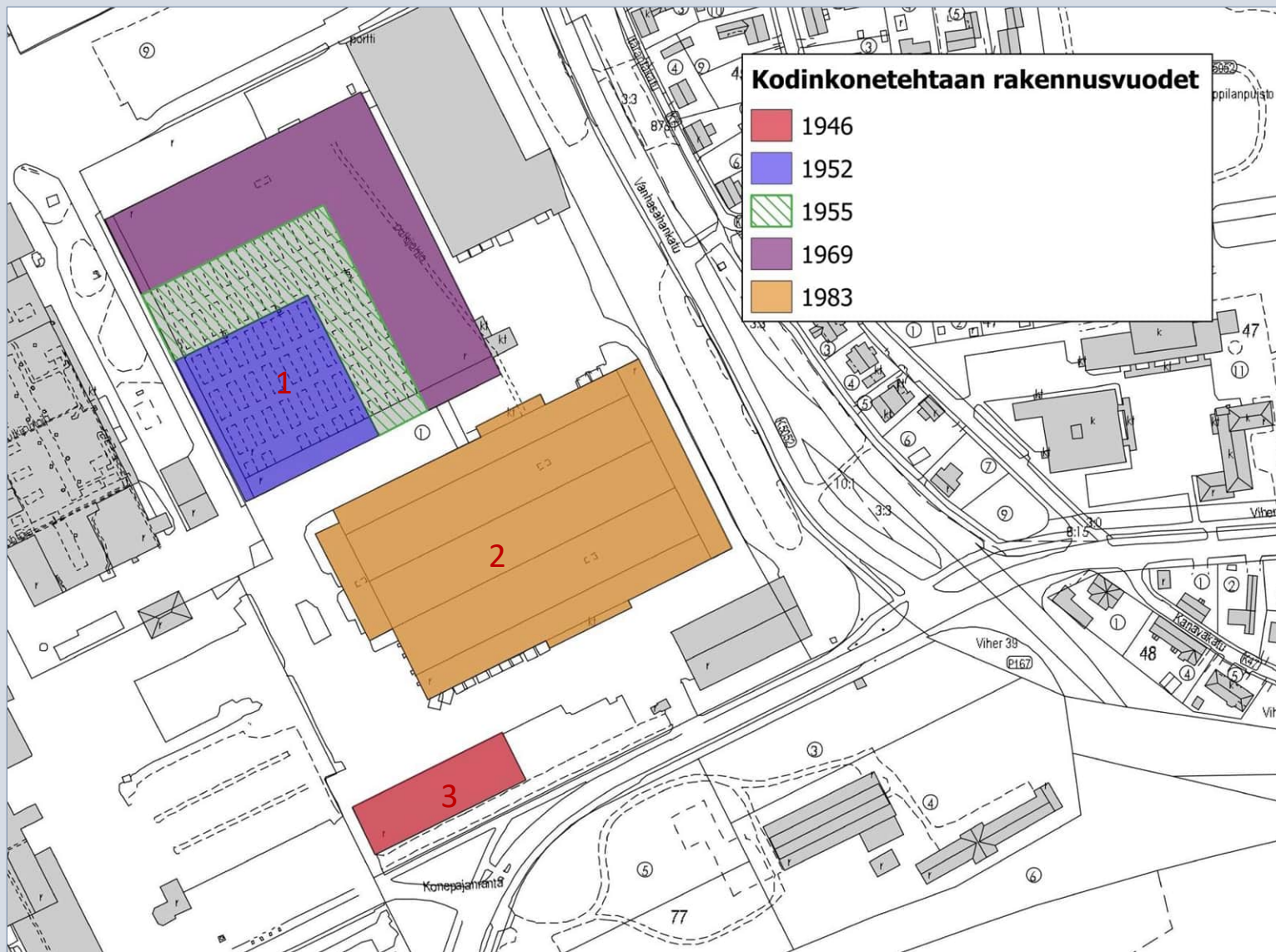
Yhtymän rakennuskonttorin suunnittelema, kolmessa vaiheessa 1950 - 1960-luvulla rakennettu tehdas on säilynyt osin alkuperäisessä asussaan. Kookas kodinkonetehtas muodostaa teollisuusalueen itäisen reunan Toejoen pientaloalueeseen nähden.

Toimistotilat on sijoitettu eteläjulkisivulle toiseen kerrokseen.

Toisessa kerroksessa sijaitsee toimistotilojen lisäksi työntekijöiden pesuhuone.

Kodinkonetehtaan (1), keskusvaraston (2), suulin (3) sekä niihin liittyvien laajennusten rakennusvuodet.

6.2. Keskusvarasto

Vuonna 1983 valmistunut ja vuonna 1989 osittain korotettu kodinkonetehtaan keskusvarasto on kookas, tasakattoinen, betonielementeistä koottu rakennus, jonka julkisivuelementeissä on tiilipinta. Sen on suunnitellut Arkkitehtuuritoimisto Reijo Lairto Ky.

Ilmeeltään umpinaiseen ja pystysuuntaisiin ikkunanauhoin valaistuun varastoon liittyy länsisivulla kolmikerroksinen toimisto-osa. Sen tiililaatoilla verhottua julkisivua on elävöitetty pystysuuntaisiin betoninauhoin, jotka muodostavat ikkuna-aukkojen kanssa rasterin. Itäjulkisivulla on umpinainen, matalampi osa.

Varastoon on liitetty toisen kerroksen korkeudella nk. tunneli, jota pitkin kodinkoneet on siirretty tehtaasta yläkautta varastoon. Rosenlewin ja sittemmin Electroluxin kodinkonetehtaan toimintaan liittynyt rakennus on vuokrattavassa varasto- ja toimistokäytössä.

Pystysuuntaisilla ikkunanauhoilla varustettu keskusvarasto on ilmeeltään suljettu.

Vasemmalla vuonna 1983 valmistunut varasto-osa ja oikealla vuonna 1989 yhdellä kerroksella kolmikerroksiseksi korotettu konttoriosa.

Varastoon on rakennettu myöhemmässä vaiheessa lastauslaiturit.

Keskusvaraston arviointi:

Luokka C

rakennushistoriallisesti ja säilyneisyydeltään arvokas rakennus.

Vuonna 1983 Electroluxin sittemmin lakkautetulle kodinkonetehtaalle betonielementeistä rakennettu, ilmeeltään arkinen keskusvarasto edustaa aikansa tarkoituksenmukaista ja tyyppillistä, yksityiskohdista riisuttua teollisuusarkkitehtuuria, jossa korostuu elementtirakentaminen.

Arkkitehtuuritoimisto Reijo Lairto Ky:n suunnitteleman rakennuksen ulkoasuun ei ole 1980-luvun lopussa tehdyn toimisto-osan korotuksen ja lastauslaitureiden lisäksi tehty muutoksia, vaan se on säilynyt hyvin rakentamisaikaisessa asussaan ja alkuperäisessä käytössään.

Rakennus on kuitenkin arkkitehtonisesti ja rakennustaiteellisesti vaatimattomampi kuin alueen iäkkäämmät teollisuusrakennukset ja tämä vaikuttaa rakennuksen kokonaisarviointiin.

Kookkaalla rakennusmassalla on kaupunkikuvallinen merkitys.

Kodinkonetehtas (1952-1969) ja keskusvarasto (1983) on yhdistetty toisen kerroksen korkeudessa kulkevalla tunnelilla, jota pitkin kodinkoneet on kuljetettu tehtaasta varastoon.

Entisen kodinkonetehtaan keskusvarastossa on nykyisin vuokrattavia varastotiloja.

6.3. Suuli

Arkkitehti Jaakko Tähtisen suunnittelema, vuonna 1946 valmistunut kookas rankorakenteinen ja satulakattoinen varastorakennus rakennettiin tien toisella puolella Isosannan sahan tiloissa toimineen puutalotehtaan varastoksi.

Rakennus oli alun perin pidempi, mutta puolet rakennuksesta purettiin kodinkonetehtaan keskusvaraston lastauslaitureiden rakentamisen yhteydessä. Julkisivuilla on ilmeisesti alkuperäinen, punamullattu peiterimalauditus. Rakennuksen pitkillä sivuilla sekä päädyissä on alkuperäiset, moniruutuiset ylänauhaikkunat, joista osa on peitetty levyin. Länsipäätyyn on asennettu myöhemmin metallinen nosto-ovi.

Rakennuksen sisätilat ovat yhtenäistä avointa tilaa, jota leimaavat paljaat ja taidokkaasti toteutetut, jyrkät puurakenteet.

Suuli on nykyisin osa entisen kodinkonetehtaan eli nk. Electroluxin tontin rakennuskantaa. Maisemallisesti näkyvällä paikalla sijaitseva rakennus rajaa teollisuustonttia Konepajaranta-kadusta. Rakennus on edelleen varastokäytössä.

Moniruutuisilla ikkunoilla varustettu suuli luoteesta. Päätyyn on asennettu metallinen nosto-ovi.

Kookas rakennus rajaa kodinkonetehtaan tontin Konepajaranta -kadusta.

Suulin arviointi:

Luokka B, lievemmin suojeltava rakennus

rakennushistoriallisesti, säilyneisyydeltään ja kaupunkikuvallisesti arvokas rakennus.

Arkkitehti Jaakko Tähtisen Rosenlewin puutalotehtaalle suunnittelema varastorakennus edustaa 2. maailmansodan jälkeistä, käytännönläheistä puuarkkitehtuuria.

Näkyvällä paikalla Konepajaranta-kadun varrella sijaitseva rakennus liittyy historiansa kautta Isosannan sahan valtakunnallisesti merkittävään rakennettuun kulttuuriympäristöön ja sahan toisen maailmansodan jälkeiseen toimintaan Rosenlewin puutalotehtaana.

Edelleen varastokäytössä toimivan rakennuksen julkisivut ovat kokeneet joitakin muutoksia, kun itäpääty on purettu ja kadunpuoleiset ikkunat on peitetty. Rakennuksen alkuperäiset ominaispiirteet ovat säilyneet muutoksista huolimatta hyvin.

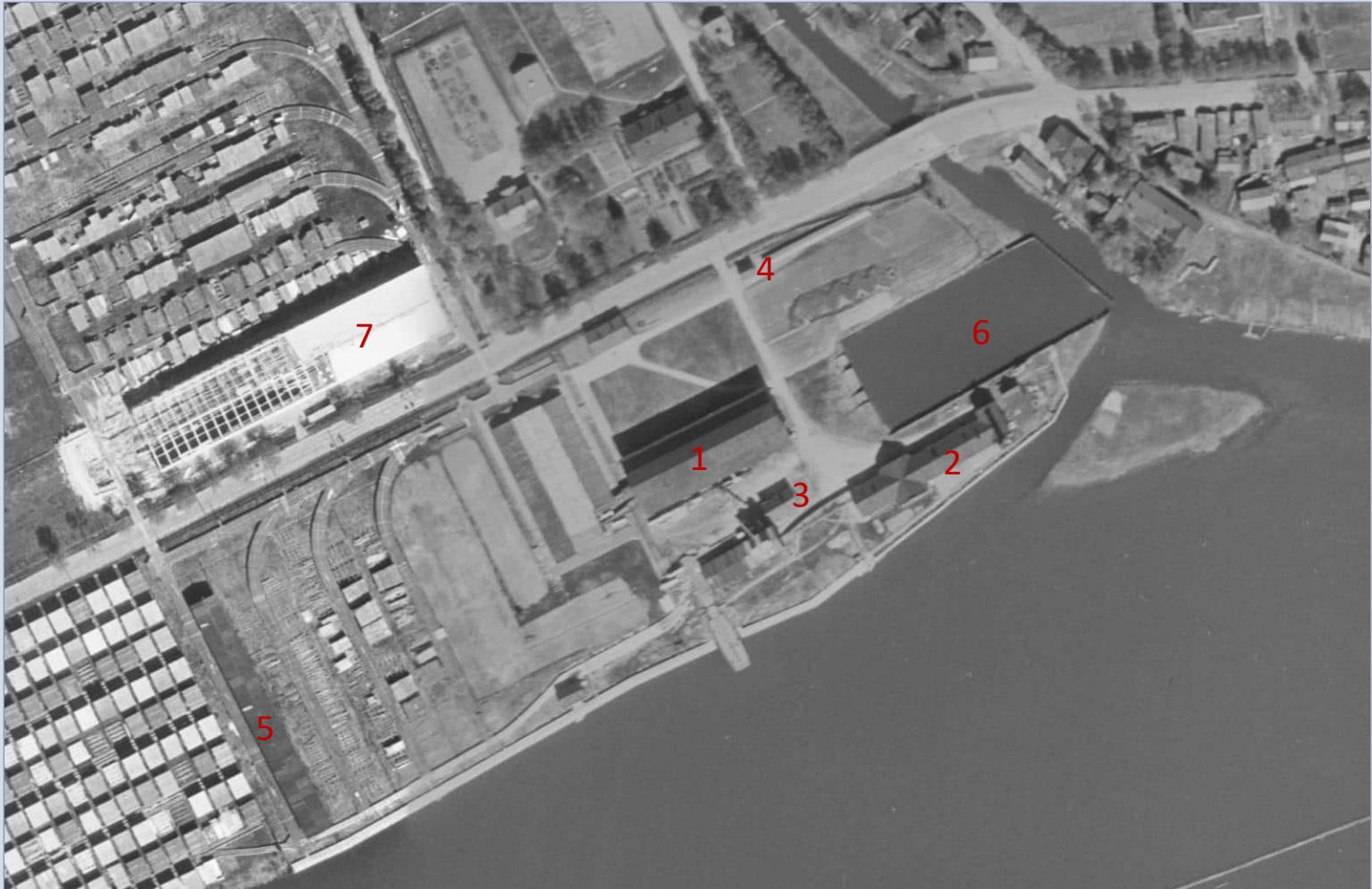
Sisätilojen osalta vankat, alkuperäiset puurakenteet ovat erityisen huomionarvoiset.

Rakennuksen käyttötarkoitus on säilynyt alkuperäisenä.

Suulin puurakenteet ovat vaikuttavat.

Rosenlewin puutalotehdas ilmasta vuonna 1946. Saha (1), voima-asema (2), muuntamo (3), porttirakennus (4) ja varastorakennus (5). Tukkiallas (6) erottuu selväpiirteisenä voima-aseman pohjoispuolella. Kodinkonetehdään tontilla sijaitseva puutalotehtaan suuli (7) on rakenteilla.

Isosannan sahan tontti erottuu vuoden 2017 ilmakuvasa nurmipeitteisenä Kokemäenjoen ja Konepajaranta-kadun välissä. Sahan rakennukset ajoittuvat 1920-luvulle. Sen yläpuolella näkyvät Konepajan rakennukset ja oikealla puolella entinen kodinkonetehdas kookkaine varastorakennuksineen. Kuva Röni-Kuva Oy / Porin kaupunkisuunnittelu.

7 ISOSANNAN SAHA

7.1. Saha

Isosannan vuonna 1922 valmistunut, kolmas samalle paikalle rakennettu saharakennus on rankorakenteinen, höyrysahalle tyypillisesti kaksikerroksinen ja suorakaiteen muotoinen. Sen punamullalla maalatuilla julkisivuilla on vaakaponttillaudoitus. Listoitukset ovat valkoiset. Säterikattoisen saharakennuksen ilmettä hallitsee koko rakennuksen mittainen kookas kattolyhty.

Päätykolmioiden kokoiset, lukuisista pienistä ruuduista koostuvat ikkunat ovat aikakauden höyrysahalle ominaiset. Koristeellista vaikutelmaa on lisätty leikkaamalla ylimmät ruudut kattokulman ja sitä noudattavan koristelistan suuntaisiksi. Rakennuksen kaikki puuikkunat ovat moniruutuisia. Ensimmäisen kerroksen ikkunat on sijoitettu julkisivuille pareittain, toisen kerroksen sekä kattolyhdyn ikkunat muodostavat pitkällä sivuilla yhtenäisen nauhan.

Sahaan liittyy 1930-luvulla rakennettu pieni, matala rankorakenteinen ja satulakattoinen siipiosa. Itäpäädyt ovet on vaihdettu alkuperäisiä umpinaisempiin ja kookkaampiin 1980-luvun jälkeen. Katon peltikate on uusittu vuosituhanen vaihteen kunnostushankkeen aikana. Suuri osa samassa yhteydessä kunnostetuista ikkunoista on sittemmin rikottu.

Sisätiloissa ensimmäistä kerrosta rytmittävät toista kerrosta kannattelevat, betonijalustoilla seisovat puupilarit. Toinen kerros koostuu lähes kokonaan yhdestä avoimesta, tyhjistä tilasta. Toisen kerroksen kattoa on madallettu talotehtaan lakkauttamisen jälkeen niin, että päätykolmiot eivät enää näy entiseen sahaussaliin, ja sen laipio on verhottu peltilevyin. Varastokäytössä oleva saharakennus kärsii sahan muiden rakennusten tavoin ilkeivallasta.

Saha ja porttirakennus Konepajanranta-kadulta.

Sahan vuosituhanen vaihteessa kunnostettujen ikkunoiden ruudut on osittain rikottu.

Sahan arviointi:

Luokka A, suojeltava rakennus

historiallisesti, rakennushistoriallisesti, rakennustaiteellisesti, säilyneisydeltään ja kaupunkikuvallisesti arvokas rakennus.

Isosannan vuonna 1922 valmistunut saha edustaa rakennusajalleen tyyppillistä, nykyisin harvinaista höyrysaharakennusta, jonka ominaispiirteitä ovat mm. päätykolmioiden kokoiset, pienistä ruuduista koostuvat ikkunat sekä rakennuksen pituiset kattolyhdyt.

Sodan jälkeen Rosenlewin puutalotehtaana toiminut teollisuushistoriallisesti arvokas höyrysaharakennus ilmentää kansallisesti merkittävän monialayrityksen vaiheita. Isosanta on Porin Pihlavan ja Haukiputaan Martinniemen sahojen rinnalla ainoa säilynyt höyrysahakauden suursahan rakennus.

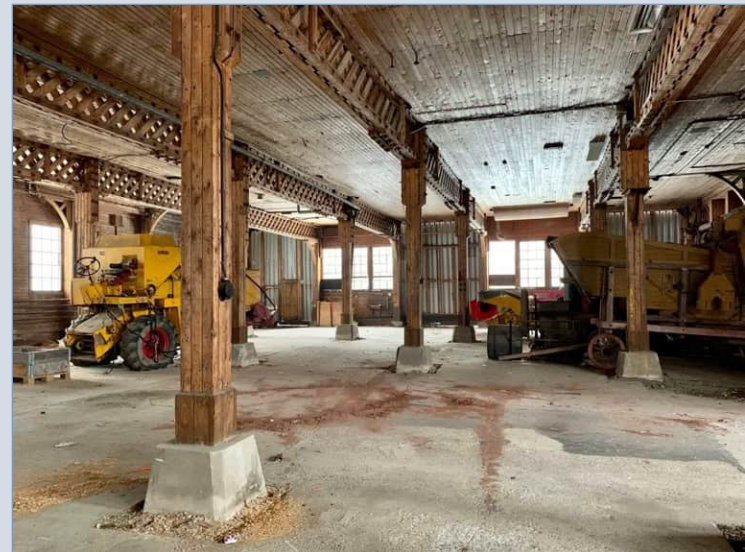
Vuosituhanen vaihteessa osittain kunnostettu rakennus on säilynyt käyttötarkoituksen muutoksista huolimatta ulkoisesti ja osin myös sisätiloiltaan erittäin hyvin. Muutokset on toteutettu alkuperäisilmettä kunnioittaen. Saha on kärsinyt viime vuosien aikana ilkeästä ja nykytilanteen jatkuessa rakennuksen säilyminen saattaa olla uhattuna.

Rosenlewin rakentama ja pitkään yhtiön käytössä ollut rakennus kuuluu näkyvimpänä osana Isosannan sahan ajallisesti yhtenäiseen ja teollisuushistoriallisesti merkittävään rakennuskokonaisuuteen. Se sijaitsee kaupunkikuvallisesti erittäin näkyvällä paikalla Konepajaranta-kadun ja Kokemäenjoen välisellä, melko avoimella ranta-alueella. Sahan tontti rajautuu Kokemäenjokilaakson valtakunnallisesti arvokkaaseen maisema-alueeseen.

Saha on suojeltu asemakaavalla vuonna 2001.

Toinen kerros koostuu pääosin avoimesta tilasta. Sen laskettu sisäkatto on verhottu peltilevyin.

Ensimmäistä kerrosta rytmittävät toista kerrosta kannattelevat, betonijalustoilla seisovat puupilarit.

Sahan (1), voima-aseman (2), muuntamon (3), porttirakennuksen (4), varistorakennuksen (5) ja pumppaamon (6) sekä niihin liittyvien laajennusten rakennusvuodet.

7.2. Voima-asema

Isosannan sahan tiilestä muurattu yksikerroksinen, pitkänomainen voima-asema sijaitsee Kokemäenjoen partaalla maisemallisesti merkittävällä paikalla.

Vuonna 1922 valmistuneen, ja 1950-luvulla ammattikoulua varten länsipäädystään laajennetun, ilmeeltään kasarmimaisen tiilirakennuksen julkisivut ovat puhtaaksimuuratut. Melko pieni laajennusosa noudattaa rakennuksen klassistisia piirteitä omaavaa alkuperäistä arkkitehtuuria saumattomasti.

Tiilijulkisivua on nostettu päädyissä porrastaen katonharjaa korkeammalle. Räystääslinjaa on korostettu rakennusajankohdalle tyyppillisesti muuratuin profiililistoin. Koillispäädyssä on tiilestä muurattu kahdeksankulmainen piippu, joka levenee asteittain alaspäin.

Poikkipäädyissä on pyöreät ikkunat. Vuosituhannen vaihteessa alkuperäisen mallin mukaan kunnostetut ja osin uusitut puiset ristikarmi-ikkunat koostuvat useista samankokoisista ruuduista. Ikkunoiden puitekoko vaihtelee, mutta kokonaisuus on siitä huolimatta yhtenäinen.

Satulakattoisessa rakennuksessa on 2000-luvulla kunnostettu saumapeltikate.

Tyhjillään oleva voima-asema kärsii sahan muiden rakennusten tavoin ilkeivallasta.

Julkisivu pohjoiseen. Poikkipäätyjä koristavat porrastetut yläosat.

Rakennusta on laajennettu länsipäädystään ammattikoulun tarpeisiin 1950-luvulla.

Voima-aseman arviointi:

Luokka A, suojeltava rakennus

historiallisesti, rakennushistoriallisesti, rakennustaiteellisesti, säilyneisydeltään ja kaupunkikuvallisesti arvokas rakennus.

Kokemäenjoen partaalla sijaitseva, vuonna 1922 valmistunut sahan voima-asemana ja sittemmin kouluna toiminut jyrävä tiilirakennus kuuluu olennaisena ja näkyvänä osana Isosannan sahan ajallisesti yhtenäiseen rakennuskokonaisuuteen.

Rosenlewin rakentama ja pitkään yhtiön käytössä ollut rakennus ilmentää edelleen sekä yhtiön että Porin sahatteollisuuden historiaa. Rakennuksen toiminta 1950-luvulta lähtien yhtiön ammattikouluna tekee siitä myös teollisuushistoriallisesti ja sivistyshistoriallisesti merkittävän.

Voima-asema on säilynyt sekä tyyllisesti että materiaaleiltaan 1920-luvun asussa lukuun ottamatta 1950-luvulla tehtyä laajennusta. Laajennus on toteutettu noudattamaan alkuperäistä arkkitehtuuria, joten kokonaisuus on yhtenäinen.

Rakennus on ollut sahan rakennuksista pisimpään aktiivisessa käytössä.

Voima-asema on kärsinyt viime vuosien aikana ilkeivallasta ja nykytilanteen jatkuessa rakennuksen säilyminen saattaa olla uhattuna.

Voima-asema on suojeltu asemakaavalla vuonna 2001.

Vuonna 1923 valmistunut jyrävä tiilirakennus on ilmeeltään kasarmimainen.

Voima-aseman sisätilat ovat kärsineet ilkeivallasta.

7.3. Muuntamo

Isosannan sahan muuntamona toiminut, vuonna 1922 valmistunut pienikokoinen rakennus on rakennusajalleen tyyppillisesti ilmeeltään klassistinen. Saha on saanut käyttövoimansa muuntamon tuottamasta sähköstä.

Yksikerroksisen tiilirakennuksen julkisivuilla on sileä rappaus. Satulakatolla on saumattu peltikate. Alkuperäiset, kapeat puukunat koostuvat pienistä, keskenään samankokoisista ruuduista.

Kummassakin päätykolmiossa on puolikaaren muotoinen lunetti-ikkuna. Paneloidun, kolmiosaisen puuoven päällä on puinen kamaikkuna. Räystäslinjaa ja päätykolmioita on korostettu klassismille tyyppillisin profiililistoin.

Sisätiloissa on aiempaan muuntamokäyttöön liittyvää tekniikkaa. Tyhjillään oleva muuntamo kärsii sahan muiden rakennusten tavoin ilkivallasta.

Vaalea muuntamo sahan muiden rakennusten ympäröimänä vuonna 1927. Kuva John Englund, Satakunnan Museon kokoelmat.

Muuntamo kesällä 1985. Kuva Jalo Porkkala, Satakunnan Museon kokoelmat.

Muuntamon arviointi:

Luokka A, suojeltava rakennus

historiallisesti, rakennushistoriallisesti ja säilyneisyydeltään arvokas rakennus.

Sahan kanssa samaan aikaan vuonna 1922 valmistunut, rakennusajankohdalle tyypillisiä klassismin piirteitä omaava tiilirakenteinen muuntamo kuuluu Isosannan sahan ajallisesti yhtenäiseen ja teollisuushistoriallisesti merkittävään rakennuskokonaisuuteen. Se ilmentää sekä Rosenlewille että Porin kaupungilla aikanaan merkittävään sahateollisuuden historiaa.

Sahan ja voima-aseman välissä sijaitseva muuntamo on säilynyt sekä ominaispiirteitään, tyyllisiltä yksityiskohdiltaan että materiaaleiltaan alkuperäisenä. Muuntamo on suojeltu asemakaavalla vuonna 2001.

Alkuperäinen puuikkuna.

Saha ja muuntamo keväällä 2019. Kuva Liisa Nummelin.

Vuonna 1922 valmistuneet muuntamo ja voima-asema lännestä.

7.4. Porttirakennus

Vuonna 1922 Isosannan sahalle valmistunut pienikokoinen, puurakenteinen porttirakennus edustaa klassismia: sen nurkissa on voimakas pilasterimainen, profiloitu nurkkaharkotus, ikkunat ovat kuusiruutuiset ja päätykolmiossa on lunetti-ikkuna.

Rakennusaikaisen asunsa säilyttäneen porttivahdin tuvan julkisivuilla on punaiseksi maalattu peiterimalaudoitus. Matalassa rakennuksessa on jyrkkä satulakatto, jolla on saumattu peltikate. Päätyjen otsalaudat päättyvät kissanpenkkeihin.

Sisätilat ovat myös alkuperäisessä asussaan tulisijojen poistamista lukuun ottamatta. Tyhjillään oleva porttirakennus kärsii sahan muiden rakennusten tavoin ilkivallasta.

Isosannan saha 1930-luvulla. Vasemmalta saha, sittemmin purettu konttori sekä porttirakennus. Kuva Aarne Pietinen, Suomen Metsämuseo Lusto.

Porttirakennus vuonna 1985. Kuva Jalo Porkkala, Satakunnan Museon kokoelmat.

Porttirakennuksen arviointi:

Luokka A, suojeltava rakennus

historiallisesti, rakennushistoriallisesti, säilyneisyydeltään ja kaupunkikuvallisesti arvokas rakennus.

Sahan kanssa samaan aikaan vuonna 1922 valmistunut, selkeitä rakennusajankohdalle tyypillisiä klassismin piirteitä omaava porttirakennus kuuluu Isosannan sahan ajallisesti yhtenäiseen ja teollisuushistoriallisesti merkittävään rakennuskokonaisuuteen. Se ilmentää sekä Rosenlewille että Porin kaupungilla aikanaan merkittävän sahatöiden historiaa.

Rakennus on säilynyt ominaispiirteiltään, tyyllisiltä yksityiskohdiltaan ja materiaaleiltaan alkuperäisenä. Myös sisätilat ovat säilyneet tulisijoja lukuun ottamatta. Porttirakennus sijaitsee kaupunkikuvallisesti näkyvällä paikalla Konepajanranta-kadun varrella. Se on suojeltu asemakaavalla vuonna 2001.

Alkuperäisessä asussaan säilynyt sisätila panelointineen.

Porttirakennus ja voima-asema Konepajanranta -kadulta.

Konepajanranta -kadulta kuvatut, vuonna 1922 valmistuneet voima-asema, porttirakennus ja saha muodostavat ajallisesti ja maisemallisesti eheän rakennuskokonaisuuden.

7.5. Varastorakennus

Isosannan sahan rakennusryhmään kuuluva, 1940-luvun alkupuolella todennäköisesti Rosenlewin talotehtaan tarpeisiin valmistunut varastorakennus sijaitsee Kokemäenjoen rannassa, Konepajanranta-kadun varrella.

Vaatimattomassa, pitkänomaisessa, puurakenteisessa rakennuksessa on satulakatto. Ikkunattoman rakennuksen julkisivuverhouksena on käytetty peiterimalaudoitusta ja profiilipeltilevyä.

Länsisivulla peltilevystä valmistetut liukuovet peittävät lähes koko julkisivun. Rakennus on edelleen varastokäytössä.

1940-luvulla valmistunut varasto on rakennettu todennäköisesti Rosenlewin puotalotehtaan käyttöön.

Varastorakennuksen arviointi:

Luokka C

Porin kaupunkipuistoon kuuluvalla ranta-alueella sijaitsevan, edelleen varastokäytössä toimivan rakennuksen julkisivut ovat kokeneet muutoksia, kun ne on osittain vuorattu profiilipeltilevyin.

Nykyasussaan rakennus on arkkitehtonisesti ja kaupunkuvallisesti vaatimaton.

Rannassa sijaitseva varasto on ilmeeltään umpinainen.

7.6. Pumppaamo

Isosannan sahan puolella Konepajaranta-katua sijaitseva, W. Rosenlew & Co:lle 1970-luvun alussa rakennettu jätevedenpumppaamo sijaitsee Kokemäenjoen rannassa.

Pienikokoisessa, sementtitiilistä rakennetussa pumppaamorakennuksessa on loiva pulpettikatto ja rapatut julkisivut. Pohjoisjulkisivulla on kaksi pientä ikkunaa.

Itäjulkisivulla on ollut ovi, joka on korvattu peltilevyllä. Pieni lisäosa on pulpettikattoinen ja peltilevyllä vuorattu. Pumppaamo on edelleen Componentan valimon käytössä.

1970-luvulla valmistunut pumppaamo taustallaan puimuritehdas.

Pumppaamon arviointi:

Luokka C

W. Rosenlew & Co:lle vuonna 1972 rakennettu pumppaamo sijaitsee Konepajaranta-kadun ja Kokemäenjoen välissä näkyvällä paikalla Porin kaupunkipuiston alueella.

Rakennus on arkkitehtonisesti vaatimaton ja kokenut vuosikymmenten aikana muutoksia, jotka vaikuttavat rakennuksen arviointiin. Nykykunnossaan rakennuksella ei ole erityisiä kaupunkikuvallisia arvoja.

Pumppaamo ja varasto sijaitsevat ranta-alueella lähellä toisiaan.

Lopuksi

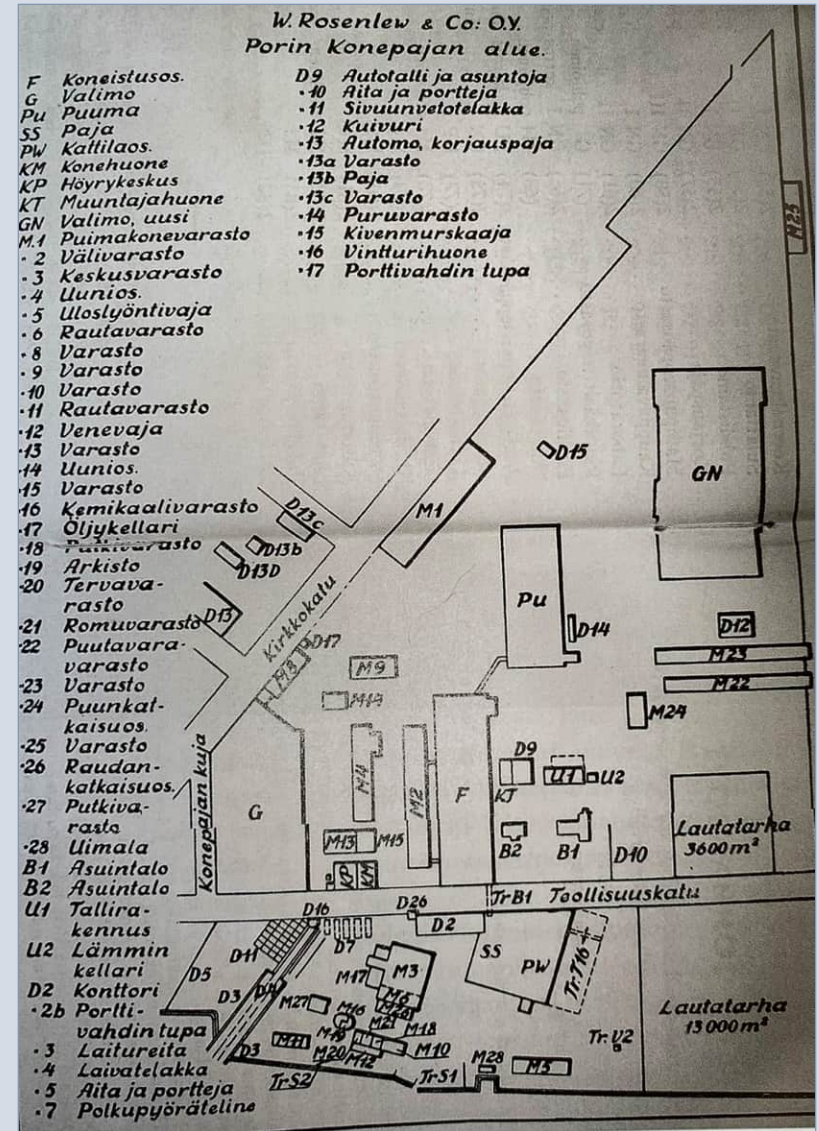
Teolliset ympäristöt on rakennettu tuotantoa varten. Isosannan sahan ja Porin Konepajan 1900-luvun alkuvuosikymmenten teollisuusrakennukset on rakennettu tavalla, jota ei enää nykyarkkitehtuurissa tapaa. Sampo-Rosenlewin omistama Konepaja on Isosannan kaupunginosan teollisuusyrityksistä vanhin.

Konepajanrannan vanhimpien rakennusten suojelutarve on ymmärretty 2000-luvun alussa, kun alueelle laadittiin uusi asemakaava. Nyt on tullut aika nostaa esiin myös alueen nuoremman teollisen rakennuskannan arvo.

Valtakunnallisesti merkittävä teollinen kulttuuriperintö on Porissa keskeinen ja näkyvä osa kaupunkikuvaa sekä joen varren maisemaa.

Kokonaisuus ilmentää myös kaupungille aikanaan hyvin merkittävän monialayhtiö Rosenlewin vaiheita. Rosenlew on tarjonnut aikanaan työtä laajalle joukolle porilaisia.

Teollisuusympäristöt ovat porilaisten identiteetille tärkeitä. Taidokkaasti toteutettuja teollisuusrakennuksia tulee käyttää ja vaalia, jotta ne säilyvät.

Porin Konepaja 1950-luvun vaihteessa.

"Henkilökunta ottaa aurinkoa aamiaistunnilla."

Kuva julkaisusta Oy W. Rosenlew & Co Porin Konepaja / Björneborgs Mek. Verkstad Ab 1858-1958.

Lähteitä

Arkkitehtuurimuseo

Elka, Elinkeinoelämän keskusarkisto

Finna-hakupalvelu

Heiskanen, Jari 2022: Aittaluodon teollisuusmaisema. Oy W. Rosenlew Ab:n Porin paperitehdas ja voimalaitos. Rakennusinventointi. Satakunnan Museo.

Helsingin kaupunginmuseo: valokuvat

Helsingin Sanomien arkisto

Joukio, Olli 2015: Sanelua vai vuorovaikutusta? Soteva, Karelia ja Porin Konepajan sotakorvaustuotanto 1944-1952. Pro gradu –tutkielma. Turun yliopisto.

Kahden kuvan aika. Satakunnan Museon julkaisuja 24/2019.

Kierros Porin teollisuusmaisemassa. Rosenlew-museo.

Koivuniemi, Jussi 2011: Sukuyhtiön aika. Rosenlew 1853-1987.

Lusto, Suomen Metsämuseo: valokuvat

Maanmittauslaitos: senaatinkartta

Nikula, Oscar: W. Rosenlew & Co 1853-1953. Frenckellska Tryckeri Aktiebolaget 1953.

Nummelin, Liisa 1999: Ennen satakunta sahaa - nyt vain muutama jäljellä. Artikkelijulkaisussa Sarka. Satakunnan Museon vuosikirja 1999.

Nummelin, Liisa 1987: Porin teollisuusympäristöt. Satakunnan Museon julkaisuja 6/1987.

Nummelin, Liisa: Satakunnan Museon teollisuustutkimus 1985. Rosenlew – Konepaja.

Porin kansallinen kaupunkipuisto, hoito- ja käyttösuunnitelma

Porin kaupungin rakennusvalvonta: rakennuspiirustukset

Porin kaupunkisuunnittelu: asemakaavat

Porin teollisuusmaisema. Valtakunnallisesti merkittävät rakennetut kulttuuriympäristöt RKY. Museovirasto.

Oy W. Rosenlew & Co. Ab Porin Konepaja / Björneborgs mek. Verkstad 1858-1958. Frenckellin Kirjapaino Oy 1958.

Rosenlew-museon kokoelmat: valokuvat, kartat, piirustukset ja kirjasto

Sarka. Satakunnan Museon vuosikirja 1999.

Satakunnan historia VIII. Maakunta löytää rajansa 1940-2000. Satakunnan Museo 2011.

Satakunnan kulttuuriympäristöt eilen, tänään, huomenna. Toimittanut Niina Uusi-Seppä. Satakunnan Museon julkaisuja 19/2012.

Satakunnan Museon kokoelmat: valokuvat ja kartat

Suomen kansallismuseo: valokuvat

Lähteitä

Teinilä-Huittinen, Leena ja Huittinen, Raimo 1978: Vanha Pori.

Teollisuusperintö inspiraation lähteenä. Satakunnan Museon julkaisuja 21/2014.

Teollisuustyön jäljillä. Satakunnan Museon verkkonäyttely.

Toiveet ja todellisuus. Satakunnan rakennusperinnön hoito -projekti 1998-2000. Loppuraportti. Satakunnan Museon julkaisuja 13/2000.

Työ ja toimi. Rosenlewin henkilöstölehti.